

Praktisk kirkelig årbok 2006

BARN URFOLK DISTRIKT

**Internasjonale og
nordnorske perspektiver
på trosopplæring**

*Roald E. Kristiansen
& Bernd Krupka (red)*

KUN
Kirkelig Utdanningscenter i nord

Tittel: Barn - Urfolk - Distrikt
Internasjonale og nordnorske perspektiver på trosopplæring
Praktisk kirkelig årbok 2006

Utgiver: KUN - Kirkelig utdanningscenter i Nord
Breivika, N-9037 Tromsø
Tlf. 77 64 65 75
E-mail: kun@kun.uit.no

Redaksjon: Roald Kristiansen, Bernd Krupka (red)
Oversettelse: Bidrag fra Schweitzer, Swanney, McKellar og Ruotsalainen
er oversatt fra engelsk av Bernd Krupka

Design: Brøytebil..! Grafisk design og Illustrasjon, Hasvik
Trykk: Tromsprodukt, Tromsø

INNHOOLD

Forord til rekken..... 4 <i>Stig Lægdene</i>	Hvordan kan samisk dåpsopplæring forankres i den samiske historien?..... 47 <i>Tore Johnsen</i>
Forord..... 5 <i>Bernd Krupka & Roald E. Kristiansen</i>	Children of the Dancing Sun. Trosopplæring for barn og unge med urfolksbakgrunn 57 <i>Melody McKellar</i>
BARNDOM I FORANDRING - EN UTFORDRING FOR KIRKEN	DET TAPTE PARADIS? - BARN OG UNGDOM I DISTRIKTET
Barneåret i Bjørgvin..... 7 <i>Marianne Bergsjø Gammelsæther</i>	Kan kirken bidra til å gi barn og unge en fremtid i distriktene? 67 <i>Kari Ruotsalainen</i>
Barndom i forandring - Globale utviklinger og utfordringer for trosopplæring 17 <i>Friedrich Schweitzer</i>	Hamarøy'natta. Et kirkelig storarrangement i distriktet 77 <i>Heidi Strand Mathisen</i>
Barns år i Den skotske kirken 2001-2002..... 27 <i>Doug Swanney</i>	
TROSOPPLÆRING I URFOLKSPERSPEKTIV	
Om samisk spiritualitet - sett utenfra 39 <i>Roald Kristiansen</i>	

FORORD TIL REKKEN

Det er med stolthet Kirkelig utdannings-senter i nord (KUN) med dette

lanserer en skriftserie og utgir sin første praktisk kirkelige årbok. Vi er en ung institusjon med en helt spesiell innretning og faglig tenkning. Det må prege de kommende årbøkene.

For det første er vi lokalisert i nord. Det skal prege oss. Ikke i snever forstand slik at vi blir uinteressante utenfor landsdelen. Men vi tror at ved nettopp å ta utgangspunkt i noe lokalt, kan vi nå fram til bredere erkjennelser for kirka vår. Evangeliet hadde jo sin basis i en lokal kontekst i en bestemt tid, nordpå, i et lite land i Midt-Østen. Gud tok bolig i en bestemt kontekst. Teolog og tro vil alltid være preget av en bestemt kontekst, og stå i en relasjon til den, støttende eller kritisk. Kontekstualitet er da også et av de viktigste begrepene som er knyttet til vårt studium. Derfor vil samiske og kvenske perspektiver naturlig klinge med i vår skriftserie, men også helt andre innsteg. Nord-norsk kontekst er variert. Ikke minst er vi internasjonale. Vi er vant til å leve i nært forhold til mennesker fra andre land, både historisk og i dag. Det er i skjæringspunktet mellom det lokale og internasjonale vi kanskje i størst grad utfordres som samfunn og kirke. Dette har ikke blitt mindre med den nye satsingen på nordområdene. KUN for sin del er i ferd med å inngå forskningsallianser med viktige miljøer på nordkalotten. Vi kan nevne

*Stig Lægdene, rektor
Kirkelig utdannings-senter i nord*

Samisk Høgskole og Diakonia University of Applied Sciences i Oulu. Et internasjonalt perspektiv

skal prege KUN og også skriftserien. Vi tar derfor sikte på minst ett internasjonalt bidrag hvert år.

Tverrfaglighet og praksisnærhet er de to andre viktige begrepene til KUN. Vi er praktisk kirkelige, ikke praktisk teologiske. Vi skal ha faglig tyngde og være vitenskapelige. Samtidig skal vi ha et meget nært forhold til praksis. Vi er ganske alene om å bygge et kirkelig studium opp så tverrfaglig som vi gjør. Vi har sikkert ikke funnet alle de gode løsningene, men at dette er veien å gå, er vi overbevist om. De erfaringene dette grepet gir oss, må formidles og utfordres.

KUN ønsker med denne skriftserien å bidra til å gjøre vitenskapelige og andre bidrag kjent i en kirkelig offentlighet. Årboken skal være et forum for tankeutveksling og debatt. Vi vil at viktige praktisk/kirkelige utfordringer skal bli belyst. Vi tenker at også stemmer fra andre fagmiljøer enn våre egne skal høres.

KUN og Praktisk kirkelig årbok skal være kritiske i rett forstand. Vi håper skriftserien skal hjelpe kirken til å skjelne, å se forskjell, å dømme rett.

Får vi det til utgjør Praktisk kirkelig årbok en forskjell for kirken både i nord og ellers.

BARN–URFOLK–DISTRIKT

Hva er utfordringen for kirken i Nordnorge ved 200-årsdagen? Som en del av jubileumsmarkeringen ble det arrangert en internasjonal konferanse om ”Barn-Urfolk-Distrikt” på Sommarøy den 27.-29. september 2004.

Med denne konferansen gjorde bispedømmene i nord, i samarbeid med Institutt for religionsvitenskap ved Universitetet i Tromsø og Kirkelig utdanningscenter i nord, trosopplæringsreformen til sin egen sak. Konferansen prøvde å formulere sentrale perspektiv på trosopplæring, sett fra et nordlig ståsted:

Bidraget til Friedrich Schweitzer beskriver hvordan vår forståelse av barndom er et historisk produkt som formes av samfunnsutviklingen. Det er viktig at kirkens trosopplæringsprosjekter forholder seg slike historiske endringsprosesser. Bidragene fra Doug Swanney, Church of Scotland, og Marianne Gammelsæther fra Bjørgvin bispedømme, beskriver hver sin kampanje for en nyordning av kirkelig barne- og ungdomsarbeid. Selv om fremgangsmåten til de to kampanjene er nokså forskjellige, er budskapet ganske likt: Trosopplæring i vår tid handler om en endringsprosess der barn inkluderes i kirkens egne sentrale fora. I Bergen kulminerer dette i barns deltakelse i nattverdsutdelingen, i reformert tradisjon i Skottland fokuserer man på barns involvering i kirkens ledelse.

viktige stikkord for trosopplæring

i Nordnorge

Forord

Bernd Krupka

Kirkelig Utdanningscenter i Nord,

Roald E. Kristiansen

Institutt for Religionsvitenskap

Universitetet i Tromsø

Spenningen mellom tradisjon og fornyelse er spesielt utfordrende i en urfolks-kontekst. Bidraget fra Roald Kristiansen beskriver hvordan samisk spiritualitet er en usynlig (gjort) spiritualitet i kirkelig sammenheng. Bidragene fra Tore Johnsen og fra Me-

lody McKellar presenterer didaktiske modeller for trosopplæring som utvikles med utgangspunkt i urfolkssymbolikk. Begge beskriver utfordringene som ligger i usynliggjøringen av urfolkshistorie og de ”knutene” dette har skapt i form av ”bindinger, komplekser og tabuer” (Johnsen) som skaper en utfordring for trosopplæring i en urfolks-kontekst. Begge beskriver mulighetene som ligger i en korrelasjon mellom urfolkernes rike symbolske og mytiske arv og de bibelske fortellingene.

”Myten om barndommen i Bakkebygrenda” kaller barndomsforskere vår generasjons idylliske syn på en oppvekst i distriktene. Fortsatt fremstår landkommunene som et område med et bedre, tryggere og renere miljø for barn og unge i den offentlige bevissthet, mens forskning på oppvekstvilkår i distriktene tegner et bilde av risiko og marginalisering – og forteller om at våre tids barn er utestengt fra paradiset ”Bakkebygrenda”. Bidraget til Kari Ruotsalainen belyser utfordringer for kirkelig barne- og ungdomsarbeid i en nord-finsk kontekst, mens Heidi Strand Mathisen forteller om en menighets satsing mot stormen med et etter hvert landskjent storarrangement for ungdom – Hamarøynatta.

BARNEÅRET I BJØRGVIN 2003/2004

I forbindelse med biskop Ole D. Hagesæthers 60-års dag ble ideen om et Barneår i Bjørgvin bispedømme lansert. Han ønsket å prioritere ett av sine siste år som biskop til å være "barnebisp i Bjørgvin". Ideen fikk store oppslag i media og et spennende prosjekt var i støpeskjeen. Som grunnlag for all satsning i Bjørgvin ligger bispedømmets visjon: "Sammen vil vi gjør Kristus kjent, trodd, elsket og etterfulgt". Denne visjonen bærer vår strategi, planer og prosjekt. Den har fotfeste i lokalmenighetene. Vi ønsket at Barneåret som prosjekt skulle bidra til å fremme denne visjonens innhold.

*Marianne Gammelsæther
Undervisningsrådgiver,
Bjørgvin bispedømme*

- å styrke dåpsopplæringen i hjem og menighet
- å hjelpe barna til en rett og god plass i gudstjenestelivet
- å styrke barnearbei-

- det i menighetene og organisasjonene
- å gi foreldre kunnskap om hvordan de kan være gode foreldre - og mot til å være det
- å sette søkelys på utfordringene vi møter når det gjelder arbeidet med barn og oppvekstmiljøet deres
- å styrke samarbeidet mellom kirke og skole/barnehage

VISJONEN

V i ønsket at visjonen for Barneåret skulle være: "Alle i Bjørgvin ber kveldsbønn". En slik visjon viste seg å være svært nyttig for den lokale kreativiteten. Visjonen ble synliggjort blant annet i klasserom, i menighetsblader, på kulturhus, på medarbeidersamlinger og sammen med barna. Vi utarbeidet også store plakater med visjonen. Denne kunne brukes lokalt til å informere om ulike barneårsarrangementer.

MÅLSETTINGENE

E tter en periode med idédugnad utformet Bjørgvin bispedømmesråd Barneåret som et prosjekt som skulle gå skoleåret 2003/2004. En egen hovedkomité ble oppnevnt med biskopen som leder og undervisningsrådgiveren som prosjektleder. I tillegg ble det etter hvert oppnevnt ulike komiteer for enkelte underprosjekt og arrangement. Tidlig i prosessen ble det utarbeidet en "Prosjekttegnning for Barneåret" med følgende målformuleringer:

SATSNINGSOMRÅDER

Med Barneåret som prosjekt ville vi at “de tusen blomster skulle blomstre” lokalt. Likevel ønsket vi fra bispedømmets side å prioritere noen satsningsområder. En slik prioritering tror vi også hjalp menighetene til konkretisering av sin egen satsning. Vi hadde i utgangspunktet disse utfordringene:

- Kveldsbønn
- “Vandring gjennom Bibelen”
- “Barnas katedral” knyttet til Bergen domkirke menighet
- “Kven bryr seg ?”- konferansen

Det viste seg snart at to generelle tema presset seg frem som nødvendig satsing i Barneåret:

- Barn og gudstjenestedeltakelse
- Satsing på medarbeiderskap

FRA BISPEDØMME-IDÉ TIL MENIGHETSSATSNING

Med utgangspunkt i ide, målsettinger, visjon og satsningsområder stilte vi likevel følgende spørsmål: Hvordan kunne en ide unnfanget av biskopen få fotfeste og bli viktig for den enkelte menighet? Hvordan få et prosjekt utformet på et nivå til å virkeliggjøres på nivået “under” eller lokalt? Med tanke på å gjøre erfaringer med prosjektledelse i den kirkelige strukturen er dette viktige spørsmål. Her er noen korte resonnementer og erfaringer fra Barneåret organisert som prosjekt:

- Innholdet i prosjektet må appellere og engasjere. I dette tilfellet: Barn engasjerer!
- Ideen bak prosjektet bør bæres av en

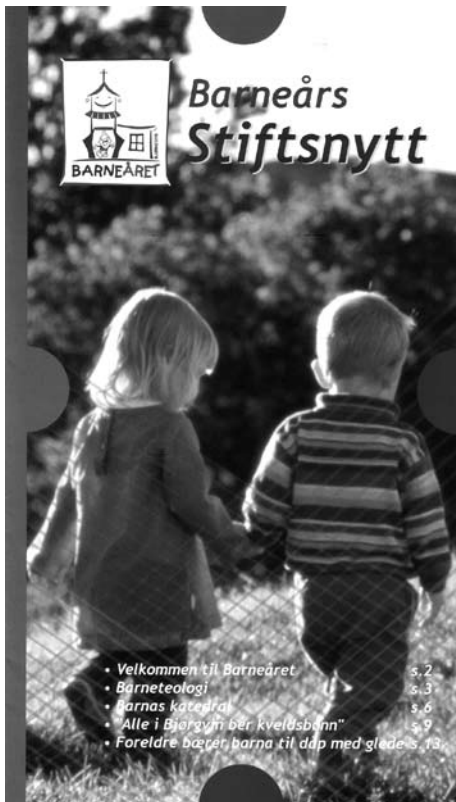
leder med et genuint og ekte engasjement sammen med en tro på at det er mulig å få til. Samtidig må prosjektet være realistisk.

- Jo mer lokalt tilpasset prosjektet er, jo lettere er det å “selge” det
- Det er en viktig forutsetning at bispedømmerrådet og staben går for prosjektet
- Motivering og praktisk tilrettelegging på Stiftsmøtet og Bispedømmemøtet.
- Profesjonelt informasjonsarbeid med utarbeidelse av logo og bruk av media
- Materiell som ble gitt gratis til alle menighetene
- Økonomiske ressurser som menighetsrådene kunne søke på

Vår konklusjon er at skal et slikt prosjekt lykkes er det viktig med en sentral leder som har evne til å skape begeistring på en troverdig måte. Det

holder ikke med artige flygeideer! En annen viktig forutsetning er at de som skal legge til rette lokale tiltak får konkret og praktisk hjelp. For det tredje gir det økt engasjement når prosjektet blir godt kjent. Når folk lokalt opplever at de er med på noe større: Vi er mange i Bjørgvin som har Barneår! Vi-følelse og “stammekultur” (Steen Jensen 2002) er viktig!

Fra bispedømmets side ønsket vi å bidra til denne vi-følelsen ved å legge til rette for noen felles “high-lights” og samlingspunkter. Ikke minst hjalp dette til å fange medias interesse. Her er noen av fellesmarkeringene:

- Barneåret var hovedtema på årets Stiftsmøte våren før prosjektet startet
- Åpningen av Barneåret i Austevoll med fokus på babysang og gudstjeneste
- Bispedømmemøtet med Åpningsgudstjenesten for Barneåret i Bergen domkirke
- ”Kven bryr seg?” Stor tverrfaglig konferanse om barn med vanskelige oppvekstvilkår
- Biskopens oppfordring om å ta med en rose til kirkene på julaftensgudstjenesten
- Barn av innsatte og asylsøkerbarna fikk ekstra oppmerksomhet på grunn av en spesiell sak som oppsto
- Avslutningen av Barneåret på Bulandet i Askvoll, med gudstjenestedugnad der alle elevene på skolen deltok, i tillegg til samlinger og friluftsgudstjeneste
- Arrangementer som biskopen var med på: Barneleir, lyttepost på noen skoler,
- Besøk i fengselet etc. som fikk oppslag i media og gir opplevelse av dette har “vi” alle del i!

HVA VI LA TIL RETTE FOR MENIGHETENE

I forkant av prosjektet ble undervisningsrådgi-verstillingen omprioritert slik at ca. 60% ble disponert som prosjektlederstilling for Barneåret. Fra biskopen og administrasjonens side ble det arbeidet grundig med å så ideen om Barneåret internt i staben på bispedømmekontoret. I en slik sammenheng er det ikke gitt at det er kultur og erfaring med at de ulike arbeidsgrenene (merkantile og kirkefaglige stillinger) har et slikt felles fokus et helt år. Erfaringene med å skape en slik felles plattform vil vi tro er en utfordring også i lokalmenighetene. Det er ikke gitt at de ulike stillingene opplever et felles satsningsområde eller et prosjekt som “sitt”.

I vår sammenheng tror jeg det var to avgjørende faktorer som utløste et felles engasjement: 1) At biskopen la breisida til og ville ha alle med. 2) At temaet “barn i kirken” trigget noe spesielt både hos ansatte og frivillige medarbeidere. Det var selvsagt ulikt hvor mye tid den enkelte medarbeider på bispedømmekontoret brukte på Barneåret. Men når noen av oss innimellom trengte ekstra bistand til dugnadsoppgaver eller når intensiteten på arrangementsiden ble høy, var det avgjørende at vi sto sammen om dette. Vi håper og tror at et slikt felles fokus i bispedømmeadministrasjonen også ble en drivkraft for menighetene.

Av andre konkrete igangsettere som vi erfarte hadde positiv effekt kan vi nevne at det ble avsatt 150.000 kroner i frie midler som menighetene kunne søke på. Det ble utlyst som egne Barneårsmidler til mindre prosjekt lokalt. Det kom inn over 60(!) søknader, og vi valgte å gi en liten sum på rundt 5.000 kr. til mange av menighetene. I ettertid ser vi at dette hadde en svært positiv effekt i forhold til størrelsen på summen.

I tillegg utarbeidet bispedømmekontoret en del materiell som alle menighetene fikk gratis utdelt på Stiftsmøtet i forkant. Alle fikk en kveldsbønnplakat til et kull dåpsbarn, klistremerker til dåpslyset i kirken, samt små klistremerker til mindre lys, store Barneårsplakater til å lime egne A4-oppslag på og Barneårsstiftsnytt. Det siste var et tidsskrift utarbeidet for å gi lokale ansatte og medarbeidere faglig påfyll og gode ideer til tiltak i Barneåret. Vi la tid og penger i at dette skulle bli bra, og fikk gode tilbakemeldinger på denne prioriteringen. I tillegg til disse konkrete tiltakene brukte vi alle møter og møtepunkt for å motivere for Barneåret. Men vi var bevisst at det ikke skulle være et “mas” om alt som burde gjøres lokalt, men en oppfordring til refleksjon over temaet barn og til å “la tusen blomster blomstre”. Det var viktig at menighetene heller gjorde en avgrenset ting som passet for dem lokalt enn at de følte de ikke strakk til i forhold til ideer vi hadde på bispedømmekontoret.

MEDIA OG MERKEVAREBYGGING

Før prosjektet startet hadde vi jobbet en del med informasjon og denne satsingen ble viktig for oss. Vi ønsket å bygge opp Barneåret som en merkevare, noe som ikke hadde vært gjort på noe område her tidligere. Blant annet erfarte vi at logoen, som vi fikk et firma til å lage, ble viktig. For det andre la vi opp til en profesjonelt forhold til media ved å utarbeide pressemeldinger, arrangere tur for pressen til Austevoll ved åpningen og kontakte dem når vi hadde gode saker. I tillegg skrev vi kronikk i forbindelse med konferansen “Kven bryr seg?”. Det viste seg at Barneåret og tema “barn” solgte svært godt i media, og biskopen har vel

verken før eller siden vært så profilert gjennom positive saker for kirken som dette året! Vi lærte mye av hvordan kirken og ikke minst lokalmenighetene kan være mye mer offensive i bruken av media og selge seg inn med gode saker!

BARNETELOGIEN SOM UTFORDRING

*“Det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på om det bærer vi bud”
(1 Joh 1: 1).*

For mange av oss ble arbeidet med Barneåret en avgjørende og gjennomgripende erfaring. Vi har sett noe som har fått avgjørende betydning. Vi har tenkt igjennom vår tro og vår teologi på nytt og stilt spørsmål som:

- Hva er det innerste i troens vesen?
- Hva mente Jesus når han snakket om barnet som størst?
- Hva betyr det egentlig å vokse som kristen?
- Hva er en “ordentlige høymesse” til forskjell fra en høymesse eller gudstjeneste der barn og voksne deltar sammen?
- På hvilke måte angår det oss som kristne når et barn i bygda eller nede i gata går med en delvis skjult smerte?

Vi som har jobbet tett med Barneåret har reflektert mye omkring disse spørsmålene, og det har gjort noe med oss. Det har endret noe av vektleggingen av vår tro. I tillegg har vi leitet oss fram og lest noe barneteologi. Blant annet *”Barnet”* av Lars Åke Lundberg (2002) og et par artikler av Sturla Stålset. Men det stilte oss snart overfor et fundamentalt spørsmål: Hvorfor er det så kritisk lite

Kven bryr seg? • Fredag 6. og lørdag 7. februar 2004
• om born med vanskelege oppvekstvilkår • Bergen kongressenter

Konferanse
i samband med Barneåret i Bjørgvin

For tilsette og medarbeidarar i skular, barnehagar, helsestasjonar, organisasjonar, kyrkje og andre interesserte

som har vært gjort av teologisk arbeid på dette feltet? Hvis det er av avgjørende betydning det Jesus gjør og sier om barnet, hvordan kan vi da ha satt dette til side som faglig disiplin?

Vi gjør oss noen tanker om at dette kanskje må ses i sammenheng med hvordan samfunnet generelt, og ikke minst kirken, prioriterer barna. Det er en tendens til å snakke fint om barna, og i de fleste planer er “barn og unge” satsningsområde. Men det er en annen sak å være sammen med barn ut fra et likeverdighetsperspektiv og inkludere dem i de viktigste tingene vi gjør. Noe av det som utfordret oss sterkest i Barneåret, var å oppdage hvor dypt forankret en slik barneteologisk forståelse er. Derfor ble det viktig å dele noe av dette med kirkelige medarbeidere lokalt. Men vi ser at det trengs mer enn et Barneår for å arbeide med så grunnleggende teologiske spørsmål. For det første oppdaget vi at det trengs mer faglig stoff og refleksjon omkring dette, og for det andre så vi at det rokket ved en god del fastgrodde forestillinger og en systematisk tilnærming som er en seig prosess å endre.

GUDSTJENESTEN SOM "TURNING POINT"

Høymessen er kanskje den beste målestokken på vår vilje og evne til å ta barna på alvor i de viktigste tingene. Mange er opptatt av å integrere barna i gudstjenesten, mens andre mener de har det best på søndagsskolen! Uansett hører vi stadig om de "ordentlige høymessene" – de som gir oss (voksne) noe skikkelig! Dette tydeliggjør et dilemma og et fundamentalt spørsmål: Er det ikke mulig med et fellesskap som tar både barn og voksne på alvor? Teologisk sett skulle i denne sammenhengen barna være døråpnere for de voksne i gudsrikets hemmeligheter. Pedagogisk sett kan en undre seg over om det er mangelen på "enkelhet og dybde" i formidlingen vi ikke mestrer godt nok.

Faren ligger her i å stigmatisere, kari-kere eller tro at "alle" opplever de samme problemstillingene. Men mine refleksjonene kommer i etterkant av Barneåret, i møte med alle som synes familiegudstjenestene er for dårlige og ikke gir de voksne noe, og alle gangene egne barn kommer halsende fra søndagsskolen midt i nattverdsliturgien fordi noen glemte å hente dem til nattverden...

Jeg mener at dette berører en tematikk som ligger dypere enn praktiske ordninger og når søndagsskolen skal foregå! Det handler om *hvem som er kirken*. Om kirken og fellesskapet i virkeligheten består av barn, voksne og eldre som får være der slik de er med sine liv? Om vi som kirkens medarbeidere er villige til å lære "enkelhetens og dybdens kunst". For det vi gjør sammen, barn og voksne, trenger ikke være banalt og barnslig, men det må være livsnært for

alle. Da er det viktig at det ikke blir for mange og vanskelige ord, at flere sanser tas i bruk og at gjentagelsens muligheter utnyttes. I tillegg må vi huske at vi er i gudstjenesten med hele oss, og da er det er viktig at kroppen også får være med!

Det vi alle søker i gudstjenesten er vel et møte med Den hellige, Det hellige og hverandre. Barna like mye som de voksne. Derfor tror jeg mange av oss kan stresser mindre med de mange “fancy” og morsomme ideene “vi tar med på prekestolen”. Vi kan heller forberede gudstjenesten ut fra et helhetlig perspektiv. Men aller viktigst: Hva vil vi med denne gudstjenesten? Hva er hovedtema? Det er viktig med tanke på enkelhet og dybde. For enkelhet er det motsatte av forenkling i denne sammenheng. Når vi oppdager essensen av det som skal formidles og som fellesskapet skal være sammen om, er vi på vei mot å kunne formidle enkelt, men i dybden.

En annen side av å arbeide helhetlig med gudstjenesten er inkludering i liturgien. Det aller viktigste er at barn, voksne og liturgen kan gjøre gudstjenesten sammen, gjerne med barn som “med-liturger”. I Barneåret gjorde vi gode erfaringer med bakgrunn i Familiemessa (4). Barna ble deltakere og ikke brukt for å underholde de voksne. Vi ønsket å gå lengst mulig i å la barna “gjøre de ordentlige tingene”, som Kristin Solli Schøien uttrykte det på Stiftsmøtet i Bjørgvin 2003. Blant annet var det barn som hadde nådehilsen, sto med kaliken ved nattverden, de var med i prekendelen og på korstegnet under velsignelsen. Dette i tillegg til det Familiemessa ellers legger opp til av deltakelse. Like viktig er å inkludere barn i det liturgiske arbeidet i

forkant. “Den store gudstjenestedugnaden” høsten 2004 (samarbeid mellom Norges KFUK-KFUM, Kirkerådet og IKO) ga god drahjelp til slike prosesser.

Det tredje perspektivet i liturgisk helhetstankningen går på innholdet. Å tenke enkelt, men la hvert liturgisk ledd utdypes, gjerne til fordel for en kortere prekendel. Når barn og voksne feirer gudstjeneste sammen kan vi oppleve at det meste fungerer, bare avbrutt av en 20 minutters preken som ikke barna forstår noe av. Hvis prekendelen belyses med “enkelhet og dybde” for øye og med mål om å inkludere alle da gir vi oss selv noen spennende utfordringer! Det handler ikke minst om språk, bildebruk og eksempler. Om enkelhet og dybde for; “det vi så og våre hender tok på om det bærer vi bud”.

UTFORDRINGER ETTER BARNEÅRET

I forbindelse med rapporten etter Barneåret ble det nødvendig å 1) tydeliggjøre hva som ble vanskelig å få til og hvilke utfordringer vi står overfor videre, 2) videreføringen av enkeltprosjekt, og 3) hvordan Barneåret kunne bli et springbrett inn i Trosopplæringsreformen.

Kveldsbønn - Det vi så etter Barneåret var at alle i Bjørgvin ber (ikke) kveldsbønn! Likevel tror vi at visjonen var en igangsetter og skapte en økt bevissthet for kveldbønn. Det ble en

konkret sak som mange lokalt tok tak i og gjorde spennende ting ut av. Det ble blant annet laget en stor kveldsbønnutstilling i kommunehuset på Stord. I Breim samlet barna kveldsbønner som ble utgitt i et eget hefte. Flere menigheter hadde skole/kirkeprosjekt med dette som tema, og mange hadde samlinger med barna med kveldsbønn som tema. Dette engasjerte på tvers av generasjonene!

Kven bryr seg? - I etterkant av konferansen "Kven bryr seg?" sto vi igjen med store spørsmål i forhold til kirkens engasjement i forhold til barn som har vanskelige oppvekstforhold. Vi har som medarbeidere et ansvar for "å se det vi ser" og bry oss. Vi utfordres på en barnediakonal tenkning og handling. Samtidig lever vi i et land hvor de sosiale ordningene og for eksempel helestasjonene gjør et god jobb de fleste steder. Utfordringene vi konkluderte med etter konferansen var at det er nødvendig med et tettere samarbeid mellom ulike instanser. Men det er viktig at kirken og lokalmenighetene markerer seg som aktive medspillere i et tverrfaglig samarbeid. Kirken skal kjenne kompetansens grenser, men problemet er nok heller at vi ikke i stor nok grad klarer å inkludere barn og familier som sliter, og at medarbeidere selv ikke er trygge og frimodige nok som medspillere.

Barn og gudstjeneste: Dette er allerede omtalt som en stor utfordring (pkt. 8). I konklusjonene etter Barneåret er dette et område som peker seg ut som særlig vanskelig å endre. En del menigheter gjorde noe for å inkludere barn på en bedre måte i gudstjenesten, mens andre så ikke for seg hvordan dette kunne skje, selv om de fikk konkrete ideer som for eksempel barneårsbønnen. Høsten

etter Barneåret var den nasjonale “store gudstjenestedugnaden”. I Bjørgvin var svært mange med på kursene i forkant, og mange jobbet med denne gudstjenesten. Det viser at det nytter å legge til rette og stimulere lokale tiltak. Vi opplever hele tiden et engasjement blant folk for hvordan gudstjenester kan og bør fungere. Men det er nødvendig også med teologisk og pedagogisk forankrede drøftinger skal dette få skikkelig rotfeste og skape endringer i fremtida. Mange ser i denne sammenheng fram til hva som kommer ut av kirkens store gudstjenestereform.

Trosopplæring: Rett før Barneårets avslutning ble Trosopplæringsreformen (Størst av alt) vedtatt. Vi har sett en god effekt av Barneåret i forhold til reformen. Ikke minst fordi en del refleksjon og bevissthet var skapt omkring dette. Som bispedømme ønsket vi å legge til rette en fase eller et område knyttet til reformen. Vi ønsket at dette kunne stimulere menighetene til videreføring av Barneåret. Satsningen er kalt “NYE STEG” og har fokus på 0-4 års-fasen med barn, foreldre og faddere. I sammenheng med dette har vi øremerket noe av midlene fra Opplysningsvesenets Fond. Vi har tilbud om kurs knyttet til tema og gir ut et nyhetsbrev med faglig stoff, tips og ideer. Det er opprettet en egen 20% stilling som prosjektleder for dette arbeidet i Bjørgvin. Vi mener at denne fasen er viktig for at Trosopplæringsreformen som helhet skal lykkes lokalt.

Medarbeiderskap: Sammen med gudstjenestearbeidet var dette et tema som underveis i Barneåret viste seg å være underprioritert i menighetene. Mange ledere i tros-

opplæring og barnearbeid blir lite fulgt opp. Det er også svært få som har strategi for hvordan de utfordrer medarbeidere til tjeneste, og ikke minst hvordan en tjeneste avsluttes. En del menigheter arrangerte egne medarbeiderfester i forbindelse med Barneåret og ønsker å forsette med dette. Men vi ser likevel at her er det stor mangel på kompetanse og mange sliter med lederrekruttering og oppfølging. Derfor har Bjørgvin medarbeiderskap som sin hovedsatsing de kommende fire år. Det arbeides med dette som et langsgående prosjekt som får nedslag på mange områder. Fordi dette er aktuelt både innenfor diakoni, trosopplæring, i forvaltning av skaperverket, i gudstjenestelivet og hvordan ansatte og frivillige medarbeidere fungerer sammen på ulike nivå.

ETTERORD

Barneåret ble mer enn en fiffig ide! Det ble mer enn en biskop som på ett år fikk rekordmange oppslag i media! Mer enn 220 deltakere på en konferanse der mange ble synlig berørt og fikk en sterk opplevelse av at vi må se barna! Mer enn den lokale presten og kateketen som fikk elevene på skolen til å lage ny stola i samarbeid med en lokal kunstner! For vi kan motivere og engasjere, men hadde ikke innholdet i Barneåret berørt oss så sterkt hadde vi ikke hatt noe så viktig å melde i etterkant. Da ville det vært gøy så lenge det varte, men så var det over! Vi håper og tror at det i Bjørgvin har satt i gang viktige prosesser som skaper endringer. Endringer i teologi og holdninger til barna som troende forbilde og som dørbåner til Gudsrikets hemmeligheter. Men også holdningsendringer når det gjelder

barnas plass i menigheten og ikke minst i gudstjenesten. Dette må være grunnleggende og utfordre oss i en tid hvor trosopp-læring og gudstjenestereform står øverst på kirkens dagsorden.

“Så tok han et lite barn og stilte det midt iblant dem, la armene om det og sa til dem: ‘Den som tar imot et slikt lite barn i mitt navn, tar imot meg.’”
(Mark 9:37)

LITTERATUR

Jensen, Ingebrigt Steen (2002):
”Ona fyr”
Dinamo forlag

Jensen, Ingebrigt Steen (2002):
”Lysaker”
Dinamo forlag

Lundberg, Jan Åke (1998):
”Barnet”
Verbum forlag, Stockholm

KFUK/KFUM v/H. O. S. Baren (2004):
”Barn og gudstjenestedeltakelse”
Cantando forlag, Oslo

Den Norske Kirke (2003):
”Familiemesse, menighetshefte”
Verbum forlag

BARNDOM I FORANDRING

La meg begynne med to spørsmål som virker temmelig enkle og rett frem:
-Hva nøyaktig betyr ordene ”barn” og ”barndom”?
-På hvilken måte kan barndom forandre seg?

BARN, BARNDOM OG HISTORISKE FORANDRINGER

Biologi og Historie: I dag ville vel mange mennesker si at barndommen er det tidsspennet i livet som kommer før ungdom. Barn defineres gjennom å være forskjellig fra ungdom og fra voksne: Et barn er ingen ungdom ennå, for ikke å snakke om voksne. Dessuten ville mange si at barndom synes å være antropologisk eller biologisk bestemt - et faktum som hører til mennesket som art fordi alle eksemplarer av arten er født som barn – født inn i en naturlig tilstand av avhengighet og biologisk umodenhet, eller mer positivt formulert: Født inn i en naturlig tilstand av åpenhet og mulig læring. Attpåtil innebærer menneskets natur at ingen forblir barn for alltid. Ettersom menneskene uunngåelig eldes, slutter de å være barn. Det finnes derfor et klart avgrenset tidsspenn for det å være barn.

Globale utviklinger og utfordringer for trosopplæring

*Av Friedrich Schweitzer
Professor i Religionspedagogikk,
Universitetet i Tübingen*

Sosial konstruksjon: Men selv om vi er bevisste om barndommens biologiske forutsetninger, er det enkelt å se at dette ikke er hele sannheten. Barndom er mer enn fysiologi og antropologi. Å være barn kan bety

mange forskjellige ting, og har gjennom tidene faktisk betydd mange forskjellige ting. Mange forskere hevder at voksne i tidligere tider egentlig ikke forsto barn som barn, men som små voksne. Den franske sosialhistorikeren Philippe Ariès hevder at barndom ikke er noe mer enn en nylig oppfinnelse av moderniteten, og derfor ikke er en forestilling som var kjent eller kunne forstås tidligere, i hvert fall ikke i dagens betydning. Når middelalderen avbilder oppdragelsessituasjoner, ligner fremstillingen av barn faktisk mer på små voksne enn på barn og unge. Men betyr det virkelig at barndom ikke fantes i det hele tatt? Ariès' synspunkt virker noe ekstremt og har blitt kritisert, men forskere er stort sett enige om at barndommen først og fremst er en sosial konstruksjon. Vårt syn på barnet uttrykker vårt selvilde og vår tids forståelse av kultur og samfunn i minst like stor grad som den gjenspeiler et antropologisk faktum. At våre

forestillinger av barn er konstruert, viser seg enkelt når man ser på kunstneres fremstillinger av barn.

Alle mennesker er født som barn, men barndommen er alltid en sosial konstruksjon - Hvor langt går egentlig samspillet mellom biologiske og sosio-historiske faktorer og innflytelser? Er det mulig å skille mellom noe slikt som en uforanderlig underliggende biologisk struktur og en stadig skiftende overflate avhengig av det sosiale miljøet? Medisinske studier om barndommens natur synes å gå imot dette. De kroppslige markeringer som bestemmer barndommens slutt - den begynnende puberteten, er på ingen måte knyttet til et bestemt tidspunkt. Data som ble samlet inn fra mange land peker på at puberteten begynner tidligere og tidligere. Mellom 1830 og 1960, i tidsrommet for disse undersøkelserne, forflyttet tidspunktet for første menstruasjon seg med flere år (og Norge er faktisk et av de mest tydelige eksempler).

Religion: Det er interessant å se på sammenhengen mellom barndom og religion. Her kommer det frem assosiasjoner som motsier hverandre sterkt. Mange begynner kanskje å tenke på bilder som uttrykker barnas spesielle fromhet. Et bilde av Hans Thoma, tegnet i begynnelsen av det 19. århundret, fanger et barns åpenhet og tillit mens det hører på en historie fra bibelen. Dette synet anser barn for å være spesielt åpne for troen på Gud som skaper av alle ting, for å be om hjelp, for respekt og undring samtidig som for mange former for mirakeltro. Men det motsatte synet finnes også, at barn er ute av stand til å tro fordi de mangler en sakssvarende forståelse. Dette er som kjent synet til den berømte oppdragelsesfilosofen Jean-Jacques Rousseau, som i den saken fikk en meget innflytelsesrik etterfølger i den svenske forfatteren Ellen

Key. I sin bok *"Barnets århundre"* gjengir Ellen Key et syn på barnet som offer for religiøse oppdragere og lærere som prøver å få barn til å tro på nøyaktig det de voksne lærer dem.

Moderniteten har frembrakt svært motstridende bilder av barndommens religion. Rousseau, Ellen Key, men også Sigmund Freud har kommet med hard kritikk av barns tro som umoden og lite fri, og de har gått langt i sin kritikk av religiøs oppdragelse for barn som de beskriver som overveldende og indoktrinerende. Men moderne psykologi påpeker også at all senere religiøs utvikling har viktige røtter i barndommen, og at troen psykologisk sett har sitt opphav og sine forutsetninger i de tidligste relasjoner til mor og til foreldrene.

Akkurat som med andre sider av barndommen vil også forskjellige syn på barndommens religion ha innflytelse nettopp på barndommens religion. Synet avgjør hvilken oppdragelse barnet får. Det former våre reaksjoner på barnas spørsmål. Det definerer posisjon og status som barn skal ha i menigheten slik at vi også med barndommens religion må regne med å møte dyptgående forandringer.

La meg nå beskrive det som jeg anser som de viktigste parametere for en barndom i forandring.

PARAMETERE FOR BARNDOM I FORANDRING

Resonnementet så langt peker på at forandringene berører barndommen i dobbelt henseende: På den ene siden kan vi snakke om dyptgående forandringer i det miljøet som barn opple-

ver, og på den andre siden har vi forskjellige måter hvordan voksne oppfatter og tolker barndommen, som også forandrer seg. Begge aspekter henger tett sammen. Hvordan barndommen tolkes, virker inn på barnas erfaringer. Barns erfaringer på sin side har en innflytelse på mer teoretiske syn. Uansett må vi se på både erfaringer og tolkninger av barndom.

Når en ser på nyere forskning på barndom i vestlige land, i Europa eller USA, kan en peke ut noen felles temaer og observasjoner. Her vil jeg ikke gå gjennom alle, men fokusere på de som etter min mening er spesielt viktig for religion og trosopplæring. Til sammen vil jeg ta opp sju forskjellige aspekter i dette avsnittet.

1 Jeg har allerede nevnt forandringen i tidsrom som gjør at barndommen blir kortere og kortere. Dessuten kommer presset fra det tette programmet som ofte gjelder til og med barnehagebarn. Kor, idrett, kultur, førskoleprogrammer for fremmedspråk og for realfag fordeles utover ettermiddagene og lager en tidsstruktur med mange plikter, avtaler og begrensede åpninger. Bekymringen for at vårt barn måtte gå glipp av noe og at de begynner for sent med viktig opplæring, er ganske fremtredende særlig hos foreldre som tidlig vender barna deres til å være konkurranseinnstilt.

2 En annen side har med familien som viktigste miljø for barn å gjøre. Som kjent forandrer familiens form seg raskt i dag i de fleste vestlige land. En av de tydeligste observasjoner er at antall barn per hushold er sterkt minkende. Moderne familier har sjelden mer enn to barn, og ofte er det bare ett barn per familie. Dette henger ikke bare sammen med

tilgjengeligheten av familieplanlegging og prevensjon, men indikerer også at barn er ikke lenger nødvendig for foreldrenes materielle og finansielle støtte i alderdommen. I de siste hundre år har de fleste mennesker i vestlige land fått en eller annen form for pensjonsrett, slik at de ikke lenger forventer at barna betaler regningene når de er gamle. Dessuten har den tradisjonelle integrasjonen av arbeid og familieliv tatt slutt med industrialiseringen og andre former for betalt arbeid, og dette igjen medfører at barn har mistet sin betydning som hjelpere og ubetalte arbeidere, for eksempel på familiens gård. I tillegg har skilsmisseratene nådd alarmerende høyder i mange land, mest i USA med over 50%, mens også andre land følger tett etter.

Sett under ett betyr forandringene i familien at barn vokser opp i et sosialt miljø som gir erfaringer som er svært forskjellige fra tidligere tiders oppvekstmiljø: Mindre interaksjon med søsken, mindre arbeids erfaring, og mest sannsynlig også mindre stabilitet. For mange er ikke familien lenger en trygg havn i oppveksten. Til og med små barn er klar over muligheten at familier noen ganger ikke varer evig.

3 Rask forandring ligger i modernitetens vesen. Dette gjelder spesielt for de nye teknologiene som moderne produksjon og markedsføring krever. Men det gjelder også samfunnet i sin alminnelighet som blir sterkt berørt av slike forandringer. I landbrukssamfunn, som i mange tilfeller dominerte helt fram til det 20. århundre, kunne foreldre og til og med besteforeldre tjene som de viktigste forbilder for barn. Hvis barn ville finne ut hvem de ville bli og hva de trengte å kunne i voksen alder, kunne de bare se på sine foreldre. Foreldrenes nåtid var lik bar-

nas fremtid. Dette er helt klart ikke lenger tilfelle. Hvis noe kan læres fra foreldrenes arbeids- og levemåte, må det være det at ens egen fremtid vil være helt forskjellig fra deres liv. For barn avbildes fremtiden ikke lenger av fortid og nåtid. Forbilder for fremtiden er vanskelig å få tak i, i hvert fall innen familien. Dette medfører i tillegg at tradisjonen har fullendt en annen sirkel. Hvis fortiden ikke lenger definerer fremtiden, mister tradisjoner sin evne til å gi mening og retning i livet, og tradisjonens forandrede rolle vil selvfølgelig også berøre religiøse tradisjoner. Dessuten vil slike forandringer berøre og minke respekten som eldre mennesker ofte nøy i tradisjonelle samfunn. Når en livstid av erfaringer ikke lenger betyr at en eldre person er ekspert på viktige spørsmål, vil den unge generasjon vende seg til andre kilder for råd. Et tap av kulturelle tradisjoner er en opplagt konsekvens.

4 Foreldrenes og de voksnes endring av status som forbilde for barn er også opphavet for betydelige forandringer som kan bli observert i vel kjente opplæringsmål og oppdragsformer. Inntil for førti eller femti år siden, var såkalte lydighetsverdier bestemmende for det pedagogiske feltet. Barn måtte lære å følge foreldres, læreres og bibelens bud. I dag har i manges øyne selvrealisering og autonomi tatt over som ledende mål for oppdragelse. Som en konsekvens har selve forestillingen 'bud' blitt en fremmed tanke. Når det er sagt, er det viktig å forstå at tradisjonelle samfunn noen ganger tillot til og med små barn mye autonomi og uavhengighet. Men dette ble blant annet mulig gjennom lukkede naboforhold der alle kjente til alle og der en kunne være trygg på at naboen også fulgte med barna. I de fleste vestlige samfunn er ikke dette tilfelle lenger.

Barnas tradisjonelle autonomi eksisterer ikke lenger når nye, andre forståelser av selvrealisering har tatt over. Samtidig må det understrekes at tradisjonelle former for autonomi ikke sto i en motsetning til tradisjonell autoritet, mens dagens forståelse av selvrealisering helt klart ikke godtar en slik autoritet.

5 I denne kontekst må vi ta hensyn til mediens økende innflytelse. For mange unge kommer TV'en fortsatt på førsteplass, men den blir i økende grad ledsaget av andre media som databaserte media knyttet til internett, CD og DVD, dataspill og interaktiv underholdning. De fleste barn tar umiddelbar tilgjengelighet til et bredt spekter av valg for gitt fra tidlig alder. Igjen kan en spørre seg om alarmerende beretninger fra Neil Postman og lignende forskere er overdrevet når han snakker om 'barndommens forsvinning' gjennom media. Gjør fjernsynet virkelig slutt på barndommen – slik han hevder? Likevel har Postman sikkert rett når han påpeker at det skrevne ords kultur som fikk en dominerende status da trykkepressen kom samtidig med den protestantiske reformasjon, er på retrett eller har allerede gitt rom for en kultur av lett tilgjengelige billedlige forestillinger. Mange av disse forestillinger er produsert kommersielt og med kommersielle hensikter. Barn har blitt til viktige kunder, ikke bare som kunder av mediene selv, men også som mulige kjøpere til de mange produkter som det reklameres for og markedsføres gjennom media. Mediene når langt utover de urbane sentre der kulturforandringen er mest håndgripelig. De mottas og konsumeres til og med i de mest avsidesliggende deler av verden, slik at ingen kan rømme fra deres innflytelse.

Alle forandringer som er blitt nevnt til nå, har viktige følger for religion i sin alminnelighet og spesielt for barndommens religion. I tillegg er det forandringer som knytter seg direkte til religion og religiøs opplæring i barndommen. Mange europeiske land har gått gjennom en sekulariseringsprosess som har hatt stor effekt på oppdragelsesinstitusjonenes syn på religion. Spesielt i den protestantiske tradisjon og mest i lutherske områder har kirken i stor grad overlatt den unge generasjons innføring i den kristne tro til oppdragelsesinstitusjonene. En av reformasjonens viktigste langtidseffekter var innføringen av systematiske programmer for religiøs eller kristen undervisning slik at menigheten kunne begrense sin pedagogiske innsats til konfirmasjonsundervisning. I dag har religion ikke forsvunnet fra skolene, men i mange steder har den forandret seg. Ofte (som i Norge) er det tydelig forskjell mellom skolens pedagogiske mål og kirkens kateketiske behov. Skolens religionsundervisning er ikke basert på teologi, men på en nøytral religionsvitenskapelig tilnærming. Den tar ikke sikte på å føre de unge inn i den kristne tradisjon eller i kirken. Isteden undervises det en allmenn innføring i religion og et overblikk over forskjellige religioner fra Moses til Buddha og fra Jesus til Vishnu. Sekularisering betyr i dagens mening ikke at religion forsvinner fullstendig. Forventningen om et allment tap av religion og dens forsvinning som ble målført av teologer som Dietrich Bonhoeffer og Harvey Cox, har ikke inntruffet. Vestlige samfunn karakteriseres istedet ved en høy grad av pluralisering og individualisering. I vår problemstilling betyr det at barn fra tidlig alder vokser opp med erfaringen av religiøs forskjell. De vet og ser alltid, det være seg i deres nabolag eller i media, at det finnes mange forskjellige trosformer og mange forskjellige måter å tilbe på.

Religiøs individualisering betyr at valg av religion er overlatt til den enkelte – til og med det enkelte barn. Som vi allerede har sett, passer dette bra til vår tids foretrukne oppdragelsesmål og -stil: Selvrealisering og autonomi mot tradisjon og lydighet.

Tilgjengelige data om religiøs opplæring i familien peker på at foreldre i dag sjelden forsøker å plante en bestemt tro i deres barn. De ønsker å være støttende i forhold til barnets egen religiøse utvikling og velbefinnende, men de er ikke villig til tydelig å lede veien. Tvert imot, religion synes å bli privatisert – et privat anliggende som skal ikke taes opp i offentlighet, noen ganger ikke en gang i familien. Religion synes sjelden å være tema ved middagsbordet. Å be for maten har blitt en sjelden praksis, i hvert fall i noen land.

Før har psykoanalytikere utfordret barns religiøse oppdragelse for barn ved å kalle den for en subtil form for 'gudsforgiftning' av barn - ved å bruke og å misbruke Gud som et verktøy for å fremme autoritære ideer om oppdragelse. I dag kan et annet bilde muligens beskrive situasjonen mer treffende: Den største faren er ikke lenge religiøs feilernæring, men den største faren er helt klart underernæring. Jeg har betegnet dette som 'ulvebarn-syndromet' - et syndrom av religiøs mangel hos et barn som ikke har fått noe støtte fra foreldre eller andre voksne, slik som det er tilfelle hos barn som ikke vokser opp med mennesker, men med dyr, for eksempel ulver.

Mitt siste punkt i dette avsnittet begynner med et viktig spørsmål som kanskje i hvert fall noen av dere har vært urolige for: Er vi vitner til en prosess av endelig forfall? Gir de skisserte parametere for et barndom i forandring noen grunn til håp for fremtiden?

Noen forskningsperspektiver og deler av debatten om barndom virker utvilsomt nokså mørke. Et kritisk spørsmål om ikke de må karakteriseres som dommedagsprofetier, kan etter min mening ikke avvises i alle tilfeller. Hensikten med å fremme barnas sak kan ikke rettferdiggjøre altfor store forenklinger, og vi skulle ikke tillate oss å bli fanget av nostalgiske minner om tidligere tiders lykkelige barndomsdager. Ikke en gang historikere som Ariés er helt immun for slike tendenser, for eksempel når det utbroderes om hvordan skoleplikten har beskåret barns frihet. Forandringer i barndommens tradisjoner medfører alltid tap, men kan også tilrettelegge for nye muligheter for barn slik som den moderne skolens eksempel kan vise. Selvfølgelig krever skolen at barn tilpasser seg en institusjon og dens klare regler, men den gir dem også tilgang til kunnskap og innsikt som ellers ville vært utenfor deres rekkevidde. Det er vår oppgave å hjelpe barn og unge på deres vei gjennom en verden i forandring ved å vurdere kritisk hva som kan hjelpe dem og hva som bare vil villed dem.

Fordi jeg ikke vil bli regnet blant dem som bare ser grunner for pessimisme, vil jeg minne om det motsatte synet på barndommens historie, som en annen berømt forfatter står for, Lloyd deMause. Langt fra all skjønning anser han barndommens historie for å være et mareritt som vi nettopp har kommet ut av. Han minner oss om all straff, fysisk og psykisk, som barn i tidligere ble utsatt for, "til deres eget beste", eller helst fordi voksne hadde ingen betenkeligheter med å misbruke barn. Faktisk har det tatt lang tid før voksne kom til å forstå barn som personer med sine egne rettigheter og en verdighet som

er like sentral som de voksnes. Ikke før 1989, for eksempel, etter en nesten hundreårig debatt, vedtok FN konvensjonen for barns rettigheter. Denne konvensjonen har med rette vært kalt en milepæl på veien mot mer rettferdighet og respekt for barn. Men som jeg har skrevet mer utførlig om annetsteds, ikke en gang barnekonvensjonen inneholder barnas rett til religion og religiøs opplæring. Her må kampen for barnas rett ennå fortsette. I pedagogikken har synet om barnet som aktivt handlende gjort en del fremskritt. Dagens forskere understreker som regel barnas aktive rolle i sin egen oppvekst. Men i det dagligdagse blir barn fortsatt ofte behandlet som objekter som håndteres, og ikke som subjekter som respekteres. Uansett er det viktig å forstå at vårt syn på barn og på barndommen må undersøkes nøye, fordi mange antakelser om barns behov sier mer om de voksne som uttaler dem enn om barna selv.

Slike betraktninger om barnas rettigheter og behovet for en selvkritisk holding overfor barn har viktige konsekvenser for religiøs oppdragelse. Først og fremst innebærer de at religiøs oppdragelse må bli basert på barnas rett og ikke på kirkens eller statens behov. Når den økende respekt for barnet som person gir oss håp i dagens kontekst, må den også være sentralt i det pedagogiske arbeidet. I en kristen sammenheng blir denne utviklingen understreket av en ny bevissthet rundt bibelens vitnesbyrd om barn. Siste del av min presentasjon vil handle om at dette vitnesbyrd ikke lenger må reduseres til lydighetsverdier. Tvert imot utfordrer bibelen oss til å akseptere barn som personer, som Guds skapninger, skapt i Guds bilde.

UTFORDRINGER OG OPPGAVER FOR TROSOPPLÆRING

S ett fra et kristent ståsted er trosopp- læring ikke noe isolert. Kristne perspektiv på oppvekst når lengre enn religiøs oppdragelse og videreformidling av religiøst innhold. De omfatter barnets hele liv og barndommen som en livsfase. Det nye Testamente selv er tydelig på at Jesus så en tett forbindelse mellom tjenesten for Gud og tjenesten for barnet: I Markus kap. 9 kan vi lese at den som tjener barnet, faktisk tjener Gud selv.

Derfor må alle kristne oppdragere spørre seg hvordan de kan leve opp til dette budet om å tjene barnet. I lys av det som ble sagt om barndommens forandrede form, er det klart at vi må handle for å beskytte barndommens eksistens mot presset fra en kommersialisert og konkurransepreget kultur. Men denne oppfordringen til å beskytte barndommen må ikke forstås naivt. Det betyr ikke at vi må prøve å bevare barndommen slik som den var for hundre år siden, eller at vi lar oss lede av en nostalgi om en barndom uten medie-innflytelse eller uten kommersielle leker. Noen pedagoger har uttalt seg på den måten og foreslått å skape et spesielt miljø for barn, men dette ville ikke vært noe spesielt kristelig. Ved å ta utgangspunkt i barnas rettigheter derimot, kan vi på en begrunnet måte spørre hvilket sosialt og kulturelt miljø barn trenger for å vokse opp friske og hele. Å ta ansvar for et slikt miljø i en forandret barndom er den første oppgaven for kristne oppdragere. I siste århundre trodde mange mennesker at staten og regjeringen ville ta seg av dette. Siden den tid har det vist seg at barn også trenger forsvarere i samfunnet og at kir-

ken, mellom andre, har en viktig rolle å spille i kritikken mot konsumorientering og medienes innflytelse.

Men jeg mener at barn trenger ikke bare sosiale og kulturelle ressurser, uansett hvor viktige de er. De trenger også religiøse eller spirituelle ressurser, og de har krav på tilgang til religiøs opplæring. Ifølge dagens forståelse av barnet som et aktivt og handlende subjekt, må religiøs opplæring ta en form som tar barn på alvor og svarer til deres behov. Trosopp- læring kan ikke basere seg på samfunnets moralske krav og kirkens eller religionssamfunnets institusjonelle behov. Med andre ord burde trosopp- læringen i menighetens eller kirkens regi være tuftet på barnets egen rett til religion - like mye som religions- undervisningen i skolen. Dette fokuset på barnet stemmer klart overens med Jesu holdning til barn, i avsnittet fra Markus 9 som allerede ble nevnt, men også i andre avsnitt slik som Markus 10, 14ff, der Jesus bruker barn som eksempel og forbilder for tro som voksne skal ta etter. Å utvikle nye måter for trosopp- læring som er tar høyde for barnas behov og for dagens forståelse av barndom der den andre oppgaven for kristne oppdragere.

Har vi lært oss å begynne pedagogisk tenkning ut ifra barns perspektiv og å tufte vår tilnærming på barns rettigheter, inklusive barnas rett til religiøs opplæring, vil vi skjønne at vi må utvide vår tenkning. Ønsker vi å støtte barn og er vi interesset i deres vilkår og ressurser for oppvekst, kan vi ikke lenger begrense oss til det arbeidet som umiddelbart ligger foran oss, om det nå er trosopp- læring i kirken eller religionsundervisning i skolen. Det som virkelig teller for barn, er den religiøse

opplærings- og oppdragelsessituasjon i sin helhet, som en helhetlig struktur de kan møte. I de fleste tilfeller inngår familien i denne strukturen, mens for andre forhold er man seg til en pedagogisk institusjon, for eksempel skole eller barnehage (og/eller muligens menigheten). Programmer for barneoppdragelse burde alltid sikte mot denne strukturen som helhet, for å styrke alle dens komponenter, oppdragelsen som skjer i menigheten like godt som oppdragelsen som skjer i skolen og familien. Dessuten er samspillet mellom alle komponenter av avgjørende betydning når en skal utvikle tilpassede programmer som er finjustert for behovene til barna de er laget for. En bevissthet om sammenhengen i denne strukturen for religiøs opplæring og oppdragelse bringer det også med seg at alle dens deler burde styrkes. Med andre ord: selv om hovedinteressen gjelder menighetsbasert opplæring, må vi også være interessert i å ha innflytelse utover menigheten. Å styrke de overgripende strukturer for religiøs opplæring og oppdragelse i alle deler og aspekter og å utforme rollen for menighetens trosopplæring som en del av denne strukturen, er derfor den tredje oppgaven for kristne oppdragere.

Med den generelle trenden til religiøs pluralisering, individualisering og privatisering som bakgrunn, sammen med utviklingen av en religionsnøytral og nøytral undervisning i alle skolefag, inkludert religionsundervisning i form av KRL, ligger trosopplæringens spesifikke bidrag i muligheten for en unik profilering av den personlige tro. Sammenlignet med begge, skolen og familien, betyr denne unikheten at trosopplæring kan gi en mulighet til å erfare religion i felleskap, i eksistensielle, rituelle eller liturgiske former. Det er nettopp disse former eller dimensjoner

i den kristne tro som sannsynligvis ikke blir realisert i skolen eller i familien. Å føre barn inn i felleskap, i eksistensielle, rituelle eller liturgiske former for kristen tro for å styrke menighetens unike profil, er derfor den fjerde oppgave for kristne oppdragere.

Å sikte seg inn mot en eget profil for menighetens trosopplæring som skiller den tydelig fra andre former for religiøs opplæring og oppdragelse, for eksempel i skolens kontekst, har sine farlige sider. Hvis menigheten blir til en separat verden som ikke henger sammen med barns øvrige erfaringer, motsier dette den kristne tro. Den kristne tro handler ikke om en hellig verden som avsondret fra dagliglivet, men om Guds tilstedeværelse nettopp i denne verden. Dessuten hører det til forestillingen om en sammenhengende opplæringsstruktur at det alltid vil være gjensidige innflytelser innenfor denne strukturen. Menigheten er ingen isolert verden. Vi må ikke glemme at det er de samme barn og unge i menigheten som i familien og i skolen. Å gjøre den kristne tro tilgjengelig for barn som barn, og for alle barn uavhengig av deres kulturelle bakgrunn, er derfor den siste oppgaven for kristne oppdragere. Den innerste kjernen i Det nye Testamentets syn på barn er ikke at vi skal tilpasse barn til våre tradisjoner og overbevisninger. Den utfordrer oss til istedet å tjene barnet og til å bli åpne overfor barn som Guds vitner. Trosopplæring må bety mer enn å invitere barn til våre tradisjonelle menigheter, det må også bety at vi er villige til å forandre våre måter til å bli åpne for deres måter og erfaringer, deres behov og spørsmål og for deres unike kreativitet. Hvis barn er Guds gave gitt til oss ikke til eie, men til fostring, må vi sikre at dette synet ikke forblir abstrakt, men kan erfares av alle barn som møter oss.

LITTERATUR

Osmer, Richard R.

& Schweitzer, Friedrich (2003):

"Religious Education between Modernization and Globalization: New Perspectives on the United States and Germany"

W.B. Eerdmans, Grand Rapids/Cambridge

Schweitzer, Friedrich (2000):

"Das Recht des Kindes auf Religion: Ermutigungen für Eltern und Erzieher"

Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh

Schweitzer, Friedrich (2004):

"The Postmodern Life Cycle: Challenges for Church and Theology"

Chalice Press, St. Louis

BARNAS ÅR

i Den

SKOTSKE KIRKEN

Helt fra dens spedede begynnelse i reformasjonen på 1600-tallet, har Den skotske kirken sett på opplæring som et hovedanliggende

som nasjonalt kirkesamfunn. På 1800-tallet var det menighetene som gikk i bresjen for skolegang for alle soknets barn uavhengig av inntekt. Denne forpliktelsen fortsatte i mange år inntil staten påtok seg skoleansvaret. Den epoken er over hvor bare kirken sto for skolesaken. Fra nå av gikk kirkens søndagsskoletilbud fra seier til seier, og de unge fikk religiøs oppdragelse innenfor kirkefelleskapet etter de rådende kateketiske prinsipper. Barn fikk lære bibelvers utenat, og ble skolert i Det gamle og Det nye testamentets historier. Søndagsskolemodellen holdt seg mer eller mindre uforandret frem til 1960-årene da lokalmenighetene oppdaget en fallende trend i besøkstallene. Kirken vendte da blikket bakover til det gyldne 50-tallet den gang alle hørte til den lokale menighet.

I omveltningårene på 70- og på 80-tallet slet kirken fortsatt med en modell som ikke svarte til samfunnets forventninger. Reformene i skolesystemet på 90-tallet

2001-2002

*Av Doug Swanney,
forhenværende barnekonsept i
Den skotske kirken*

rev bort grunnlaget for konfesjonsbasert undervisning i skolen, slik at Skottland kunne takle sin status som multi-religiøst samfunn. Dermed var dagene

forbi da skoledagen begynte med en andakt og da kirken hadde monopol som sted for trosvekst. Tenkningen rundt trosopplæring tok derimot fortsatt utgangspunkt i et bilde av barn som satt på rekke og rad og repeterte bibelvers. Med økende innsikt i trosutvikling forsto menighetene at denne tradisjonelle modellen for kirkelig undervisning var helt i utakt med behovene, og til slutt begynte en viss panikk å bre seg.

Slik var situasjonen da Den skotske kirke opprettet en stilling med mandat å utvikle kirkens tjeneste for barn, og jeg ble ansatt i stillingen. Oppdraget var å utvikle en kirkelig barnetjeneste i stedet for den tidligere, kirkelige oppdragelse. Denne overgangen fra undervisning til tjeneste var et stort skritt som skulle muliggjøre en fremtidsrettet tilnærming. Ingen føringer ble gitt i forveien. For meg ble utfordringen å finne et utgangspunkt. Det var en skremmende oppgave å ha fått

et tomt lerret å male et bilde på som skulle vises fram i offentligheten.

Men lerretet var ikke helt tomt. Det var to tekster festet på det som kunne fungere som en slags mantra for alt arbeidet som lå og ventet. Den første var det kjente avsnittet fra Mark 10, 13-16: "De bar små barn til ham for at han skulle røre ved dem; men disiplene ville vise dem bort. Da Jesus så det, ble han harm og sa til dem: 'La de små barn komme til meg og hindre dem ikke! For Guds rike hører slike til. Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot Guds rike som et lite barn, skal ikke komme inn i det.' Og han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem." Dette er en velkjent og noe slitt passasje om barnetjenesten. Jeg sier slitt fordi jeg ikke tror at folk virkelig hører det som ligger i Jesu ord. Her er budet om at vi skal la barna gå til ham for å motta hans personlige velsignelse, og om at vi alle må bli som dem for å ha del i Guds rike. Å tro som et barn betyr at vi med hele vårt hjerte omfatter troen på, feiringen av og kjærligheten til Gud.

Den andre teksten var ikke fra Bibelen, men fra en bok skrevet av to amerikanere, David Ng og Virginia Thomas, om å tilbe sammen (Ng & Thomas 1981). I boken skriver de: "Vi følger en herre som stilte barnet 'midt iblant dem'. Jesus selv kom til verden som et spedbarn og vokste opp som barn. Han tok imot og velsignet barna da vennene hans mente at de forstyrret. Når han skal anskueliggjøre egenskapene som kreves for å komme inn i Guds riket, bruker han et barn. Han feller en knusende dom over de som får barn til å snuble. I hans siste levedager verdsetter han deres sang som den fullendte lovsang (Matt 21:16). Lydighet til Kristus krever en spesiell omsorg for barna

iblant oss. Barn er en del av vår kirke, de er ikke til for vår underholdning, de er ikke bare en investering for morgendagen, de er personer på vår trosreise. Denne siste setningen tror jeg har fulgt meg hver dag siden jeg først leste den, fordi den inneholder så mye sannhet for oss som jobber i barnas tjeneste.

Med disse to tekstene brent inn på lerretet vendte jeg meg til FN's barnekonvensjon. Selv om den ikke var ny i 2000, var og er den fortsatt en inspirasjon for alt arbeid for barn og et verdifullt redskap for å analysere alle former for tiltak rettet mot barn. Da konvensjonen ble vedtatt 1989, ble den en målestokk for enhver stats innsats for barn. Det er verdt å merke seg at Storbritannia kom ikke noe særlig godt ifra det da det i 1999 skulle evalueres hvordan barnekonvensjonen var blitt omsatt i praksis.

Enkelt sagt dekker konvensjonen tre hovedområder: beskyttelse, omsorg og deltakelse. Disse tre stikkord som omfatter konvensjonens mål skal sikre at barn er i stand til å leve det livet de har en grunnleggende rett på. Alle områder i statlig virksomhet blir holdt ansvarlig i forhold til konvensjonen. Men når konvensjonen definerer minimumskravene for det verdslige, måtte den være et godt utgangspunkt også for det åndelige?

Spørsmålet ble da hvordan kirkens tilbud til barn skulle relateres til de tre hovedområdene. I alt arbeid som jeg har hatt for kirken har jeg satset på metoder som kombinerte det pedagogiske med et solid teologisk grunnlag. Jeg er en tilhenger av den prosessen som ble kjent under navnet frigjøringsteologi. Gustavo Gutierrez, en søramerikansk teolog, sier

klart at bare det fellesskapet kan forandre og utvikle seg hvor forandringer kommer fra røttene, der en jobber ut i fra de målsettinger som det lokale fellesskapet er opptatt av. Denne fremgangsmåten skulle være ryggraden for hele kirkens barneår. Det var her jobben startet.

De første seks månedene i min nye rolle var jeg opptatt med å samtale med lokalmenigheter for å høre hvordan de følte at kirken lå an med henblikk på beskyttelse, omsorg og deltakelse. Jeg hadde samtaler med kirke-medlemmer, barnearbeidere, barn som deltok i menigheten, men også med den lokale og regionale kirkeledelsen. Det var tre enkle spørsmål som ble stilt:

- Hvordan tror du menigheten beskytter barn?
- Hvordan tror du menigheten har omsorg for barn?
- Hvordan tror du barn kan delta i menighetens liv?

Disse tre enkle spørsmålene åpnet et vell av opplysninger og føringer for de neste to år i mitt arbeid. Spørsmålet om omsorg ga ordentlige og oppløftende svar. Alle jeg snakket med fortalte om et bredt tilbud som var tilgjengelig i menighetene. Noen aktiviteter var mer tradisjonelle, slik som søndagsskole, speiderarbeid, klubbarbeid for ungdom og den slags, mens andre kunne fortelle om fellesfrokost, leksehjelp, feriekolonier eller tiltak som plasserte barn midt i menighetens liv. Barna jeg snakket med var stort sett begeistret og oppløftet over tilbudet til dem, selv om de innimellom antydte at det kontinuerlige ukentlige tilbudet var noe forutsigbart. Men de talte varmt om det som kirken hadde å by på. I en tvers gjennom reformert kirke som tradisjonelt

har mye lettere for å fokusere på det negative enn det positive, var det fantastisk å ha som utgangspunkt at det skjedde mye for barn i kirken og at vi hadde all grunn til å feire. Men - hadde vi virkelig det?

Når vi spurte om beskyttelse, støt- te vi på en ny overraskelse. Fra slutten av 90-tallet av hadde kirken respondert på den voksende bekymringen i samfunnet for barnas sikkerhet og var tidlig ute med å innføre Retningslinjer for barns beskyttelse. Retningslinjene for opplysning og vern i menighetene ble vedtatt av kirkemøtet (som er Den skotske kirkens høyeste organ og samler årlig 800 deltakere). Oppnevnel- sen av ca. 1400 lokale kontakter ble fulgt opp med intensiv opplæring for alle som arbeider med barn over hele landet. Alle frivillige måtte fylle ut et søknadsskjema, oppgi referanser og følge et kurs om kir- kens beskyttelse av barn. Fordi dette var en så høyt profilert sak, kunne nesten alle vi samtalte med fortelle at kirken var flink til å beskytte barn og at de visste hvilke prosedyrer de måtte følge. Imidlertid var det en gruppe som ikke visste noen ting om Retningslinjene eller at kirken hadde rutiner for å følge opp barn og de som jobbet med dem. Den gruppen var barna vi snakket med. Ingen av barna visste om retningslinjene eller kursingen som skulle gjøre kirken trygg for dem. Det var noe som bekymret oss og som vi ville komme tilbake til i de to følgende år.

Tross alt var det kanskje stikkordet deltakelse som skjulte den største oppdagelsen og ga oss en tyde- lig pekepinn hvilken retning vi burde ta. Nøkkelen her var en grunnleggende forståelse av hva deltakelse handler om og derfor hva det egentlig betyr å delta i noe. De voksne vi spurte - prester, kirkelige

ansatte, kirkeledelsen - alle mente at deltagelse var det samme som 'å gå til'. Barn kunne komme til gudstjenesten, komme til barnarrangementene, og dermed kunne de også delta. Men barnas erfaring var helt annerledes. De visste at de ikke kunne delta i kirkens liv og følte at dette ikke var rett. Vi spurte hvordan de visste at de ikke kunne delta, og i sitt resonnement dro de veksler på sin erfaring fra skolen. I skolen snakket barna om sin plass i forskjellige utvalg og komiteer på skolen der de hadde et ansvar for å komme med sine synspunkter og for å delta i avgjørelsene om skolens fremtid. Vi møtte til og med en skole der barn var involvert i intervjuene av søkere til lærerstillinger. De opplevde derimot kirken som et sted der deltagelse ikke var etterspurt og der de ble mer tolerert enn ønsket velkommen. Det er verdt å merke seg at dette ble ytterligere bekreftet ved arbeidet til Kathleen Marshall som nylig ble utnevnt til barnekommissær ved den skotske delstatsregjeringen. I hennes arbeid *Honouring Children* (2003) påpeker hun at spørsmålet om barns rettigheter møter mest motstand i kristne kretser. Noen ganger blir dette begrunnet med en gammeltestamentlig forståelse av barnets natur, mens andre er redde for en oppsmuldring av foreldres rettigheter og familiens plass i samfunnet.

Etter seks måneder med innsamling av informasjon var det tydelig at vi satt med viktige oppdagelser:

- Kirken tilbyr et rikt mangfold av aktiviteter, fellesskap og læringsmuligheter for barn. Dette blir imidlertid ikke løftet frem, og det finnes ikke rutiner for idéutveksling mellom menighetene.
- Kirken har Retningslinjene for barnas beskyttelse på plass, men har forsømt å informere nettopp den gruppen de er

ment til å beskytte.

-Kirken opererer med et tradisjonelt ledelsesmønster som verken gir rom for barn, eller i det minste fanger opp deres synspunkter.

Disse grunnleggende funn var avgjørende for det som skulle skje nå. Vi måtte bestemme oss for om vi skulle prøve å gjøre noe med én av disse utfordringene om gangen, eller om vi skulle dra i gang et større prosjekt som taklet dem alle på én gang. Vi fikk en følelse av at vi trengte en stor fargeklatt. En kampanje som ville skape entusiasme så vel som et fokus når vi gikk løs på oppgaven. Men hvordan skulle vi gjøre det? Jeg var så heldig at jeg fikk besøke vår reformerte søsterkirke i USA mens vi samlet inn data. Mitt 'motstykke' i USA fortalte da om deres 'Barnas år', en kampanje som de hadde kjørt året før. Den reformerte kirken i USA tar for seg et tema hvert år. Det året de hadde fokusert på barn, hadde de satt fokus på fornyelsen av dåpsløftet. De hadde en reisende kunstutstilling med arbeider av barn, og et misjonsprogram rettet mot vanskeligstilte barn i verden. Dermed var frøet plantet til det som skulle bli vårt prosjekt, men vi trengte fortsatt mer enn et navn, vi trengte å formulere selve substansen i det vi ønsket oppnå.

VISJON

Inæringslivet har alle en visjon; en liste med ideer og målsetninger som organisasjonen jobber for å realisere. Muligens har denne forestillingen et kirkelig opphav i Martin Luthers teser som ble spikret til kirkedøra. Mange kirker har et charter for sitt barnarbeid som bestemmer retningen for det som blir gjort i barnetjenesten. Den skotske kirken

hadde ingen slik visjon i 2000, og det var et tydelig behov for noen retningsgivende prinsipper som kunne gi lokalmenighetene en ramme for sitt arbeid. Skulle vi følge et frigjøringssteologisk prinsipp, måtte visjonen formuleres av kirkens barn og bli bekreftet av kirkemøtet. Var visjonen først vedtatt, kunne den bli hovedfokus for et stort prosjekt for utvidelse, evaluering og fornyelse av kirkens tjeneste for barn. Visjonen ville være et klart uttrykk for barns plass i kirken, den ville sette fokus på den tjenesten barn yter og den de selv skulle bli møtt med i kirken. Forhåpentligvis skulle visjonen hjelpe barn til å gi et nytt og spennende bidrag til kirkens liv.

For å komme frem til visjonen, måtte vi snakke med så mange barn i kirken som mulig, og det måtte være mer enn en tilfeldig konsultasjon. For å få gjort noe med det at barn deltok for lite, måtte vi trekke dem inn i en prosess over en viss tidsperiode hvor kirken kunne høre på barnas synspunkter på de ulike temaer. Hovedfokuset for Barnas år var med dette formulert: Det skulle opprettes lokale barnefora som ville jobbe i to år med å samle synspunkter, anbefale forandringer, og synliggjøre fremtidige behov. Barnefora ville bidra til en nasjonal agenda for bruk i hele kirken, samtidig som de kunne behandle lokale saker. Deres første oppgave skulle være å bidra til visjonen som så kunne taes opp på kirkemøtet. Når den ble vedtatt ville den bli offentliggjort og gi menighetene et startpunkt for Barnas år.

Vi lanserte konseptet for Barnas år i desember 2000, slik at kirken hadde et år på seg for å forberede hendelsen mens de ulike fora fikk tid til å jobbe med visjonen. Selve Året fra advent

2001 til advent 2002 ville inneholde forskjellige store arrangementer som skulle tilby feiring, trening og deltakelse.

En forberedende utsendelse gikk til alle menigheter og inviterte dem til å registrere seg som deltakere i en barneårskirke. Utsendelsen inneholdt en glansbrosjyre om barneåret, et skriv som forklarte dens innhold, en brosjyre om foraene og en påmeldingsblankett. Det var avgjørende for prosjektet at vi hadde et tydelig merkenavn og en logo som kunne brukes lokalt gjennom hele året for å markere alt arbeid som skjedde under Barneårets fortegn. Logoen skulle bli synlig på T-skjorter, krus, ballonger og pinner gjennom hele året! Vi fikk inn påmeldinger fra omtrent seksti prosent av alle menigheter. I en institusjon hvor post fra sentralt hold ellers har en svarprosent på 10%, er dette overveldende! Invitasjonen til å opprette fora gav oss 75 fora fordelt over alle regioner i Skottland. Med rundt 10 barn i alderen mellom 8 og 14 år per forum hadde vi fått en fokusgruppe på 750 personer med 6 års spredning i alder. Hvert forum hadde to ledere som fikk tilsendt treningsmateriell og som deltok i forumsnettverket for de neste to år. Foraene begynte å møtes i mars 2001, og noen møter fortsatt i dag. Forumslederne møtte en dobbel utfordring: for det første skulle de gjengi nøyaktig det ungene hadde sagt - uten å pynte på svarene. For det andre måtte de forholde seg aktivt til at barna aldri hadde blitt spurt om sine synspunkter i kirken før! Lederne vokste formidabelt på begge disse to utfordringene. Jeg ble spurt mange ganger om hemmeligheten bak suksessen; hvordan vi fikk det til at barnegruppene møtte jevnlig over et så langt tidsrom og at barna var så åpne. I mine øyne må lederne ta en stor del av æren for dette, men også

settingen som preget de ulike fora. Fra Jesus lånte vi ideen med å snakke om viktige ting over et måltid i hjemmet til noen, og utfordret lederne til å samle et forum i sitt hjem rundt et bord med barnevennlig mat. I praksis betydde det at de fleste fora samlet seg rundt et pizzabord! Et barn fortalte meg at hun likte foraene fordi det var 'akkurat som når mamma hadde venninner på besøk og de satt og skravlet og spiste.' Denne modellen for fellesskapsbygging lagde en trygg ramme rundt samtalen som var uvurderlig.

For å øke bevisstheten rundt prosjektet laget vi et nyhetsbrev som gikk til alle menigheter i landet. Denne nye publiskasjonen het ChoK - Children of the Kirk (Kirkens barn) og har till nå kommet ut i 12 hefter (Informasjon om ChoK finnes på nettsiden <http://churchofscotland.org.uk/boards/parisheducation/pechildministry.htm>). Chok var bygd opp rundt det bedriftsøkonomiske prinsipp om 'det gode eksemplet'. Oversatt til hverdagsspråk betyr det at om du finner en god måte å gjøre ting på, så deler du oppskriften med dem rundt deg. Chok er opptatt av å dele kirkens gode nyheter og å gi lederne inspirasjon i alle situasjoner. Vi sørget også for at en betydelig andel av hvert nummer er fylt med kommentarer og tanker fra barna selv.

Når så menighetene var meldt på, foraene klare til å jobbe og hele kirken kjente til det kommende Barnas år, var det på tide å starte arbeidet og å spørre barna om Visjonen. I Skottland går det et rykte om at ingen menigheter er like. Hver menighet holder fast ved at de er like forskjellige fra naboen rett ved siden som fra den som ligger langt unna. Vi sendte ut en første agenda til alle fora og ba om en liste med forslag på hva

kirken kunne gjøre bedre for barna. Vi forventet å få inn en liste med svar som det var umulig eller svært vanskelig å sammenfatte til et dokument som var egnet som et handlingsgrunnlag. Men foraene lærte oss at det å være unik er ikke det samme som å være forskjellig fra de som holder på med det samme arbeidet. Uansett hvor i Skottland barna befant seg, gjorde de like erfaringer med kirken og beskrev utfordringene likt. Alle synspunktene ble tatt opp og Visjonen fikk følgende form:

Vi, barna i den skotske kirke, krever:

- Å få hjelp til å være medbestemmende og medvirke i gudstjenestepanleggingen.
- At våre stemmer blir hørt og tatt hensyn til.
- Å bli anerkjent som fullverdig del av kirkens fellesskap.
- Å ikke bli ekskludert eller holdt isolert fra noen del av kirkens liv.
- Å kunne føle oss trygge og velkomne i kirke og menighet.
- At betydningen av våre organisasjoner og aktiviteter blir anerkjent.

Da visjonen var vedtatt, var det mange som påpekte at den ikke nevnte det overordnede målet for barnarbeidet i kirken, nemlig å forkynne evangeliet for barna. Etersom barna ikke hadde følt et behov for å nevne dette, følte vi ingen rett til å tilføye det heller, men hevdet isteden at det overordnede målet om å forkynne evangeliet gjaldt ikke bare for barn, men for alle i fellesskapet. Disse anmodninger ble fremmet på kirkemøtet i mai 2001 og ble tatt opp i følgende resolusjon:

Vi, Den skotske kirkens kirkemøte, forplikter oss:

- Finne måter å sikre at barn kan medvirke aktivt i gudstjenesten, både i planlegging

og deltakelse.

- Gjøre betydningen av dåpens og nattverdens sakramenter levende for alle barn i kirken.
- Skape muligheter for å høre på barnas stemme i våre menigheter og handle deretter.
- Legge til rette for at barn kan oppleve tilhørighet og felleskap i menigheten.
- Anerkjenne at barn i alle aldre kan ha en sterk tro og har tjenester å bidra med i kirken.
- På en høvelig måte støtte opp om de gruppene som barna føler har en sentral plass i deres liv.
- På respekt og omsorg for alle barn i våre menigheter.

Med dette ble Visjonen tatt opp i kirkens statutter og Barnas år fikk grønt lys. Umiddelbart etter kirkemøtet ble Visjonen trykt opp i en fargerik plakat og sendt ut til alle menigheter for å bli slått opp på veggen. Med Visjonen fulgte en arbeidsbok som omhandlet alle forpliktelsene som var inngått av kirkemøtet og arbeidsmateriale for lokale grupper, også for barnegrupper, for å gå gjennom og å gjøre opp status i forhold til hver forpliktelse. Menighetene ble utfordret til å velge ett resultat eller flere om de ønsket det, som de skulle fokusere på i Barnas kirkeår. Dette skulle bli utgangspunktet for barnetjenestens start i den lokale menighet. For at ingen lokalmenighet skulle gå glipp av innholdet i den trykte Visjonen og i arbeidsboken, laget vi også en video om Barneåret med supplerende råd og ideer. Videoen var et samarbeid med Christian Aid (tilsv. Kirkens nødhjelp) og Children 1st (Barn først), to organisasjoner som hjelper barn. Begge organisasjoner ble offisielle partnere i Barneåret og menighetene ble oppfordret å samarbeide med

dem for å forankre Barneåret i en større skotsk og internasjonal kontekst. Det skotske bibelselskap ble også en verdifull partner i arbeidet. Sammen med dem utviklet vi to brosjyrer, en rettet mot barn med tittelen 'du teller' og en for voksne som het 'barn teller'. Brosjyrene innholdt noen av de sentrale tekstene om barn og ble distribuert til menighetene under Barneåret.

Med dette var Barnas kirkeår virkelig i gang. Den ble offentlig lansert på søndag, 2. desember 2001 i en lokalmenighet i Glasgow. Over trehundre barn fra foraene deltok på et møte en ettermiddag med lovsang, lek, mat og felleskap. Vi var stolte over at statsministeren i den skotske delstatsregjeringen, Jack McDonnell, foretok den offisielle åpningen og skar opp kaka. Menighetene som ikke kunne delta i den nasjonale åpningen, fikk tilsendt et opplegg for en spesiell gudstjeneste sammen med den nykomponerte Barneårssalmen "Hear Our Voice" (Hør vår røst).

Mange større arrangementer ble holdt under barnas kirkeår i forskjellige regioner i Skottland. Antallet barnearrangementer på det lokale og regionale planet nådde nye høyder. Videreutdanningstilbud fordelt over hele landet samlet hundrevis av deltakere til inspirasjon og påfyll. Blant de mest betydningfulle hendelsene var barnas første deltakelse på et kirkemøte i kirkens firehundreårige historie. Hvert forum ble oppfordret til å gi ett barn fra hver gruppe muligheten til å delta i et opplegg rundt kirkemøtet i mai 2002. En gruppe av 23 barneambassadører ble historisk ved å lede kirkemøtets gudstjeneste, når de overrakte en melding om Barneåret og møtte Hennes Majestet Dronningen som i det

te året overvar kirkemøtet. Media viste stor interesse, og barna ble vist på lokalt fjernsyn og i kirkens magasin 'Life and Work'. Ambassadørene besøkte så lokale menigheter for å snakke om sine erfaringer, og de forberedte og presenterte takkegudstjenesten i desember 2002.

ARBEIDET I FORAENE

For hver agenda hadde vi en samarbeidspartner – enten et annet kirkeleg organ, eller en ekstern partner. Hver agenda inneholdt et forslag for en åpning som ville gjøre barna trygge, forslag til bibellesning og bønn, den nasjonale lista med spørsmål, en påminnelse om å diskutere lokale temaer og ny informasjon om storarrangementer i Barnas år. Agendaene ble sendt til alle som hadde registrert seg som barneårmenighet og ble gjort tilgjengelig på en spesiell nettside. Jeg skal nå sammenfatte hovedresultatene fra hver agenda.

Misjon i Skottland:
Barna viste sin begeistring for å fortelle mennesker om evangeliet. De viste en overraskende grad av forståelse for sin tro. Dette var en tydelig indikator for at den undervisningen de fikk var god. Vi begynte derfor å stille spørsmål om kvaliteten til kirkens voksenopplæring i sammenligningen med barnas suksessfulle læring! Barna ga uttrykk for at de foretrakk frittstående arrangementer med spennende temaer. Dette førte til at støttetilbudet ble konsentrert rundt de menigheter som arrangerte feriekolonier, hvilket igjen resulterte i et ressursmaterieil om feriekolonier som ble publisert internasjonalt hos Scripture Union i 2004. Barna demonstrerte også at deres trosreise

ikke var begrenset til kirken, men førte gjennom skolens og fritidens aktiviteter. Dette synliggjorde nødvendigheten av et tett samarbeid mellom kirken og andre kristne tiltak og førte til samarbeidsavtaler og et forum for utveksling av ideer og felles planlegging.

Lokalmenighetens gudstjeneste:
Barna overrasket alle når de åpnet barte at de ikke bare liker moderne lovsanger med bevegelser. De viste modenhet nok til å forstå at gudstjenesten måtte gjenspeile hele fellesskapet og satte pris på mer tradisjonelle sanger og gudstjenesteformer. Vi brukte dette til å lage et arbeidsbok som et hjelp for gudstjenester for alle aldersgrupper slik at de kunne gjøres på en mer barnevennlig måte. Barna var svært opptatt av bønnens betydning, men oppdaget at de ikke helt skjønnte hva bønn var, selv om de kjente til ordlyden i Fadervår. Dette understrekte behovet for opplæringsmaterieil om emnet. Agendaen viste at barn elsker gudstjenesten og elsker å bli involvert i den. Et veldig praktisk resultat ble til da et forum fant ut at det som trengtes i deres menighet, var å fullføre det ene vinduet i kirken som ikke hadde glassmaleri. Barna startet en innsamlingsaksjon, og kunne overgi et spesielt Barneår-kirkevindu til menigheten i 2002.

Sosialt ansvar:
Det ble gitt uttrykk for at kirken skulle ta seg av enhver som hadde problemer i samfunnet uten å gjøre forskjell med hensyn til hvem det gjaldt eller hvilket problem det gjaldt. Mange følte at kirken var nødt til å gjøre mer for å hjelpe folk, og til dette formålet skulle være mer involvert i politikken. Barna identifiserte følgende hovedproblemer for dagens samfunn: penger (gjeld), kriminalitet (med

fokus på tyveri og mord), og rusmisbruk (med fattigdom, tyveri og sykdom som et direkte resultat). Barna listet opp følgende ting som angikk dem direkte: mobbing, røyking, rusmidler, gruppepress, pratesider på internett og prestasjonspress lagt på dem av foreldrene. Samfunnets hovedproblemer ble sett i sammenheng med mangel av familie eller fellesskap, og mange uttrykte dette så enkelt som at 'folk hører ikke på hverandre.'

Ytre Misjon:
Barna definerte misjon som 'å risikere noe for Gud'. Misjonærer fremsto i James Bond-stil som mennesker som satte livet på spill for å fortelle om Gud. Barna syntes at misjon burde finne sted i andre land, men påpekte at den var nødvendig hjemme også. Hendelsen den 9.11. dette året i New York fikk mange barn til å si at USA trengte misjonærer, hvilket dokumenterer hvordan barn får med seg det som skjer i verden. Barna mente at misjonærer kunne holde bedre kontakt med dem hjemme ved hjelp av internett og videodagbøker. Alle barn viste dyp kunnskap om andre land og et reelt ønske om å lære mer og å hjelpe mer. Vi fant en mulighet hvordan kirkens barn kunne delta i Den skotske kirkens HIV/AIDS-appell slik at de kunne støtte noen av stedene og personene de hadde nevnt.

Barns beskyttelse:
Med denne agendaen tok vi opp vår oppdagelse at kirkens barn ikke kjente til kirkens Retningslinjer for beskyttelse av barn. Ved siden av spørsmål om tematikken rundt barns beskyttelse, var denne agendaen lagt opp som undervisning om Retningslinjen og hvordan de skulle forholde seg i vanskelige situasjoner.

Barna syntes at barns beskyttelse handlet om at de fikk være trygge, lykkelige og vernet mot fare. De resonnererte at dette handlet om rett og galt, men nevnte igjen at det skulle legges større vekt på å beskytte barn mot mobbing. Ting som fikk dem til å føle seg utrygge var mennesker som var beruset, å være alene eller bortkommen, og fremmede mennesker. Mange grupper snakket om problemer med barnegjenger som var ute i gatene om kvelden. De var i ulik grad klare over statlige og frivillige organisasjoner som kunne hjelpe dem når de var utrygge, og syntes det var betryggende å lære om dem.

Religjøs praksis på skolene:
Denne agendaen falt på samme tidsrommet som delstatsregjeringens høring om religiøs praksis i skolene. Dette handler ikke om religionsundervisning, men om den tiden som er satt av til skolegudstjeneste, vanligvis under ledelse av en lokal prest. Gruppens svar ble sendt til delstatsregjeringen og innlemmet i den nasjonale høringen, men ble også brukt i Den skotske kirkens undervisningsutvalg.

Flertallet av barn hadde skolegudstjeneste enten ukentlig eller månedlig. Mange av disse ble ledet av prester, og selv om barna så ut til å trives med dem, virket det om de syntes det var vanskelig at det var deres egen prest som ledet gudstjenesten. Mange syntes at skolegudstjenestene skulle omfatte alle religioner, og ikke bare kristendom. Når det var skolen som hadde ansvaret og samlingen ikke hadde et religiøst tilsnitt, ble tiden brukt til å ta opp skoleting eller til å dele ut priser. Hovedkritikken gikk ut på at barna ikke fikk være med å lede skolegudstjenestene - og at de måtte sitte på gulvet!

Kirkens nødhjelp:

En av våre samarbeidspartnere i Barneåret ledet denne agendaen om verdenshandel og gjeld. Barna viste en forbausende evne til å forstå de sentrale punkter, og var sjokkert når de skjønte hvordan de store land utnytter de små. Mange barn gav uttrykk for at de virkelig var bekymret over holdningene som folk i Skottland har, og følte at det burde vært gjort mer for å øke bevisstheten rundt disse viktige spørsmål. De mente at det ville ha en svært positiv effekt om folk ble utfordret på det de kjøpte av mat, drikke og klær. Agendaen fikk mange barn til å engasjere seg sterkt for aksjonsuken til kirkens nødhjelp, ved å delta i dramatiseringer, aksjonsdager og innsamlingsaksjoner. Agendaen tydeliggjorde at barn vet mye om større sammenheng og at de bryr seg, og at de burde være involvert i disse felt som ofte taes for å være et ansvarsområde for voksne.

Kirke og samfunn:

Barna opplevde at de ikke levde i en rettferdig verden - fattigdom, mangel på mat og hjemløshet bunnset i denne urettferdigheten. Alle syntes at dette var de ting som kirken måtte ta opp i samfunnet fordi det er dette evangeliet handler om. Mange syntes at verden vi lever i er forskjellig fra før, nå som alle viste om mennesker fra mange forskjellige raser og religioner - noe som folk kanskje ikke alltid har vært vant til. Når de ble spurt om deres yndlingspolitiker i landet, sa de at det var ingen de virkelig stolte på, men en god del syntes at Kofi Annan, FNs generalsekretær, var en god mann. Barna mente at om de fortsatte å gå til kirken og hjalp kirken til å være tydelig på dette, ville det virkelig gjøre en forskjell. Alle hadde noen tanker om hva de ville jobbe med når de var ferdig med skolen, og i sine

forskjellige og mangfoldige svar ble det tydelig at de har definitive forestillinger om sin fremtid og sine planer.

Arbeid i den lokale menigheten:
Når de ble spurt om eldsterådet (ordinerte lokale ledere i Den skotske kirken), var en tanke at de eldste måtte være gamle, og at arbeidet deres hovedsakelig fant sted på søndag formiddag (være kirkevert). Svært få nevnte den åndelige eller pastorale siden ved de eldstes rolle. De ga uttrykk for et savn om at kirkens ledere burde kjenne bedre til barna. Aktivitetene som de trivdes best med i søndagsskolen var kunst, lage ting, å synge, debattere, spise, leker, drama og lære om Jesus. Noen barn snakket om hvor trygge de følte seg der, og de fleste ga uttrykk for hvor glade de var i lederne sine. På minussiden nevnte de ønsket om bedre lokaler, mens andre følte behov for et bedre navn enn søndagsskole. Men alle foretrakk å høre om Gud i en mer uformell setting som dessuten ga muligheten å debattere det en trodde selv. Mange følte at religionsundervisningen var for tettpakket. Spurt om aldersspesifikke gudstjenester, følte de at de enten siktet for høyt eller for lavt og at de foretrakk søndagsskolen. En svært provoserende tanke om kirkens fremtid var at vi ville få en kirke for de virkelig engasjerte kristne og en for dem som kun var ut etter det sosiale. Alle grupper uttrykte et ønske om et stort, landsomfattende barnearrangement, og dette førte til en storfeiring i mai 2004 med over 600 barn til stede.

Alle svarene ble formidlet tilbake til lokalmenighetene gjennom prosjektets nettverk og nyhetsbrevet Chok. Alle svar ble samlet og sammen med bilder fra barnas kirkeår gitt ut som en arbeidsbok med tittelen 'Hør vår røst'. Denne publikasjonen dokumenterer for

menighetene alt som ble oppnådd i dette året, og tar vare på glade minner fra alle involverte.

VIRKNINGER I SIN HELHET

Da kirkeåret nærmet seg slutten i desember 2002, var det vanskelig å forutse nøyaktig hvilken effekt prosjektet ville ha. Et barn hadde formulert tanken at kirkeåret skulle bringe 'likhet mellom barn og voksne i Den skotske kirke'. Men kunne vi vite om det hadde skjedd? Vi visste at foraene hadde møttes, og at mange av dem hadde gitt uttrykk for et ønske om å fortsette; vi visste at i de involverte menighetene hadde det skjedd en del forandringer i menighetens liv, vi visste at det var mer ledertrening og bedre kommunikasjon mellom menighetene enn før, men hva utgjorde dette til sammen?

Det var først med tidens løp i de to og et halvt år som har gått siden Barnas kirkeår, at vi virkelig kunne evaluere det som hadde skjedd.

Barnetjenesten i Den skotske kirken var blitt revitalisert. Det hadde fått en ny posisjon i hele kirkens liv som medførte mange positive ringvirkninger. Barnearbeiderne har fått en annen status, utdanningstilbudet for dem har blitt mer profesjonelt, og de har bedre ressurser til disposisjon. Mange menigheter involverer fortsatt barn i sine avgjørelser, og barna vil møte på kirkemøtet hvert tredje år, samtidig som de vil levere skriftlige rapporter i årene imellom. Chok lever videre, og blir sendt til over 800 adresser. Kirkens barnearbeid fikk en egen webside satt av for ressurser, kursing, informasjon og støtte. Samarbeidet med de kristne organisasjoner har blomstret og

mange lokalmenigheter etterlyser fortsatt arbeidsboken og videoen. Prosjektet nådde alle mål den hadde satt seg og overgikk forventningen til alle involverte.

FREMTIDEN

Fortellingen om Den skotske kirkens barneår er bare det første skrittet på en reise. Mange emner som foraene kom opp med, er fortsatt i arbeid. Øverst på listen står arbeidet med å involvere barn i nattverdsfeiringen. Selv om det er ti år siden Den skotske kirke ble enig om at barn kunne delta i sakramentet, er det mange menigheter der barn fortsatt er ekskludert. Dåp og kirkemedlemskap er to andre områder som barn anså som forvirrende for dem, og i det siste året har det vært gjort en del arbeid på det.

Men resultatet som kanskje betyr mest i lengden, vil først bli synlig når den neste generasjon er blitt voksen. Barnas år etablerte en gruppe med mennesker, voksne så vel som barn, som mener at kirken må være et sted der alle aldersgrupper blir hørt. Et sted der alder ikke forhåndsbestemmer hva du kan bidra med eller hvor sterk din tro er. Denne overbevisningen vil fortsatt forandre kirkens ansikt og måten hvordan menighetene fungerer. En dag vil kirken være et felleskap av troende som tilbyr seg selv til tilbedelse og tjeneste.

Jeg vil gjerne slutte med ordene til et av barna som var involvert i barneåret og i kirkemøtets avvikling i 2003. Om året hennes sa hun: 'Det som jeg husker best er at barn ikke bare er morgendagens kirke, de er både dagens og morgendagens kirke.'

ETTERORD

Barnas år var en felles innsats, og det ville vært feil å ikke nevne de som bidro til dens fødsel og dens liv. Min takk går til undervisningsutvalget i Den skotske kirken og dens stab, til Christian Aid, til Children 1st, Gillian Scott, lederne i forene og barna i Den skotske kirke.

LITTERATUR

Ng, David & Thomas, Virginia (1981):
”*Children in the Worshipping Community*”
John Knox Press, Westminster

Marshall, Kathleen (2003):
”*Honouring Children*”
Church House Publishing, London

vision

statement

We the children of the Church of Scotland ask :

- To be supported in making choices for and to be involved in the planning of how we worship
- To have our voices listened to and considered
- To be recognised as full part of the Community of the church
- Not to be shut out or separated from any part of the life of the church
- To feel safe and welcome around the church
- To have the significance of our organisations and activities recognised

We the General Assembly of the Church of Scotland commit ourselves:

- To find ways of ensuring that children are actively involved in worship, both in planning and participation.
- To bring alive the significance of the sacraments of baptism and holy communion to all the children of the church
- To create opportunities to hear and act upon the voices of the children in our parishes
- To enable children to develop a sense of belonging and community in their Church
- To recognise that children, of all ages, can possess a strong faith and have ministries to offer the Church
- To be appropriately supportive to those groups which children feel are central to their lives
- To respect and care for all the children of our communities

LITT OM SAMISK SPIRITUALITET

– sett utenfra

Det å bli kalt inn som nordmann for å snakke om samisk

spiritualitet, er i utgangspunktet ikke helt enkelt. På den ene siden kan det bidra til å usynliggjøre det samiske og vedlikeholde den samiske avhengigheten og endog under-ordningen i forhold til det norske. På den andre siden lever vi tross alt i et fellesskap der vi ikke kan unngå å forholde oss til hverandre – og dersom det samiske skal kunne stå frem i selvstendighet og med selvrespekt, krever det også at det norske samfunnet ser det samiske på det samiske samfunnets egne premisser og ikke bare på det norske samfunnets premisser. Det å snakke om samisk spiritualitet krever derfor også noe av det norske samfunnet, og det er med et slikt utgangspunkt at jeg valgte å si ja til å stille opp her i dag.

Et uttrykk for ønsket om å se samisk spiritualitet ikke bare fra det norske samfunnets premisser, er at jeg gir slipp på det rent akademiske perspektivet. Mitt ansvarsfelt ved Universitetet i Tromsø er det vi kaller for “arktisk, samisk og nordnorsk religion og kultur”. Et akademisk perspektiv fordrer en profesjonell distanse til det man studerer. Man skal ikke la

Av Roald E. Kristiansen

seg binde opp slik at man kommer til å presentere det studieobjekt man under-

søker. I dette forumet vil imidlertid perspektivet bli noe annerledes. Når jeg – som norsk – skal snakke om samisk spiritualitet, må jeg ta på alvor den fordring som kommer fra det samiske “feltet” og de historiske vilkår som er blitt gitt det samiske samfunnet av norsk samfunn og kultur. Det gjør at jeg som norsk ikke kan velge å forholde meg rent akademisk til emnet. Den akademiske distansen må reduseres, noe jeg vil forsøke å gjøre ved å bli noe mer personlig i forhold til temaet enn det jeg ellers ville ha gjort.

SAMISK USYNLIGHET

Jeg er født i Narvik og oppvokst litt utenfor byen. Slekten på min mors side har bodd i Narvik-distriktet i et par hundre år, og på farsiden har slekta røtter i Skånland/Harstad-distriktet siden tidlig 1600-tallet. Hvorvidt noen av mine forfedre eller formødre har samiske røtter, vet jeg ikke sikkert, bare at der har vært noen som har hatt sytingsrein hos rein-driftssamer og at der i “familiealbumet”

forekommer en oppsynsmann for rein-driften i Skjomen en gang på 1700-tallet. Men som for svært mange nordlendinger, er de samiske røttene blitt bort imot usynlige. Inntil helt nylig ga det for de aller fleste mer status å bli identifisert som “bufolk” (norsk) og mange mistet derved kontakten med det samiske for å kunne bli identifisert som norsk.

Usynligheten er et trekk som jeg ikke kommer utenom når jeg som norsk skal snakke om det samiske. Min far er fra Skånland i Sør-Troms og overtok farsgården der da hans far døde like før 1930. Sammen med mine foreldre tilbrakte vi derfor mye tid på Skånland, særlig på sommeren. Gården lå i strandsonen, men strakte seg et godt stykke oppover i marka med skog og multemyrer. Bak multemyrene lå det ukjente. Jeg kunne se skog og åser og fjell lenger innover, og jeg fikk etter hvert den forståelsen som barn at det bodde folk innover og at det var markesamer som holdt til der. Hvem de var, hadde jeg derimot ingen formening om. For meg som barn var samene usynlige. Som voksen oppdaget jeg at samene var mye nærmere enn det jeg fikk vite om. Enkelte viste seg faktisk å være blant våre nærmeste naboer!

Mine foreldre snakket aldri nedsettende om samene. Det hendte at det kom rein i hagen vår hjemme i Narvik. Det var streifdyr fra en reindriftssame innerst i fjorden. Når det skjedde, stilte vi oss i vinduet og beundret dyret. Eieren ble selvsagt varslet, men jeg hørte aldri at noen bebreidet ham for ikke å passe på dyrene sine. Slike “reprimander” er svært vanlig mange steder i Nord-Norge og slike streifdyr er en kilde til stadige konflikter mellom bufolk og samer. Kanskje var det min mors læsta-

dianske bakgrunn som gjorde at jeg aldri hørte noe negativt om samene hjemmefra. I den læstadianske tradisjonen hun var blitt oppdratt i heter det at det var reindriftsamene som brakte med seg kristendommen østfra, fra Sverige, og at man derfor sto i gjeld til samene for å ha motatt den kristne tro. I fortellertradisjonen heter det til og med at de første nordmenn som tok imot denne formen for kristendom lærte seg samisk for å kunne ta del i de læstadianske samlingene. Innenfor læstadianismen var altså påvirkningen motsatt av det som var vanlig i det allmenne samfunnet: i stedet for norsk press og påvirkning, var det i den læstadianske sammenhengen samene som påvirket det norske.

Men likevel – for meg i min oppvekst var samene som samer usynlige. Som regel unngikk samene på 1960-tallet å ta kofta med når de skulle på bybesøk. Man trengte ikke den ekstra belastningen når en kom til byen; det kunne være ille nok å bli gjenkjent som same når en åpnet munnen. Det nyttet ikke å skjule sin samiskhet når en snakket. Tonefall og ordvalg åpenbarte uvilkarlig hvilket samfunn en kom fra, og herming og erting fra nordmennenes side var dagligdags og en belastning stor nok om en ikke attpåtil skulle demonstrere sin etniske identitet ved åpen bruk av kofte.

DE UNDERJORDISKE

For en tid tilbake fikk jeg en telefon fra en same som bor i en bygd like utenfor Alta. Han ville fortelle meg en historie fra da han og familien ble evakuert fra Finnmark i 1944. De ble innkvartert et sted på Helgeland, og han fortalte at

de norske som tok imot dem var forbauset fordi de ikke hadde hale! Det inntrykk han fikk som barn var at de norske trodde at de evakuerte samene var en slags underjordiske folk og dermed vesensforskjellige fra dem selv. Han fortalte at mange samer fikk det samme inntrykket fra nordmennene der de ble innkvartert. Man ble i og for seg godt tatt imot, men avstanden mellom norsk og samisk ble sterkt betont ved at samene ble sett på og behandlet som annerledes – faktisk som underjordiske! Det å bli betraktet som underjordisk kan tolkes som en strategi fra det norske samfunnets side overfor det fremmedartede samiske. Tidligere bodde mange samer i jordgammer – “under jorden”, men viktigere enn boformen var det å få understreket annerledesheten slik at en som norsk ikke skulle bli satt i samme kategori som samene. Slik de underjordiske representerte en fare for det synlige samfunnet, representerte samene en fare for det norske samfunnet, og det ble som regel sett på som en statusmessig degradering å gifte seg med en same.

Det å kategorisere noen som underjordisk, kunne imidlertid også gjøres av samene i møtet med det norske. Fra Tysfjord kommer en fortelling om en underjordisk kirke. På en gård ved Korsnes var der en stor haug som gikk under navnet “hulderkirka”. Midt på 1800-tallet bodde der en familie bestående av mor og tre døtre. Den yngste var 15 år gammel da hun møtte “presten” i hulderkirka. I fortellingen het han Grønbech. Den underjordiske presten ble forelsket i 15-åringen og han sa til henne at når hun ble 16 år, så ville han komme og hente henne til seg. Jenta fortalte dette til moren og natten før hennes 16-årsdag fikk hun ligge mellom søstrene sine i samme

seng så de kunne passe på henne. Da de våknet om morgenen, var hun imidlertid borte. De lette etter henne i lang tid, men fant henne aldri.

Historien har en del interessante trekk. Fortellinger om hulderkirker er ikke uvanlige, men det er sjelden man hører om presten i dem – og i hvert fall at presten blir navngitt! Det har aldri vært noen prest ved navn Grønbech i Tysfjord, så jeg måtte foreta en del undersøkelser for å finne ut om navnet hadde noen historisk referanse. Jeg tror jeg fant referansen til slutt: Presten var ingen ringere enn Isak Grønbech, biskop i Trondheim fra 1596 til 1617. Men hva hadde han med Tysfjord å gjøre? For å finne svar på det, måtte det enda mer undersøkelse til, og min teori er som følger: Tiden omkring år 1600 var en urolig tid i nord. Svenskekongen Gustav Vasa hadde store ambisjoner om å underlegge seg kysten i Nord-Norge fra Tysfjord i sør til Varanger i nord for å kontrollere handelen østover med Russland. Som et ledd i kampen om nordområdene sendte kongen flere ganger hæravdelinger inn på norsk side for å samle inn skatt blant kystsamene for å legitimere territoriale krav. Den danske kongen Christian IV var imidlertid klar over faren og reiste selv nordover helt frem til Kola for å få innsikt i forholdene. I Finnmark kom det noen år senere til åpen strid da svenskekongen sendte soldater til Alta for der å bygge kirke og gård for skatteinnkreveren. Danskekongen svarte med å la bygge et fort på en øy i Altafjorden. Derfra gikk soldatene til angrep på svenskene og drev dem sørover. Kampen om nordområdene fortsatte deretter enda lenger sør, i Kalmar, der svenskekongen led nederlag og måtte oppgi sine krav på nordområdene.

Før nederlaget ved Kalmar hadde imidlertid svenskekongen ved flere anledninger sendt soldater til Tysfjord. Dette førte til et krav fra Tysfjordsamene om å trygge grensene mot svenskene, noe som på den tid ble gjort ved å bygge en kirke som symbol på nasjonal tilhørighet. Biskop Grønbech i Trondheim fikk brev om saken fra Tysfjord og han formidlet ønsket videre til danskekongen. Christian IV så straks behovet og ga biskopen i oppdrag om å bygge kirke i Tysfjord. En slik kirke ble imidlertid aldri bygd, uvisst av hvilken grunn. Men Tysfjord fikk i fortellertradisjonen likevel en Grønbech-kirke, men det var en hulderkirke der biskopen selv skulle være prest! Grønbechs hulderkirke fremstår dermed som et symbol på Tysfjordsamenes forhold til det norske samfunnet og til kirken spesielt. Som hulderkirke symboliserer den sviket fra det norske samfunnet som ikke fikk bygget en jordisk kirke og biskopen selv måtte "gå under jorden" som hulderprest. Der opptrer han som en fare for det samiske samfunnet ved at han vil røve det vakreste man har: Ei ung jente med hele livet foran seg. Han tar med seg fremtidshåpet med den følge at familien må flytte bort og skjule seg enda lenger nord. Kirken selv, det fremste symbolet på nasjonalstaten, fremtrer dermed som sveikefull og – endog som en fare for det samiske i Tysfjord.

DEN VANSKELIGE SYNLIGGJØRINGEN

I sin hovedoppgave i sosiologi, skriver Hege Fjellheim Sarre om kirken som et felt for samisk usynlighet. I såkalte "samiske mindretallsområder" - min fars hjemkommune, Skånland, er et

godt eksempel på et slikt område - er det som regel ikke noe samisk-tilbud i kirka. Det samiske er et ikke-tema, og slik blir kirka selv en arena for samisk usynlighet. Til tross for at samisk revitalisering også i mindretallsområder, fører det sjelden til endringer i menigheten og dermed fortsetter usynliggjøringen av det samiske. Den norske kirke er fortsatt en arena for det norske.

I enkelte områder har imidlertid det samiske blitt trukket frem i lyset, til dels av kirken selv. Men ofte glemmer man historien om fornorskningen og undertrykkelsen som har gjort det samiske til noe man skammer seg over. Ungdom nøler med å ta på seg kofta for de vet hvilke reaksjoner deres besteforeldregenerasjon da vil komme med. Statsinstitusjonen kirka har en tvetydig historie i fornorskningen - noen ganger sto den frem og betonte betydningen av undervisning på morsmålet for samer og at samisk skulle brukes aktivt i gudstjeneste- og kirkeliv. Andre ganger var man lydige tjenestemenn i statens arbeid for å enhetliggjøre folket innenfor rammen av den norske nasjonalstaten. Dette tvetydige forholdet preger fortsatt mye av samisk spiritualitet og gjør det vanskelig å uttrykke samisk kultur på samiske premisser.

Det hender at kirka i sin velmenthet synliggjør det samiske uten å tenke på hvordan det blir gjort. Sør-Hålogaland bispedømme fikk for noen år siden et særskilt ansvar for lulesamiske områder. Man innså at kirken altfor lenge hadde vært unnlattende i sitt forhold til det samiske, og det ble satt i gang arbeid for å forsterke bruken av samisk språk i kirken. Det førte imidlertid til klare reaksjoner - også fra det

samiske miljøet. I Tysfjord er det et stort læstadiansk miljø forankret i samisk miljø og kultur. Kirka er derimot en arena mest for de norske. For det samisk-læstadianske miljøet ble kirkens nyoppdagede interesse for det samiske oppfattet som en form for invasjon av eget territorium, ikke minst på grunn av kirkens sterke kritikk av det konservative læstadianske miljøet og dets tradisjoner.

Det kirken overså, var at det var nettopp takket være det læstadianske miljøet i Tysfjord at det samiske i stor grad hadde overlevd tidligere tiders fornorskningsspress. Når dermed kirka gikk imot det læstadianske samtidig som en ville hente det samiske inn i kirkens rom, ble det et uttrykk for nok et overgrep: nå som det ytre fornorskningsspresset er borte i sin historiske form, står kirken i ferd med å overta storsamfunnets premisser for en ny type press, et indre press, der det samiske skal inkluderes i kirken på en slik måte at en i realiteten vil “spise” det opp innenfra, så og si sluke det med hud og hår. I kirkelige uttalelser gikk det frem at det samiske skulle integreres i Den norske kirken på en slik måte at det kunne bli en berikelse for det norske samfunnet og for kirken. Det samiske skulle bli en del av vår norske kirke som kunne vises frem når en følte behov for det – til bekreftelse av egen norsk fortreffelighet fordi man tross alt ønsker å fremstå som et moderne inkluderende folk som ikke avviser noe som er menneskelig og naturlig. Det samiske som tidligere var blitt sett ned på og skjult, skulle nå trekkes frem som noe positivt, fargerikt og interessant, og man fant en ny fiende som kunne tråkkes på: den bakstreverske og fordomsfulle læstadianismen!

Den offisielle velviljen fra det norske storsamfunnet overfor det samiske ble dermed paradoksalt nok en ny og enda sterkere trussel mot samisk kultur og identitet. I dag er ikke faren den intense og målrettede fornorskningsspolitikken som åpent og direkte søker å knekke det samiske, men snarere at en blir oppslukt av den allmenne og velmente godvilje og omsorg som utsletter enhver form for selvstendighet og selvrespekt på egne premisser – en forsvinner så og si som “fargeklatter” inn i den store norske masse!

SELVRÅDERETT OG GJENSIDIG RESPEKT

Det er samer selv som må definere hva som skal være samisk spiritualitet. I den prosessen er det viktig med gode åndelige ledere. I det gamle samiske samfunnet var det noaidene som hadde slike verv. Omgangsskolelæreren Isaac Olsen som virket i Øst-Finnmark først på 1700-tallet, skriver hvordan noaidene forholdt samene nødvendigheten av å holde fast ved samisk språk, tradisjonell klesdrakt og husbygging. De betonte også hvor viktig det var alltid å flytte omkring dersom en ville leve lenge. Flere ganger om året skulle en bo der det er høye fjell, skog, berg og daler som er langt fra der de norske og kristne bor. Noaidene sa at det er fordi samene alltid skal bo der Gud og englene er, slik at en kunne ha god lykke og leve lenge. Dersom en ble boende for lenge på ett sted, så vil en ikke kunne leve lenge, men snart dø og bli fordervet fordi en ble lik nordmennene. Noaidene befalte videre at folk med kunnskap skulle joike ofte fordi “det er lycksommelig og godt, og bevarer og befrier i fra meget ondt og

fare som kunde være paa færde”. Det var dessuten viktig at joiken ble brukt slik at barna kunne lære det, “thi menniskene kand icke leve lenge, og beholde sin lycke, næring og biering, helse og helbrede” uten joik.

Noaider var datidens «kulturelle voktere» av den samiske tradisjon og identitet. I dag lever vi “etter trommetiden” og noaidene er ikke lenger i blant oss. Men minnet om dem er enda levende, og de står som symboler på det samiske kravet om rett til selv å bestemme over eget liv og egen livsform, og den selvrespekt som kommer fra det å være trygg på sin egen kultur og historie. Den samiske studiegruppa Osku (tro), betoner at det 4. bud, at du skal hedre din far og din mor, i en samisk kontekst må innebære å hedre ikke bare en foreldre, men alle ens forfedre og formødre. Jeg tror dette representerer en svært viktig innsikt. Fortidens kultur, inkludert den gamle religionsutøvelsen, er ikke noe en lenger trenger å skjule og skjemmes over. På Isaac Olsens tid ble noaidene omtalt som “profeter” og deres hjelpeånder som “engler”. I rettssaken mot Anders Poulsen i Vardø i 1692, fremgår det - i hvert fall hvis vi regner at han mente det han sa under forhørene - at samenes offersteder, seidene, ble ansett på lik linje med de kristnes kirker. Gud selv var uansett den samme selv om kulten var ulik.

Der har vært gjort enkelte forsøk på å trekke trommen frem i kristen gudstjenestesammenheng. Gudstjenester har også vært avholdt på steder som den gamle tradisjonen har vært ansett som hellige. Det er kanskje ikke så lett å gjøre slike forsøk alle steder. Den læstadianske tradisjonen som fortsatt står sterkt lengst i nord, vil

f.eks. være en vesentlig hindring. Læstadianismen har internalisert mange av den tidligere kirkens sterke fordømmelser mot all “ugudelighet” – samtidig som man har utviklet et helt annet system for å ivareta andre sider av den samiske kulturen. Det er derfor tvilsomt om man kan tale om én samisk spiritualitet. Samer er tross alt like forskjellig innbyrdes som nordmenn.

Likevel tror jeg at man kan spore enkelte trekk som nok vil inngå i samisk spiritualitet. Jeg vil ikke forsøke å definere dette begrepet, men kun trekke frem ett enkelt trekk, samt noen personlige refleksjoner. Ett trekk vil utvilsomt være det vi kan kalle for “sansen for det hellige rom”. I den gamle samiske religiøse tradisjonen spilte naturens rom en vesentlig rolle. Seider var steder der det ble utført offer fordi der var tilværelsens makter tilstede på en spesiell måte. Naturens egne former ga uttrykk for dette nærværet: hoggtannklipper, pyramideformede fjell, innsjøer med såkalte “dobbel bunn”, osv. Men også andre steder var der livsformer som man skulle respektere. Hvor man skulle slå leir og hvor man skulle bygge, avhang av hvem som holdt til der og hvilket forhold man hadde til dem. I motsetning til kirkens rom som er lukket inne av fire vegger og utestengt fra naturen med dører, er det samiske åndelige rom uten vegger, men med et gulv av jord og lyng, og et tak av himmel og skyer. Forholdet til rommet, det hellige sted, vil trolig være et vesentlig aspekt ved samisk spiritualitet.

Et annet trekk ved samisk spiritualitet, er uttrykksformene for relasjonene mellom mennesker i et fellesskap. En joik kan f.eks. fortelle hvem man er og hvilket forhold en står i til den joikende. Språk, omgangs-

former, ord og uttrykk, kan også være særegne for samiske forhold og uttrykk i en form for samisk spiritualitet. Men ikke for det – alt er ikke forskjellig, og om der er forskjeller, betyr ikke det at de nødvendigvis skaper skillelinjer. Etter å ha vanket en tid i en læstadiansk forsamling i Tromsø der det var samer både fra Nordland og Sør-Troms, tok jeg meg selv i at jeg alltid plasserte meg ved et bord der det var samer når vi skulle samles for måltidet etter andakten. Ofte satt nemlig de samiske fremmøtte sammen og til en viss grad atskilt fra de norske. Som regel var jeg den eneste norske ved bordet. Hvorfor jeg søkte dit, hadde jeg ingen klar formening om, men etter at jeg hadde reflekter over det en tid, ble jeg klar over at det i hvert fall hadde noe med omgangsformene å gjøre. Samtalen gikk på en annen måte: mer avslappet, mindre forventningspress, mer personlig. Det gjorde at jeg kunne være mer meg selv uten å spille en sosial “rolle” i fellesskapet. Etter hvert kjente jeg at det samiske læstadianske miljøet brukte en omgangsform som jeg var vant til hjemmefra, og at det var preget av en annen tid og et annet sosialt rom enn dagens moderne virkelighet. Man var tradisjonsbevisste og holdt på en være- og omgangsform som tar med seg mye av det gode fra fortiden inn i nåtiden. Fortiden var her mer enn fortid, det var bevisstheten om en fortid som er betydningsfull, bevisstheten om en slektstilhørighet som gir trygghet fordi den ikke er avhengig av egne prestasjoner, bevisstheten om et fellesskap som har helt andre grenser enn de grenser som settes av det seinmoderne samfunnet.

Når jeg venter besøk av samiske gjester, så står alltid ytterdøren ulåst, for jeg vet at de kommer rett inn uten å ringe på først og

vente til jeg lukker opp. Dette er et uttrykk for tillit og er et vesentlig moment i ens åndelig liv. Samisk spiritualitet er derfor ikke bare knyttet til det fremmedartede og eksotiske: fargerike kofter, reinflokker på vidda, bålet i lavvoen, seiden ved rein-trekket. Samisk spiritualitet er også noe høyst nært og menneskelig. Den finnes i omgangs-formene, humoren, lavmælthe-ten, tilliten. Dersom en klarer å få frem disse momentene i samisk spiritualitet, kan en kanskje også klare å overvinne usynligheten, tausheten og frykten. Usynligheten har riktignok spilt en viktig rolle - på godt og ondt. Den har både vært et uttrykk for undertrykkelsen og mindreverdsfølelsen, men også bidratt til å bevare det samiske innenfor den egne krets. Og den har vært et nyttig redskap for å holde avstand til overmakten og advare mot maktens farlige vesen. Men usynligheten står samtidig som et hinder for selvstendigheten, selvråderetten og selvrespekten. Derfor må usynligheten overvinnnes. Den må imidlertid overvinnnes på egne premisser, ikke bare gjennom maktens velvilje og overbærenhet. Samisk spiritualitet må være samisk, ikke noe pådyttet samer av andre. Derfor kan heller ikke jeg “foreskrive” fra et akademisk analytisk standpunkt hva vi skal mene med samisk spiritualitet. Det ville i så fall bare blitt en ny form for usynliggjøring. Men jeg kan i hvert fall være en aktiv medspiller og samarbeidspartner. Respekt bygger på tillit, og når en viser tillit overfor samiske venner, kolleger og andre, blir denne tilliten til en respekt som også bidrar til å skape selvrespekt hos den andre.

En liten anekdote til slutt: ved en middag under urfolksfestivalen Nana for noen år siden, ble jeg sittende ved siden av en amerikansk kvinne som var etterkommer av en same som for et par generasjoner siden hadde emigrert til USA. Hun var svært bevisst på sine samiske røtter og spurte meg om jeg ikke syntes det var underlig å sitte i selskap med nesten bare samer. Jeg ble en smule paff – tanken om at det skulle være rart hadde så langt ikke streifet meg.

Det er mange måter å usynliggjøre og marginalisere på. Det å fremheve forskjellighet er kanskje det mest vanlige. Den amerikanske samens spørsmål til meg gjorde i hvert fall at jeg følte at jeg satt der som et underjordisk vesen, utstyrt med en velutviklet norsk hale. Jeg kan trygt bevitne at det slettes ikke kjentes særlig komfortabelt!

Hvordan kan SAMISK DÅPSOPPLÆRING Forankres i den SAMISKE HISTORIEN?

Først av alt vil jeg takke for invitasjonen til å være med som bidragsyter på dette seminaret, og for muligheten til å dele noen tanker om samisk dåpsopplæring med dere. Jeg må innrømme at det er med en viss skrekkblandet fryd at jeg går til denne oppgaven. Fryden eller inspirasjonen er der fordi jeg ser at det i disse dager faktisk skjer en bevegelse innenfor samisk kirkeliv. Jeg tror ikke jeg hadde våget å si dette så tydelig for 4 måneder siden. Men etter å ha vært på de første Samiske kirkedager i historien, som ble holdt Jokkmokk nå i juni, så tør jeg å si det. Etter det som skjedde der, føler jeg meg ikke lenger bare som en ”drømmer” i forhold til samisk kirkeliv. Opplevelsene på de Samiske kirkedagene forteller meg tvert om at mange samer berøres i dypet når vi våger å ta noe av vår samiske arv tilbake også i kirken. Det som skjedde der forløste glede, tårer og entusiasme hos folk. Så jeg føler meg ikke lenger bare som en ensom drømmer. Jeg tror vi er i ferd med å bryte ut av den passiviserte rollen vi har blitt tildelt i vårt kirkeliv. Vi har begynt å få mot til å nærme oss vårt eget

Av Tore Johnsen
Olavsstipendiat

- om enn med små og forsiktige skritt. Så med den erfaringen i ryggen er det

med en viss glede og stolthet at jeg skal holde mitt foredrag i dag.

På den andre siden må jeg likevel si at det også er med en viss skrekk at jeg står her. For jeg vet ikke om helt jeg våger å handle på denne erfaringen i møte med våre hjemmemenigheter i Indre Finnmark. Jeg er redd for at det skal falle dødt til jorda. Jeg vet det er så mange sterke meninger, og så mange innarbeidede tradisjoner hos oss. Vi er bundet av så mange tabuer som gjør oss redde for hverandre. Så jeg vet ikke om jeg tør å drømme høyt om en fornyelse av samisk kirkeliv og samisk dåpsopplæring. Fallhøyden kan være stor.

Så jeg kjenner på ambivalensen hos meg selv. Det er virkelig med en skrekkblandet fryd jeg står her i dag. Men jeg har kommet til at nå har tiden kommet for å våge -også i samisk kirkeliv. Jeg synes erfaringen fra Jokkmokk nærmest forplikter oss til det. Så det er tid for å drømme høyt. Og det er tid for å være tydelig.

Min tanke med dette foredraget er derfor ikke å gå inn i en bred diskusjon om alle tenkelige problemstillinger knyttet til utviklingen av samisk dåpsopplæring. Jeg vil heller forsøke å spisse mitt foredrag inn mot et helt bestemt punkt som jeg mener er essensielt for samisk dåpsopplæring i framtida: nemlig den samiske forankringen av dåpsopplæringen. Jeg føler imidlertid behov for allerede nå i starten å presisere at jeg ikke er ute etter at samisk kirkeliv skal slå seg inn på en isolasjonslinje. Vi skulle også være åpne for impulser utenfra. Men det er utenfor synsfeltet mitt i dette foredraget, fordi jeg mener at det ikke er her skoen trykker.

Jeg har satt følgende overskrift på mitt foredrag i dag: Hvordan kan samisk dåpsopplæring forankres i den samiske historien? Bak dette spørsmålet ligger det en grunnleggende antakelse fra min side. Jeg tror nemlig at en av nøklene for fornyelsen av samisk kirkeliv nettopp ligger i hvorvidt vi i framtiden makter å forankre vårt samiske kirkeliv i vår egen samiske historie. Og jeg tror dette har relevans også for vårt arbeid med samisk dåpsopplæring.

Det er kanskje å ta store ord i sin munn å kalle denne historiske forankringen for en “nøkkel til fornyelse”. Nøkler er jo som kjent svært betydningsfulle, og de kan brukes til å lukke opp låste dører. Når jeg da likevel våger å bruke et slikt uttrykk, forstår dere at jeg tillegger den historiske forankringen av dåpsopplæringen stor vekt.

Jeg bør kanskje presisere at jeg i dette foredraget bruker ordet “historie” i en ganske vid forstand. Med “historie” tenker jeg ikke bare på historiske hendelser i den samiske fortiden. Jeg tenker like mye

på de tradisjonene, verdiene, forestillingene og livsformene som springer ut av den samiske historien. Så egentlig kunne overskriften på dette foredraget også formuleres med litt andre ord, for eksempel: “Hvordan kan dåpsopplæringen ivareta samers behov for å stå i kontinuitet med sin folks fortid?”

Mitt foredrag kommer i fortsettelsen til å være 3-delt. I den første hoveddelen vil jeg forsøke å forklare hvorfor jeg mener forankringen i historien er så viktig for samisk dåpsopplæring. Jeg tror det er viktig at jeg bruker litt tid på det, for jeg tipper at mange ikke umiddelbart forstår at det er viktig at samisk dåpsopplæring forankres i historien. Denne første delen handler derfor om å etablere en grunnlagstenkning eller et slags “ideologisk skjelett” for mine tanker om samisk dåpsopplæring.

I den andre delen av mitt foredrag, skal jeg forsøke å få mer kjøtt på beinet. Jeg skal fokusere på hvordan samisk dåpsopplæring kan forankres i denne historien, og da skal jeg prøve å være så konkret jeg kan. Jeg vil si noe om ulike måter å forankre dåpsopplæringen i det samiske på. Og jeg skal forsøke å gi noen eksempler på hvordan man helt konkret kan tenke seg å utforme dåpsopplæringsopplegg innenfor en slik tenkning.

Til slutt, i den tredje delen av mitt foredrag, vil jeg sette søkelys på hvilke prosesser som jeg mener er nødvendige for å ivareta en slik fornyelse av den samiske dåpsopplæringen. Min erfaring er nemlig at det er ikke enhver type prosess som skaper rom for den nyskapningen vi trenger innenfor samisk kirkeliv. Så derfor vil jeg altså bruke litt tid til slutt til å reflektere omkring dette.

Hvorfor bør samisk dåpsopplæring forankres i den samiske historien?

DEN NEGATIVE HISTORIEN HAR SKAPT "KNUTER"

Den samiske kunstneren Inger Haldis Halvari har laget en utstilling med dukker der relasjonen mellom nordmenn og samer er et gjennomgående tema. Denne utstillingen utgjør et viktig historisk bakteppe for forståelsen av de norsk-samiske relasjonene som jeg mener vi ikke kommer utenom i dagens samiske kirkeliv.

Det er spesielt én ting ved Inger Haldis' sitt bidrag som jeg mener er viktig for oss, og som vi bør merke oss. Det er at hun ikke formidlet den samiske historien med faghistorikernes distanse. Gjennom sin kunst maktet hun i stedet å formidle hvor eksistensielt denne historien er erfart i det samiske folket. Betydningen av denne eksistensielle dimensjonen er en kjepphest for meg: Min påstand er at den som ikke forstår hvor eksistensielt denne historien har berørt det samiske folket, heller ikke er i stand til å forstå hvorfor det er viktig å forankre samisk kirkeliv i den samiske historien. Denne historien er nemlig ikke først og fremst skrevet inn i historie-bøkene. Den er skrevet inn i et folks sinn og har formet mye av den samiske selvfølelsen og selvforståelsen vi finner i dag.

Det er altså en historie som fortsatt preger vår nåtid. Den er fortsatt nærværende på sett og vis. Og dette er grunnen til hvorfor samisk kirkeliv skulle forholde seg bevisst til den samiske historien. Den negative historien knyttet opp til kolonisering og fornorskning har skapt knuter i det sa-

miske folkets åndsliv. Det er skapt knuter - bindinger, komplekser og tabuer - som i dag hindrer fornyelse og vekst i samisk kirkeliv. Det er min påstand.

Nettopp derfor tror jeg samisk kirkeliv trenger mennesker som forsiktig kan begynne å løse opp disse knutene. Og det er i dette perspektivet jeg ser de store utfordringene for utviklingen av samisk dåpsopplæring.

DÅPSOPPLÆRING SOM HJELP TIL LIVSMESTRING OG LIVSTOLKNING

De siste årene har det skjedd en dreining i vår oppfatning av målet for dåpsopplæringen. I tidligere tider var kirken ganske ensidig opp-tatt av å videreformidle kirkens trossannheter og føre konfirmantene inn i kirkens gudstjeneste- og fromhetsliv. Det handlet om pugging og kunnskapstilegning.

I dag plasserer vi imidlertid dåpsopplæringen i en større sammenheng. Vi har begynt å bruke ord som "livstolkning" og "livsmestring" når vi formulerer hva vi vil med dåpsopplæringen. Vi sier at dåpsopplæringen skulle hjelpe barn og unge til å tolke og mestre sine liv. Men hvordan kan så samisk dåpsopplæring hjelpe samiske barn og unge til livstolkning og livsmestring? Hva slags verden er det de vokser opp i? Og hva slags erfaringer er det som de skal tolke og mestre?

I dag deltar samiske barn og unge i den internasjonalserte ungdomskulturen på linje med barn og unge i storsamfunnet rundt dem. Også de ønsker å være unge på unges premisser, og de utfordrer med det mange av de konservative formene som i alle fall preger mye av nordsamisk

kirkeliv. Samtidig er samiske unge i dag også opptatt av sin samiske identitet, og mange er også opptatt av hva det vil si å tilhøre et urfolk. Det er med andre ord en ganske kompleks virkelighet som den oppvoksende slekt av samer skal forholde seg til. Man skal samtidig være ung og “urgammel” – både moderne og tradisjonell. Man skal samtidig høre hjemme både i en vestlig kultur og i en urfolkssammenheng. Det kan bli komplekst.

Å tolke sitt liv inn i denne sammenhengen er enda mer vanskeliggjort ved at det samiske samfunnet har hatt vanskelig for å komme til rette med sin historie. Dagens samiske barn og ungdom lærer på skolen at kirken og misjonen har vært en sterk bidragsyter i denne negative historien. Hjelper vi den oppvoksende slekt med å komme til rette med dette? Det er etter min mening viktig at samisk dåpsopplæring i fremtiden tar høyde for denne historien. Kirken skulle hjelpe til med å løse opp disse knutene i samisk åndsliv. Og den skulle hjelpe samiske barn og unge til å få en trygg forankring i sitt eget.

KNUTENE KAN LØSNES VED Å SKAPE POSITIVE TILKNYTNINGSPUNKTE TIL HISTORIEN / TRADISJNEN

For meg er det viktig å få fram at vi samer ikke bare har en negativ historie. Det er også grunnen til at tittelen på mitt foredrag ble endret i forhold den første utgaven av programmet til dette seminaret. Jeg vet ikke om noen la merke til det. I alle fall, opprinnelig var overskriften for mitt bidrag: “Kirken og barn med urfolksbakgrunn – en lidelseshistorie.”

Jeg likte ikke den overskriften fordi jeg er opptatt av at den samiske historien ikke må bli redusert til en lidelseshistorie. Hvis vi samer kun blir bærere av en negativ historie, vil vi også bli bærere av en negativ identitet. Nettopp derfor er det så viktig at vi vender oss mot det positive i vår egen historie. Og da tenker jeg på historien i form av tradisjoner og nedarvede kulturverdier.

For selvfølgelig er også samisk kultur og tradisjon bærer av positive og gode verdier som er verdt å bekrefte i rammen av vår kristne tro. Det er spesielt i forhold til denne positive forankringen i kulturarven at jeg ser for meg den store utfordringen for samisk dåpsopplæring i fremtiden. Det er ved å bekrefte de gode delene av vår kulturelle arv at knutene fra den negative historien kan løses opp.

Vi samer har vært vant til å speile oss i majoritetsfolket i det landet der vi bor. Vi blir blendet av alt det “flotte og kreative” som skjer i det norske kirkelivet. Og vi tror at det er slik det må være. I stedet for å hjelpe oss til å finne oss selv, har det like mye bundet oss. Framover tror jeg derfor det blir viktig at vi speiler oss i erfaringene til andre folk og grupper som har liknende erfaringer som oss. Personlig har jeg lært mye av å bli kjent med den prosessen som urfolkene i United Church of Canada har vært igjennom. Det har vært veldig frigjørende. Derfor er jeg også veldig glad og stolt over at Melody McKellar har kommet hit til dette seminaret, og jeg gleder meg til å lytte til henne senere i dag.

ERFARINGENE FRA SAMISKE KIRKEDAGER I JOKKMOKK

Men det begynner altså å skje noe innenfor samisk kirkeliv også, og derfor har jeg lyst til å dele noen av de erfaringene vi høstet da vi i juni feiret Samiske kirkedager for første gang i Jokkmokk. Der ble for eksempel de to hovedgudstjenestene feiret i en stor lavvu. Dvs. det var en stor krets av lavvuer som var koblet sammen til ett stort telt. Denne lavvukretsen var innredet som en tradisjonell lavvu eller gamme: Árran, dvs. Ildstedet, var i midten, og boaššu (plassen bak ildstedet) fylte den tradisjonelle funksjonen med å være stedet der de hellige gjenstandene og maten var plassert. Som boaššu hadde også ildstedet i tidligere tider sakral karakter i lavvuen, og dette ble utnyttet liturgisk under gudstjenestene. Under bønnene knelte vi framfor ilden. Natverden ble forrettet fra boaššu, og det som var igjen av altervinen helte vi i árran – ildstedet.

Jeg har aldri fått slike umiddelbare tilbakemeldinger etter en gudstjeneste som etter disse gudstjenestene i Jokkmokk. Det var ca. 800 mennesker til stede og mange fortalte at de var dypt berørt av det som skjedde der. Mange hadde grått i kirkebenkene. Det var sterkt. Slik jeg opplevde det, hadde gudstjenestelivet på kirkedagene i Jokkmokk en helbredende og nyskapende dimensjon som jeg aldri før har opplevd i samisk kirkeliv. Og jeg tror at mye av dette handlet om at vi våget å ta utgangspunkt i våre egne kulturuttrykk og tradisjoner når vi skulle feire gudstjeneste.

DYPERE ENN KULTURPOLITIKK: EN TEOLOGISK BEGRUNNELSE

Så langt har jeg begrunnet den historiske forankringen kun med utgangspunkt i det samiske. Det er fordi jeg opplever at det er viktig at folk forstår de mekanismene og den dynamikken jeg forsøker å peke på.

Likevel er det viktig for meg å få fram at vektleggingen av den samiske forankringen i dåpsopplæringen handler om noe dypere enn kulturpolitikk i kirken. For meg handler det om hvordan vi forstår kristentroens vesen. Kristentroen er ingen tidløs sannhet i den forstand at den eksisterer løsrevet fra tiden og det virkelige livet. Guds mysterium slik vi kjenner den gjennom Bibelen er tvert om inkarnatorisk i sitt vesen. Dvs. den åpenbarer sin sannhet gjennom å kroppsliggjøres på en sann og autentisk måte i den virkeligheten det leves i.

Det er ikke døde bokstaver vi bekjenner oss til som kristne. Vi bekjenner oss til “Ordet ble kjød/ble menneske” - dvs. Kristus. Han er et Levende Ord som ikke kjenner kulturelle grenser. Han søker tvert om hele tiden å ta bolig og bli kjød i våre liv og i vår virkelighet.

KONKRETISERING

Hvordan kan samisk dåpsopplæring forankres i den samiske historien? Så langt har jeg snakket om hvorfor samisk kirkeliv skulle forankres i den samiske historien. Jeg skal nå gå videre til spørsmålet om hvordan dette

kan gjøres. Før vi imidlertid går til de konkrete eksemplene, synes jeg det kan være nyttig å skjelve litt mellom ulike måter å knytte an til det samiske på.

FIRE FORMER FOR SAMISK FORANKRING AV DÅPSOPPLÆRING

Jeg ser for meg at vi i alle fall kan skjelve mellom 4 ulike former for tilknytning. Og de forholder seg til ulike nivåer i samisk kultur og historie. Jeg vil kalle disse for

- 1.) Bilder / metaforer
- 2.) Livsområder
- 3.) Tradisjoner
- 4.) "Forsonende konstruksjon"

La meg si litt om hva jeg legger i disse punktene.

1 Bilder/metaforer. Det enkleste og kanskje mest overfladiske nivået handler om vår bruk av bilder og metaforer. Funksjonen til våre bilder og metaforer er å "oversette" de kristne trossannhetene inn i vår livsverden.

Her er det ofte mye som går galt når vi bare oversetter dåpsopplæringsmateriell sørfra. Et eksempel på dette er når man forsøker å illustrere påskens oppstandelsesbudskap med hestehoven som sprenger seg opp gjennom asfalten, eller påskeliljene som springer ut i blomst. Slike illustrasjoner finner vi jo ofte i norske dåpsopplæringsbøker. Men hvem av oss har noen gang sett en hestehov eller en påskelilje i Sápmi til påske? Hva får samiske barn bekreftet av slike illustrasjoner? Spørsmålet er om det går an å finne bilder fra den samiske livsverdenen?

Ofte er det fortsatt langt mellom barflekene til påske hos oss. I blant gjør kong vinter noen siste krampaktige forsøk på å klamre seg fast. Hva er det da som bringer bud om at våren likevel er i anmarsj? Jeg tenker på snetittingen som kommer i flokker på denne tida. Jeg blir glad når ser dem komme dansende for da vet jeg at våren er om hjørnet. Kanskje kunne vi sammenlikne dem med englene som står ved den tomme graven og forkynner oppstandelsens budskap. Både snetittingen og englene forteller oss at våren og sommeren er på anmarsj. Vi ser det bare ikke ennå.

En annen illustrasjon som jeg tror flere har benyttet seg av i forkynnelse og undervisning er reinmerkingen. Og da tenker jeg ikke på påsken, men på dåpen. I dåpen tegnes vi med korsets tegn. Vi får et merke som forteller oss hvem vi hører til. Vi hører til den gode hyrde. Dette er i alle fall et bilde som skaper gjenkjennelse i reindriftemiljøet. Så dette var den første formen for å forankre dåpsopplæringen i det samiske. Nærlig gjennom å bruke bilder og metaforer fra den samiske virkeligheten.

2 Livsområder. Den andre måten som jeg ser for meg, er å ta tak i sentrale livsområder i den samiske verdenen. Det kunne for eksempel dreie seg om familie-, slekts- og fadderskapsrelasjoner, som tradisjonelt har vært viktige i det samiske samfunnet. Eller man kan fokusere på forholdet til naturen - ferdsel og innhøsting i naturen. Og i dagens samiske verden kunne man kanskje også vende blikket mot andre urfolk.

3 Tradisjoner. Den tredje formen for samisk tilknytning har jeg gitt navnet tradisjoner. Det er kanskje ikke et presist begrep, men det jeg tenker

på her er et dypere nivå i kulturen. Det dreier seg om verdier, normer, fortellinger og skikker som er rotfestet i samisk kristendomsforståelse eller samisk leve-måte og spiritualitet generelt. Disse normene, verdiene, fortellingene eller skikkene vil gjerne være tett knyttet opp mot de samiske livsområdene.

4 “Forsonende konstruksjon”. Den siste formen for samisk forankring av dåpsopplæringen har jeg gitt navnet “Forsonende konstruksjon”. Ordet konstruksjon signaliserer at her må det nyskaping til. Vi må skape noen forbindelser som kanskje ikke har vært gjort før oss. Og det jeg tenker på er å lete etter paralleller og tilknytningspunkter mellom elementer i kristen tradisjon og i samisk tradisjonell / førkristen åndelighet. Vi skaper på en måte noe nytt av noe gammelt. Og jeg kaller dette for en “forsonende konstruksjon” fordi jeg tror det kan oppleves frigjørende for mange samer å se at vår historie ikke bare er verdiløs hedenskap, men at det en del av våre gamle skikker og tradisjoner faktisk kan være meningsfulle for oss og bidra til å nytt kaste lys over vår kristne tro.

Med denne 4-delte oppdelingen i bakhodet vil jeg nå invitere dere med inn i mitt “dåpsopplæringsverksted”. Det er nok ikke alle ting jeg er helt ferdig der inne ennå. Ikke vet jeg om alt er brukbart heller. Men det får stå sin prøve. Uansett, velkommen inn!

LAVVUEN SOM DÅPSOPPLÆRINGSVERKSTED

Jeg vil her presentere en skisse til et samisk trosopplæringsopplegg. Det første som jeg har ”snekret” på i verk-

stedet mitt er et opplegg knytta opp til den samiske lavvuen. Det meste av det jeg nå kommer med antar jeg vil passe best for den eldste fasen av dåpsopplæringen. Men enkelte elementer kan man nok likevel bruke også for yngre. En passende gruppe for dette hadde kanskje vært fra 10 - 25 stk. alt etter størrelsen på lavvuen.

BÆREKONSTRUKSJONEN “VÁLDDAHAT” / “SUORREMUORAT”

Tema: Den treenige Gud
En konstruksjon som går igjen i svært mange samiske konstruksjoner er 3 kløftede stenger som står mot hverandre. Den brukes til ”luovvi”, ”holga”. Det er også bærekonstruksjonen i lavvuen. Etter å ha satt opp disse tre, kan knytte noen tanker til Gud som treenig. Det må tre stenger til for at vår tro skal stå støtt: Fader, Sønn og Hellig Ånd.

LEGG PÅ LAVVUSTENGENE

Tema: Konfirmanten i Guds verden. Skapt til fellesskap. En lavvustang legges på for hver av deltakerne i gruppen. Hver lavvustang representerer hver person. Hva lærer vi av det vi ser nå?

- Selv om vi har selvstendige liv, er våre liv også vevd inn i hverandre.
- Vi bidrar til å støtte hverandre.
- Midt i dette er Gud som holder oss alle oppe. Nå ser vi nesten ikke lenger de 3 kløftede hovedstengene. Slik er det også med Gud. Han er nær oss og holder oss oppe hvert øyeblikk selv om vi ikke ser det. Det er troens øye som må til for å oppdage det.

LAVVUEN (ELLER GAMMEN) ER FERDIG INNREDET

Tema: Gudstjenesten og kirkens symbolikk. En tradisjonell lavvu eller gamle har en fast organisering av rommet. Árran, ildstedet er i midten. Boaššu, rommet bak ildstedet, er stedet for maten og de hellige gjenstandene. Loaidu, plassene hvor man sitter. Fars og mors plass er nærmest boaššu.

Det gikk 300 år før de første kristne fikk egne kirkebygg. Fram til da holdt de vanligvis sine gudstjenester i private hjem. Antakelig skjedde det som regel rundt et bord, hvor fellesskapet kom til uttrykk ved at alle bidro, noen med mat, andre med sanger, tekstlesning, profetier osv.

Da kirkene ble bygget var utgangspunktet hvordan man i et romers hushold samlet seg om et langbord. Husfaren satt øverst ved bordet. Dette ble utgangspunktet for koret i kirken som var for prestene.

Boaššu: Lavvuen har også vært et sted for gudstjeneste. Boaššu var stedet for de hellige gjenstandene og maten. Skal vi feire nattverd er det naturlig å plassere nattverdselementene der. Vi kan for eksempel ha oppbevart Bibelen i en giisá / bombá i boaššu. Bibelen representerer jo både "brødet fra himmelen" og en hellig gjenstand. Ved åpningen av gudstjenesten kan giisáen åpnes og Bibelen legges åpnet på et tørkle i boaššu.

Árran: I Bibelens 2. skapelsesberetning (1. Mos. 2.) er utgangspunktet for skapelsen det tørre land. Det er først når en kilde veller fram at livet tar til. Dette reflekterer

selvfølgelig livsvilkårene i Midt-Østen. I ørkenen blir vannet det naturlige symbolet for livskilden. I den samiske livsverdenen bestod imidlertid ikke det døde landskapet av tørt land, men av is og snø. Det var først når sola kom tilbake og begynte å varme, at snøen smeltet vekk og livet ble vekket på jorda. I den samiske mytologien var derfor solen en kilde til liv. De gamle samer kalte solen for "mor til alt levende". Og på samme måte som solen var ilden på himmelhvelvingen som gav liv til verden, slik var ildstedet en kilde til liv i den nære verden. Det er derfor ikke underlig at man i samisk mytologi knyttet fruktbarhetsgudinnen Sáráhkka til ildstedet. Hun var den som satte barnet inn i mors liv og hun var beskytteren og hjelperen under graviditet og fødsel. Ja ikke bare i menneskenes verden, men også for alle dyr. Slik var Sáráhkka gitt en livgivende funksjon av den samiske gudeverdenen. Sáráhkka ble assosiert med ilden. Hun bodde under ildstedet og var gjenstand for daglige ofringer.

Árran, ildstedet, er altså et symbol på livskilden. Og for oss gir det mening å knytte Kristus til ildstedet. Han er verdens lys. Og han er den som gir verden liv. Gud bærer i seg både det mannlige og det kvinnelige. Og Kristus er for oss den livgivende kilden.

Ildstedet er også slik at det samler oss. Jo nærmere ilden, jo nærmere kommer vi hverandre. Slik er også Kristus. Den som kommer nærmere ham, kommer også alltid nærmere sin neste. Og liksom ilden, lyser Kristus opp vår nestes ansikt for at vi skal se ham eller henne. (Jf. "koinonia" og "The Circle of Life")

SLÅ LEIR / SPØRRE OM "OPPHOLDSTILLATELSE"

Tema: Respekt for skaperverket.
Sivdnideapmi, Fader vår.
I samisk tradisjon har det vært tradisjon for å spørre om lov eller tillatelse når man slår leir eller skal sove over i naturen. Tradisjonen sier at man aldri er alene i naturen. Mennesket deler naturen med andre skapninger – også de som tilhører det usynlige. Man kan derfor risikere å bli forstyrret av de underjordiske dersom man ikke spør om lov (De underjordiske er i samisk tradisjon nært knyttet opp til naturen og opptre ofte på vegne av naturen.) Har man imidlertid spurt, har man også lov, da man har vist den nødvendige respekt. De underjordiske er imidlertid ikke "guder" men skapninger som er underlagt Gud Faders herredømme som oss. Derfor har det i denne sammenhengen det også vært vanlig å "sivdnidit", å be Fader vår.

Hvis vi nå ser på de 4 kategoriene for tilknytning jeg listet opp i sted, så ser dere at i dette som jeg nå har nevnt er alle kategoriene inne.

Bilder/metaforer:

- Lavvustengene, bærekonstruksjonen og de øvrige.
- Ildstedet som livskilde og samlingspunkt.

Livsområder:

- Livet i naturen.
- Lávustallan/å bo i lavvu.

Tradisjoner:

- Spørre om oppholdstillatelse når slår leir.
- Sivdnideapmi og Fadervår når man slår leir.
- Skikk og bruk i lavvuen.

Forsonende konstruksjon:

- Paralleller mellom GT og samisk mytologi: vannet som livskilde.
- Sola/ilden/Sáráhká som livskilde.
- Paralleller mellom gudstjenesterommets historie og lavvuen.

PROSESSPERSPEKTIV

Hvordan skape rom for de nyskapende prosessene?
Jeg har nå brukt tid på å skissere en retning å gå når det gjelder utformingen av samisk dåpsopplæring i fremtiden og har gitt noen eksempler på hva vi kan gripe tak i, og hvordan kan vi gjøre det.

For meg er det imidlertid ikke bare dette vi skulle bevisstgjøres på når vi snakker om utviklingen av samisk dåpsopplæring. Vi skulle også spørre oss selv hvilke prosesser som bidrar til at samisk kirkeliv føres i denne retningen? Jeg synes det er viktig å fokusere på dette. Det er nemlig ikke alle prosesser som blir til beste for samisk kirkeliv selv om de er ment å være det. Så hvordan kan vi skape rom for de nyskapende prosessene? Det skal avslutningsvis si noe om.

Vi står nå i startgrova for den nye dåpsopplæringsreformen i Norge. Den representerer en stor utfordring for lokalmenighetene i Norge. Samtidig gir reformen menighetene og kirken en enorm mulighet som vi skulle gripe. At det offentlige Norge har stilt seg bak en slik storsatsning, betyr at det vil frigjøres betydelige midler til dette fornyelsesarbeidet. Så nå gjelder det bare å henge seg på. Nå går toget, og det er de som er raske til å henge seg på som vil vinne frem.

Det er en side ved dette bildet som bekymrer meg. Jeg innledet jo mitt foredrag med å si at jeg nå våger å si at det virkelig skjer en bevegelse innenfor samisk kirkeliv. Jeg oppfatter meg ikke lenger bare som en ensom drømmer. Erfaringen fra de samiske kirkedagene i Jokkmokk viser at det begynner å vokse fram en vilje til bevegelse i samisk kirkeliv. En vilje til å ta tilbake mer av sitt eget.

Men - og det er viktig for meg å si - denne prosessen er skjør. Vi har bare så vidt begynt å våge oss fram. Og skrittene vi tar er famlende - i alle fall på lokalt plan i det nordsamiske området. Mitt spørsmål er derfor: Hvordan kan vi å ivareta denne prosessen i vårt videre arbeid med samisk dåpsopplæring? Ikke minst spør jeg meg selv hvordan dåpsopplæringsreformen vil ivareta denne prosessen.

Jeg skal nå karikere litt for å gjøre mitt poeng tydelig. Jeg nevnte i sted noe om at det er nå toget går. Det gjelder derfor å kaste seg på. Jeg har lyst til å bli litt i dette bildet.

Se for dere at en mengde mennesker på vei til stasjonen. Det er god stemning. Vi skal med det samme toget. Men plutselig blir det uro og forvirring. Dette toget hadde visst hastverk. Noen greier ikke å summe seg i stresset som oppstår, og bare de raskeste kommer seg på toget før det forlater stasjonen.

Jeg er redd for at dåpsopplæringsreformen, eller "dåpsopplæringstoget" om du vil, kommer til å favorisere de som er raske til å komme seg på. Hva mener jeg så med dette? Jo, jeg redd for at dåpsopplæringsreformen skal favorisere målestokkene og

kompetansen som det norske samfunnet er i besittelse av fremfor å lete etter det som berører dypet i samisk kirkeliv. Jeg sier ikke at det blir slik, men jeg ser ikke bort fra at det kan gå slik dersom vi ikke er påpasselige.

I den innledende delen av mitt foredrag understreket jeg hvor eksistensielt den negative forhistorien har berørt det samiske folket. Denne dimensjonen er ikke alltid så lett å oppdage for utenforstående. Men min påstand er at dersom man er blind for den, så kan man lett komme til å holde samer fast i den passive mottakerposisjonen som man har blitt hensatt til gjennom historien. Går det slik blir vi også i fremtiden konsumenter av dåpsopplæringsmaterieell, dåpsopplæringsmetoder og kirkelige medarbeidere som kommer utenfra.

Så dette er mitt ønske i forhold til det videre arbeidet med utviklingen av samisk dåpsopplæring: jeg håper at man skaper prosesser som hegner om og støtter opp om den bevegelsen som vi er i ferd med å ane konturene av i samisk kirkeliv.

Jeg skal avslutte med å knytte an til noe jeg sa tidlig i dette foredraget; nemlig at det er en oppgave for samisk dåpsopplæring å løse opp de knutene som historien har skapt i det samiske åndslivet. Egentlig burde det samme også sies om prosessen som skulle lede fram til dette målet. Dersom man ikke tar høyde for en slik prosess, kan det ende med at man skremmer bort de som kunne tenke seg å være med i revitaliseringen av samisk dåpsopplæring. Og i verste fall kan man ende med at vi får dåpsopplæringstiltak som virker mer fornorskende enn identitetsstyrkende på samisk kirkeliv.

CHILDREN OF THE DANCING SUN

Kirkeledelse basert på urfolkets visjoner. Opprettelsen av Dr. Jessie Salteaux Resource Centre:

Jeg vil dele med dere noe materiale fra en artikkel som en av mine kollegaer har skrevet og gitt meg tillatelse til å bruke:

”På reisen nordover fra Winnipeg, som er Canadas geografiske midtpunkt, passerer det lille flyet mil etter mil med vann, fjell og trær (...) Vi lander hos urfolkssamfunnet ved Island Lake. Vi blir møtt av høvdingen og stammerådet. Overraskende ber de oss om hjelp. De ber oss om å bli med dem med en gang for å snakke til elevene på stedets videregående skole. Mange av dem er fremmedgjort og utagerer i selvedstruktive former, noen er suicidal.

Vi tre er lærere i teologi og ukjent med dette samfunnet; vi lurer på om hvordan akkurat vi kan være til hjelp. Men vi blir med dem, fordi den gamle tradisjonen hos Cree og Objibway-folkene forplikter oss til å ikke si nei når vi blir bedt om hjelp.

Skolen viser seg til å være en moderne bygning befolket av et mangfold av unge mennesker. Mange av dem bærer kleskoden til

– trosopplæring for barn og unge med urfolksbakgrunn.

*Av Melody McKellar,
Dosent ved
Dr. Jessie Saulteaux Ressource Centre,
Kanada*

det urbane gategjengmiljøet. Vi besøker flere undervisningstimer, og snakker med elevene om respekt - det temaet som samfunnets eldste, lederne, hadde valgt ut. For oss tilreisende understreker denne seansen gjentatte ganger at dette lokalsamfunnet på 250 mennesker i et reservat er splittet av

en stor generasjonsforskjell. De gamle vokste opp med jakt og fiske og pelsdyrfangst i en uberørt utmark. Bibelen var deres eneste bok. Den dag i dag snakker mange av dem ingen eller lite engelsk, mens mange av de unge bare snakker engelsk.

Gjennom satellitt-tv og videofilmer har de unge identifisert seg med den globale monokulturen. De ser verden gjennom private medieselskapers kameraer, men har lite eller ingen tilgang til den glamorøse materielle rikdommen som de ser avbildet på TV eller film. Det er ikke rart at forvirring, frustrasjon, sinne og fortvilelse karakteriserer urfolkene unge. I urfolkssamfunnene finnes det få muligheter for betalt arbeid.

Bildene fra vårt besøk på skolen forfølger og forvirrer oss. De synliggjør for oss den flerkulturelle konteksten av konflikt, fortvilelse, håp og krise, som studentene på DJSRC lever i.

Utfordringen er å tilby teologisk utdanning som utryster studentene med de verktøyene og de indre ressurser som de trenger for å kunne tjene effektivt og trofast i den meget vanskelige konteksten...

Ingen av de prestestudentene som vi besøkte på vår reise, har valgt en av de renommerte teologiske skolene. Til og med de få som ville klart opptakskravene for et vanlig teologistudium, har valgt "Dr. Jessie", hovedsakelig fordi utdanningen her er dypt forankret og preget av urfolkens verdier og levemåter. I tillegg har mange urfolksstudenter svært dårlige erfaringer med skoler drevet av hvite. Mange studenter forteller oss om de følelsesmessige sår de bærer på etter årene som de tilbrakte på kirkens eller statens internatskoler. I flere generasjoner ble urfolksbarn (noen av dem bare 4 år gammel) tatt fra deres familier og lokalsamfunn under tvang. Disse barna tilbrakte barneårene i sovehaller i murstein på statlige internater langt fra familie og hjem. Prestestudentene har også med seg dårlige erfaringer fra hvite skoler, der rasisme og en ignorant holdning til urfolkens kultur og historie var og fortsatt er svært utbredt. En følge av denne rasismen har vært at urfolksmenigheter inntil nylig utelukkende ble betjent av hvite mannlige prester."

(Silman 2004)

I 1980 hadde urfolksmedlemmer i United Church of Canada (UCC) sitt første nasjonale møte. På dette møtet plasserte de eldste utdanning til kirkeledelse høyt oppe på agendaen. De eldste ønsket seg utdanning av prester med urfolksbakgrunn for urfolksmenigheter. Før 1980 var det bare et fåtall teologer med urfolksbakgrunn, og nesten ingen av dem tjenestegjorde i et urfolkssamfunn. Det var, og er en allmenn sannhet at kandidater med urfolksbakgrunn "snakker et annet språk", og at deres folk ikke lenger

kan forstå dem. Visjonen til de eldste fra dette møtet tjente både som utgangspunkt og som et ledende prinsipp for utviklingen av teologisk utdanning basert på urfolksmenighetene i Canada.

Etter møtet i 1980 av eldste i United Church, ble to utdanningssteder for urfolk etablert: I 1984 godkjente den nasjonale United Church deltidsstudiet i teologi ved Dr. Jessie Salteaux Centre på den canadiske prærien, og to år senere kom Francis Sandy Theological Centre i det sørlige Ontario. Begge skoler er autorisert til utdanning av prester og diakoner, men ingen av dem gir en akademisk grad.

Studentene på DSJRC kommer fra byer og tettsteder i provinsene Alberta, Saskatchewan, de nordlige Manitoba og fra nordvest i Ontario. Noen av våre studenter reiser 12 timer med buss for å delta i undervisningen. Andre må reise med fly, fordi det er den eneste form for kommunikasjon fra deres isolerte samfunn. Noen studenter har små barn med seg, noen besøker undervisningen som par, andre er i pensjonsalderen, og for første gang på et teologisk utdanningssted. I vår forståelse er vi alle lærere og lærende, og deler vår livserfaring og visdom likt med hverandre. Det er fortsatt meget vanskelig for mange av våre kvinnelige urfolksstudenter å bli akseptert i lokalsamfunnet som like utdannet som sine ektemenn, slik at det ikke bare er mannen som er "presten". I All Native Circle Conference, tar vi jevnlig opp kjønsspørsmål.

Den urfolksbaserte utdanningsmodellen bygger på en liste med grunnprinsipper: -Å tjene som prest i et urfolkssamfunn krever kulturspesifikk forberedelse som er svært forskjellig fra forberedelsen til prestedtjenesten i et ikke-urfolkssamfunn.

- Hvit rasisme og verdiene til den dominerende kulturen har foranlediget, og fortsetter å gjøre det, et sosialt og økonomisk sammenbrudd i mange urfolkssamfunn.
- Tradisjonelle urfolkverdier og spiritualitet må bli anerkjent og respektert.
- Kulturelt passende utdanning må være forankret i urfolkssamfunn.
- At studentene har familiær og kulturell støtte er vesentlig for utdanningens suksess.
- Menighetsbasert læring krever en praksis-refleksjon-modell som involverer lærere, studenter og medlemmer i fellesskapet.
- Selv om modellen er laget for å utdanne studenter med urfolksbakgrunn for urfolkmenigheter, kan den brukes for å utdanne mennesker til kirkelig tjeneste i en større sammenheng
- Urfolkenes teologiske utdanningssteder er forpliktet på inklusivitet som omfatter lekfolk og ordinerte prester, menn og kvinner, voksne, barn og eldste, handicappede og mennesker på vei til helbredelse.
- Modellen er ikke statisk, men under utvikling; den vil bli forandret etter behov, for å møte andre behov hos studenter og i tjenesten, men også for å innlemme nye innsikter i utdanningsprosessen.

Å GJØRE VISJONEN HEL

Om urfolkssamfunnets gjenvinning av egen tradisjon. Den 15. august 1986, ved kirke-møtet i Subury, Ontario, ble urfolkene i Canada offisielt bedt om unnskyldning av kirkemøtets leder:

”Lenge før mitt folk kom reisende til dette landet, var deres folk her, og dere mottok fra deres eldste en forståelse av skapelsen, og av Mysteriet som omgir oss, som var dyp og rik

og til å verdsette som en skatt.

Vi hørte ikke på dere, da dere delte deres visjon med oss. I vår iver for å fortelle godt nytt om Jesus Kristus, tok vi ikke imot verdien i deres spiritualitet.

Vi blandet vestlig levemåte og kultur med dybden og bredden og lengden og høyden i Kristi evangelium.

Vi påla vår sivilisasjon som en betingelse for å ta imot Evangeliet. Vi prøvde å gjøre dere lik oss og gjennom dette ødela vi den visjonen som gjorde dere til det dere er.

Dette har gjort både dere og oss fattigere og Gudsbildet i oss er blitt forvrengt og gjort utydelig, og vi er ikke det Gud har ment oss å være.

Vi ber dere om å tilgi oss og å vandre sammen med oss i Guds Ånd, slik at våre folk måtte bli velsignet og Guds skapelse helbredet.”

I etterkant av denne unnskyldningen har UCC på forskjellige måter tatt mange skritt mot helbredelse og forsoning. Dette skisserer bakgrunnen for å forstå konteksten og arbeidsmodellene til dem som utviklet temaene til “The Dancing Sun” og “Children of the Dancing Sun.”

“Jeg minnes min far som fortalte meg om sola: hvis du ser nøye på den, ser du at den synes å stoppe mens den går opp - og danser på himmelen rett før den går opp, bringer morgengryet til himmelen og begynner en ny dag.”
(The Dancing Sun, 1992)

Den dansende sol, her beskrevet av Raymond Eaglestick, henviser til en tid i døgnet som er hellig for alle urfolk og som bekrefter en annen måte å se på - et forhold til hele skapelsen som er integrert i urfolkenes levemåte. I urfolkstradisjonene er “Den dansende sol” et symbol for oppstandelse, for nytt liv. Derfor valgte vi denne tittelen for å tydeliggjøre utviklingen av materialet utfra urfolkfellesskapet. Noen

år senere ble “Dancing Sun” til “Children of the Dancing Sun”.

Den unerte (UCC) og Den anglikanske kirken (ACC) har siden 1992 utviklet “The Dancing Sun” fra urfolkssamfunn over hele Canada. Hvert bind har vært utviklet i urfolkssamfunn, og handler om anliggender som samfunnet har gitt uttrykk for, om barns selvrespekt, om helbredelse for fellesskapet, og om mer omsorg for barn.

Etter publikasjonen av det åttende bind, “Veier til helbredelse” (Pathways to Healing, Leadership Development Among West Coast Indigenous People), ble det holdt en høring blant urfolkene i UCC og ACC. Samfunnene ønsket materiell spesielt for barn som kunne brukes i kirkeskolen og i menighetene. De krevde at dette materialet skulle inneholde åndelig føde og vekst for lederne.

Så langt omfatter bokrekkene “The Dancing Sun” og “Children of the Dancing Sun” følgende bind:

The Dancing Sun:

- 1.) Urfolksmateriell for Faste/Påske
- 2.) Å balansere kulturarv
- 3.) Flerkulturelt materiell for å styrke familier
- 4.) Sorg hos urfolkene
- 5.) Vandringer i Spiritualitet: Fortellinger fra kristne med urfolksbakgrunn
- 6.) Mukcha: Å velge livet
- 7.) Stier til helbredelse: En ferd blant urfolk på nordvestkysten.

Children of the Dancing Sun:

- 8.) Å leve i respekt
- 9.) Å kreve identitet, å gå den doble veien
- 10.) Adventsløftet: Vente i håp
- 11.) Vandringer i Spiritualitet: Fortellinger fra kristne med urfolksbakgrunn

Alt materiell er utviklet av forskjellige urfolk fra UCC og ACC, med henblikk på temaer og hensikter som er nyttige for våre samfunn. Materialet kan brukes for klubbvirksomhet, søndagsskoletimer, og sommerbibelskole. Materialet er gratis for urfolksmenigheter. Andre menigheter kan kjøpe dem for en symbolsk sum som et hjelpemiddel for flerkulturell forståelse. Bidragsyterne for hvert bind inkluderer for eksempel: En ansatt fra nasjonalplanet i UCC og ACC, eldste, kvinner, men og noen ganger barn med urfolksbakgrunn fra det området som supplerer innspillene til materialet. Studenter ved de to urfolksseminarene har bidratt gjennom årene. En kunstner med urfolksbakgrunn er involvert i designet og leverer alle kunstneriske innslag. “Children of the Dancing Sun” drar nytte av visdom og livserfaring i mange forskjellige urfolkssamfunn.

“Children of the Dancing Sun” betyr et viktig skritt for urfolkssamfunnene, særlig for kvinnene som har jobbet i mange år med å bringe helbredelse til barna i samfunnet. Materialet er viet helbredelsen av barn, utviklet blant urfolk med respekt for både urfolks- og kristne tradisjoner. Vår bønn er at den må bringe en ny dag til urfolksbarn som har holdt ut mye smerte og lidelse i flere generasjoner.

I vårt felleskap jobber mange med virkningene av et århundre med en repressiv statlig strategi med sikte på å assimilere urfolksbarn over hele Canada. Strategien omfattet tvangsflytting av barn fra sine familier til kirkelige og statlige internater, flere hundre kilometer unna. I noen tilfeller ble barn sent til andre provinser i Canada. Noen barn døde på internat, og familie fikk ikke vite om det før lenge etter.

Virkingen har vært katastrofal. Familier ble revet i stykker, barn ble utsatt for traumatiske erfaringer, de ble nektet å snakke vårt eget språk, og ble ofte utsatt for fysiske, psykiske, spirituelle og seksuelle overgrep. Når de kom tilbake, hadde de ofte mistet sin kulturelle arv og språk. I noen tilfeller gikk flere generasjoner i en familie gjennom internatsystemet. En gjennomgående kommentar fra de overlevende fra internatene er: Jeg visste ikke hvordan jeg skulle være en god mor eller far. Vi fikk ingen forbilder for foreldre på internatet. De helt uegnede ting som jeg lærte på internatet, gav jeg videre til mine barn, fordi jeg ikke visste at det fantes andre måter.

Til og med søsken på samme internat ble ofte nektet å møtes eller å snakke med hverandre. Noen barn kunne reise hjem om sommeren for korte perioder, men mange barn reiste aldri hjem til sitt lokalsamfunn fordi reisen ble for lang og for dyr. En av de eldste forteller om å få "vitnemål" fra internatet og dens videregående skole. Men da hun ville bli sykepleier og tok opptaksprøven, fikk hun vite at hennes utdanning var ikke mer verdt enn ungdomsskole. Da skjonte hun at hennes vitnemål fra videregående var ingenting verdt.

Mange mennesker i 40-årene og eldre som var på internat (inkludert de eldste i menighetsrådene) vet lite om den opprinnelige læren og kulturelle levemåten. For mange, avhengig av ditt samfunn, er den opprinnelige læren noe nytt. Noen frykter fortsatt den opprinnelige læren og antar at urfolksspiritualitet er ond. Det er et standpunkt som de lærte fra kristne misjonærer som lærte den europeiske kulturens overlegenhet over de innfødtes kultur, som ble karakterisert som overtroisk og primitivt. Dette synet på urfolkskultur blir videre-

formidlet fortsatt og skaper mye forvirring og konflikt i samfunnene i reservatene.

Langtidseffektene av dette har vært katastrofale. Familieoppløsning og rusmisbruk er høye. Selvmord og voldelig død er seks ganger høyere et canadisk gjennomsnitt blant ungdom i alderen 15 til 26. Barn føler seg ofte revet i to og vet ikke hvordan de skal be om hjelp. Mange barn lever ikke lengre med sine naturlige foreldre pga at familien har gått fra hverandre.

Materiellet skal sette barn i stand til å sette navn på sine bekymringer og til å vite hvordan og hvem de kan spørre om hjelp. En har vært nøye med å peke ut kulturelle temaer som knytter seg til barns erfaringer.

Målet er å sette pris på hvert barn, å hjelpe hvert barn til en forbindelse til sitt samfunn og dens kulturelle innsikt. Hver enhet i bindet løfter frem barnas egne erfaringer, oppfordrer til å øke tillit og støtter barnas spirituelle vekst og læring. Enhetene tilrettelegger konkrete skritt som ledere og barn kan bruke for å støtte hvert barns vekst. Nye veier må bli kartlagt for å bekrefte de opprinnelige innsiktene til bibelske forferde på samme måte som å opprettholde opprinnelige kulturelle tradisjoner.

Hensikten med rekken er å gi lederne i urfolkssamfunnene et materiell som hjelper barn til å knytte sammen bibelske og tradisjonelle innsikter med deres erfaringer i samfunnet. Materiellet er klargjort for undervisning. Designet følger den syvfoldige hellige urfolkslæren om: Kjærlighet, Ydmykhet, Mot, Respekt, Ærlighet, Sannhet og Visdom. Hver enhet (inntil seks enheter per bind) skal sette barn

i stand til å nevne anliggende, ta egen styrke i besittelse og danne positive relasjoner. Selv om størsteparten av materiellet er lagd for barn i alderen 5 til 12, berører innholdet alle medlemmer i samfunnet. Mange voksne som er første eller annen generasjons internatsbarn, understreker hvor mye de har lært fra materiellet selv og hvor mye de lærer fra barna. "Children of the Dancing Sun" kan bli tilrettelagt for generasjonslæring.

Opplegget er likt for alle enheter og består av samling, fortelling, forbindelse til bibelske og tradisjonelle historier, feiring og levendegjøring av fortellingen.

Materialet tilbyr parallelle fortellinger fra Bibelen og fra den tradisjonelle læren i samfunnet. For eksempel (The Dancing Sun, Vol. XI):

ÆRE OG RESPEKT

Dette er en historie om hvordan folk hjelper hverandre, takker og viser respekt, og vender tilbake til 'den gamle måten'. Det er en sann historie.

"En kald vinterdag, mens det blåste fryktelig fra vest, sto en mann med navn Blackbird ved ferjekaia for å komme over elva. En kan tenke seg overraskelsen på ansiktene til ferjepassasjerene, når Blackbirds bil, i stedet for å stoppe, ruller sakte mot kaikanten og stuper ned i det iskalde vannet. Det oppsto panikk, forvirring, og en følelse av hjelpeløshet blant dem som sto på fergen og dem som så det hele fra kaia.

Heldigvis var det to menn som skjønte situasjonen og handlet fort. Det ene var en mann med urfolksbakgrunn på vei til jobb og det andre var en tollfunksjonær. Begge hoppet ut i det iskalde vannet og reddet Blackbird.

Blackbird som var diabetiker, hadde falt i sukkerkoma og visste ingenting om hva som skjedde til han ble gjenopplivet på kaia. Sykebilen kom og tok Blackbird med seg til sykehuset hvor han tilbrakte en uke for å komme seg. Blackbird og familien hans var veldig takknemlig overfor de to mennene. De bestemte seg for å takke dem på en spesiell måte. De inviterte hele lokalsamfunnet til en fest, inkludert de to mennene og deres familier. De leide Grendehuset og sørget for mat. Folk fra urfolk har alltid elsket å feire og å dele fellesskap og takknemlighet.

En ung mann fra lokalsamfunnet talte om hvor bra det var å gi takk og anerkjennelse til dem som viser vennlighet, omtenkksomhet og omsorg. Han talte om hvor bra det var at 'den gamle måten' kom tilbake. 'Slik skal det være', sa han. Han roste Blackbirds familie for å ordne til og invitere til bygdefest for å hedre de to mennene som reddet Blackbird liv. All mat ble bestrødd med salvie før festen begynte.

Også skjedde det. En veteran ga hver av de to mennene en ørnefjer, på vegne av familien. Dette er den høyeste æren en kan gi til hverandre blant urinnvånerne. Begge de to som reddet blackbirds liv, ble målbundet og overveldet da de fikk denne meget spesielle gaven.

Hvor fantastisk de var for fellesskapet til å se og delta i denne gaven av kjerlighet, respekt og heder! Hvor stort var det for alle å bli del i noe so hellig og verdig. Slik som det var for lenge siden, slik er det igjen.

Migwech. Takk. Det var alt."

(ved Theresa Altman)

Deretter leses historien fra Luk 10: 25-37. Fortellingen om "Den barmhjertige Samaritan" ble så gjerne dramatisert ved de som var tilstede, på en måte som ga alle fikk en egen rolle i historien. Deltakerne vil så snakke om:

- Hva er overraskende i denne forellingen?
- Hva slags gave ga samaritaneren til jøden?
- Hvordan ligner denne fortellingen pur-folkshistorien om heder og respekt?
- Hva forteller begge historier om sam-livet i et fellesskap?
- Hvilke mennesker av de som vi daglig møter i vårt samfunn, kunne trenger vår kjærlighet og respekt? Hva kan vi gjøre for å hjelpe dem?

Noen enheter inneholder en liten infoboks med kulturelletert informasjon:

Eksempel 1:

Blant urfolk kan bare spesielle mennesker gi ørnefjær. En veteran nyter stor respekt blant urfolkssamfunn og har derfor anledning til å overrekke ørnefjær. Veteraner (som har tjent i det militære) kan f.eks. overrekke ørnefjær i forbindelse med hedersbevisninger.

Tenk deg et menneske som du vil vise heder og respekt. Skriv navnet til vedkommende på ørnefjær-arket og vis ditt ørnefjær-bilde til vedkommende.

Eksempel 2:

knytter urfolkfortellinger og bibelhistorier sammen (Fra The Dancing Sun, Vol.VIII). Følgende historie ble fortalt av Vi Smith (Wii Bistaii) som deler Gitxsan-folkets syn på hvordan folk får mot til å ta ansvar for gi videre kjærlighet og omsorg som de fikk i gave. Denne fortellingen som gjenspeiler den komplekse sammenheng mellom det skapte, skapelsen og Skaper, fortelles i ulike versjoner blant familiene som "eier" retten til å fortelle den:

"I tiden etter floden var det en stor bygd i en lysning i skogen som het Damlaxam. Der bodde Gitxsan-folket. Denne lysningen, et

stort område uten trær, var ved siden av Stekyoodinahl-fjellet, hvilket betyr 'rullende steiner', ved Xsan-Elva. Derfor heter fjellet 'Rolling rocks' (rullende steiner). En dag, hadde mennene med seg en ung geit fra jakta. Barna i bygda hadde gjorde narr av geita. De plaget den og pinet den, og malte en rød farge som kalles ochre rundt dens øyne. I bygda levde også en liten gutt. Når det andre barnet forlot geita etter at de hadde plaget den, gikk denne gutten og prøvde å hjelpe geita å bli frisk. Mens han stelte den, fortalte han at de andre barna var slemme, men at ikke alle i bygda følte likedan om geita. Når geita var blitt frisk, slapp han den fri og sendte den tilbake til fjellet er den hørte hjemme.

En dag kom det fire mennesker i geitemasker til bygda, for å invitere alle til en stor fest i deres hjemsted oppe i fjellet. Alle, unntatt de yngste og de eldste, dro til fjells til denne store festen.

Ved ankomst så folket fra bygda at alle de som hadde invitert dem, hadde geite-kostymer på seg. Gutten oppdaget at en av geitene hadde røde flekker rundt øynene. Det var den samme geita som han hadde hjulpet. Så begynte festen. Midt under festen, sparket en svar geit ned en av bærebjelkene til festlokalet. Plutselig kunne de høre en voldsom rulling av steiner. Når geiten tok hevn på den måten, falt alle ned en bratt sti mens steinene rullet.

Alle Gitxsan-folkene ble begravet under raset unntatt gutten som hadde vært snill med geita. Geita som gutten hadde beskyttet, berget ham da huset ble sparket ned. Deretter forklarte geita ham hvilken vei å gå for å komme trygt ned fra fjellet og hjem til sin bygd. Men når gutten så hvor bratt stien var, ble han redd for å skli og å falle. Da tok geita av seg sine små hov og ga dem til gutten for å ha dem på seg for å komme ned fjellet. Dette gjorde han fordi han husket godheten

til den unge gutten som hadde hjulpet ham å bli frisk og å rømme fra de som pinet han. Slik fant gutten veien ned de bratte fjell-sidene. Når han kom tilbake til bygda, hang han de små hovenes på et tre for å gi dem tilbake. Geita kom senere og tok dem med seg. Gutten gikk tilbake til sin bygda og fortalte hva som hadde skjedd og hvordan alle andre hadde blitt drept. De eneste som var igjen i bygda Damlaxan var de eldste som ikke kunne reise, og små barn.

Min mor fortalte denne historien til meg da jeg var veldig ung. Ved å fortelle den oppfordret hun meg til å aldri gjøre narr av dyr fordi de hører til Guds skaperverk. Hun understreket alltid at vi måtte være god med alle mennesker, akkurat som med alle dyr.

Oppgaver til historien:

- Snakk om hvordan historien viser at Gitxsan-folket skulle ta ansvar og bruke sine gaver til omsorg for dyrene i verden.
- Hvilke gaver hadde gutten?
- Hvilke verdier formidles gjennom historien?
- Hvilke valg tok gutten med hensyn til geita?
- Hvilken gave hadde gutten som hjalp han til å hjelpe geita?
- Hva risikerte gutten ved å være god og ved å vise vennlighet?
- Hva sier historien til oss om å ta ansvar for å bruke våre gaver?

Deltakerne kan inviteres til å bruke kreativt materiale for å lage symboler, skrive ned utsagn, dikt, fortellinger, eller lage kort eller poster for å gi uttrykk for verdiene som de synes er viktigst. Så vises produktene til hverandre. Spør: Hvordan omsetter du disse verdier i handling? Hvis du handler på dine verdier, kommer du da i konflikt med ditt lokalsamfunn? Hvordan lar denne konflikten seg takle?

BIBELFORTELLING/LÆRDOM

Disse fortellinger løfter frem egen identitet, forholdet til andre og hele skaperverket som gaver. Mulige bibelfortellinger for å sette fokus på gavene og betydningen av relasjoner:

-(Lk 15:11-32) en fortelling om kjærlighet og relasjoner. Fortellingen løfter frem evnen til relasjoner, til selvbestemt handling og til å velge levemåte og oppdage konsekvensene av sine valg.

-(Lk 18:1-7) en bekreftelse av personlig styrke: Ikke gi deg med å be!

-(Lk 8:43-48) kvinnen som berørte Jesu klær: om å gi uttrykk for sin nød og stole på Jesu kraft.

-(1.Samuel 17:1-51) en fortelling om mestring

-(Genesis 37, 39-45-15) Josef: gaver, valg, drømmer, være trofast mot seg selv

-(Lk. 2:41-51) Jesus i templet: en fortelling om hvordan Jesu foreldre ikke oppdager Jesu gaver.

-(Exodus 2:1-10) fortellingen om Mirjam som passer på sin lillebror Moses og tar en stort risiko for å være trofast mot seg selv og tradisjonen til hennes familie.

Spørsmål:

- Hva forteller bibelhistoriene om gavene og verdiene til hvert menneske?
- Om å være tro mot egne gaver?
- Om å ta gaver i bruk?

Aktivitetene som brukes er slik at man ikke trenger kostbart materiell og at de

kan brukes i alle lokalsamfunn. De er lagd slik at de inkluderer alle former for læring, med fornuft, kropp og sjel.

Enhetene tilbyr flere varianter for gjennomføring, slik at de kan tilpasses forskjellige lokale behov og rammebetingelser. Til dette er enhetene sammenfattet i lett forståelig tabellformat, slik at lederne kan velge variant A, B eller C med forslag til hver variant. Under hver variant er det listet opp forskjellige muligheter for bønn, sanger, fortellinger, aktiviteter, drama osv. Barna tar aktivitetsark og samlekart med seg hjem.

Lokalsamfunn som har benyttet "Children of the Dancing Sun" har gitt følgende positive tilbakemeldinger:

-Folk har sett korrelasjonen mellom verdiene i bibelsk og opprinnelig urfolkslære og frykten rundt alt det "opprinnelige" har minket.

-Bånd til kulturelle røtter og lærdom ble styrket.

- Barn har ofte fungert som et positivt forbilde i deres familieliv, fordi de er ivrige til å fortelle om det de har lært

-Lokalsamfunn som har brukt materialet syntes det er fleksibelt og de liker valg-

mulighetene i forslagsform. Det har vært enkelt å enten benytte forslagene eller å erstatte dem med beslektede historier fra det egne samfunnet.

-Samlékartene som følger med er bra fordi hvert barn kan ta en med seg hjem og vise den til familien. Kommer det flere barn enn antatt, kan de enkelt fotokopieres.

-Presten i File Hills, Saskatchewan kunne fortelle at hele menighetene deltok i de foreslåtte aktiviteter, slik at det var ikke bare barn og unge som ble aktivisert. For dem fungerte dette veldig bra og hjalp dem til å føle sterkere bånd mellom generasjonene.

-Noen har brukt det i sommerbibelskole og søndagsskole fra fem til femten år

-Materialet har også vært brukt med studentene på DJSRC. De som ville det, kunne bruke tilpasninger til deres egen samfunn.

Vår reise på veien til mestring og helbredelse for våre mange urfolk er lang. Det er en utfordring for kirken som helhet å fortsatt sette ut i livet unnskyldningen som ble gitt den 15. august 1986. Med Guds nåde, vil vi jobbe videre sammen mot en visjon av shalom (fred).

LITTERATUR

First Nations Ecumenical Liturgical Resources, History and Publications Board & The Division of Mission in Canada.

Seeds and Sowers (1992):

”The Dancing Sun.
An Aboriginal Advent Resource”

The Dancing Sun (VIII):

”*Pathways to Healing, Leadership Development Among West Coast Indigenous People*”

The Dancing Sun (XI):

”*Children of The Dancing Sun: Claiming our Identity: Walking in two Paths*”

Silman, Janet (2004):

”*Keepers of the Vision*”

I: Barker, Lance R., Martin, Edmond:
Multiple Paths to Ministry; New Models for Theological Education.
Cleveland, Ohio: The Pilgrim Press.

United church of Canada (1986):

”*Apology to First Nations*”

(tilgjengelig på <http://www.united-church.ca/healing/1986.shtm>)

Kan kirken bidra til Å GI BARN OG UNGE EN FREMTID I DISTRIKTENE?

Distriktet i Nord-Finland tømmes. Utflyttingen til regionen rundt Oulu og til det sørlige Finland, har skapt mange problemer i distriktene. Ønsket om å spre industrialisering og en urban livsstil har medført en politisk tenkning om at det nord-finske distriktet ikke er verd å opprettholde så lenge det ikke klarer seg alene. Dette baserer seg på en økonomisk forståelse av menneskelivet. Men vi vet at det finnes et annet syn: verdien av beboernes dagligliv og deres behov til å forbli på hjemlige trakter. Antagelig har begge synsmåter noe for seg, men som kirke må vi se på behovene til individer, familier og lokalsamfunn. Dette planet blir lett glemt i et samfunn basert på 'ren økonomisk fornuft'.

Denne ideologien fikk sitt gjennomslag i en tid preget av økonomisk nedgang og bankkrise på 1990-tallet. Den viste oss

*Kari Routsalainen, direktør
Diakonia-ammattikorkeakoulu
(Diaconia University of Applied Sciences),
Oulu, Finland*

våre økonomiske begrensninger og løftet fram verdier basert på økonomisk fornuft. Men det er bekymringsverdig at selv om ned-

gangen nå er historie, lever troen på den økonomiske fornuften videre. Nedskjæringene i sosial velferd og i helsesystemet synes å ha kommet for å bli. Tjenestene i disse sektorene har blitt minimalisert spesielt i distriktene, samtidig som en aldrende befolkning skaper nye behov innen helse- og sosialtjenesten.

Denne situasjonen er en utfordring for kirken, inkludert barne- og ungdomsarbeidet. Spørsmålet må stilles om kirken kan bidra til å gi barn og unge en fremtid i distriktene. I mitt innlegg vil jeg beskrive en velfungerende struktur for barne- og ungdomsarbeid i Den finske lutherske kirken. I tillegg vil jeg prøve å komme med noen kritiske synspunkter knyttet spesielt til distriktsproblematikken.

NOEN SIDER VED DEN EVANGELISK-LUTHERSKE FINSKE KIRKE

Den evangelisk lutherske kirken i Finland er en episkopal kirke med tradisjonell sterk menighets-autonomi. Store menigheter er typisk for det kirkelige landskapet i Finland. Av ca. 570 menigheter i Den evangelisk lutherske kirken i Finland har bare 30 mindre enn tusen menighetslemmer. De tre største menigheter har over 50.000 medlemmer hver. Halvparten av menighetene i distriktet har mer enn 3.000 medlemmer, og halvparten av bymenighetene har mer enn 10.000 medlemmer.

I en eller annen form når menighetenes tilbud praktisk talt hele befolkningen. 80% av finnene er kirkelig gift, 90% av barn døpes, 97% blir begravd av den finske kirken. Å være kristen er i Finland stort sett ensbetydende med det å være luthersk. Den viktigste grunnen for at finnene hører til Den lutherske kirke er de kirkelige ritene: barnedåp, kirkelig vigsel og begravelses-seremoni. Åtte av ti medlemmer anser disse som meget viktige eller ganske viktige for å forbli kirkemedlemmer. Det blir sett på som like viktig at kirken opprettholder gravlundene. De fleste synes dessuten det er viktig at kirken hjelper de eldre og pleietrengende, og lærer barn og unge moralske verdier.

STILLINGSKATEGORI	Antall ansatte	% kvinner	Antall årsverk
Menighetsprest	1.884	26	1.844
Lektorer	34	100	33
Sykehusprest	130	53	108
Familierådgiver	131	63	121
Kirkemusiker	838	46	780
Diakon/diakoniarbeider	1.247	90	1.192
Ungdomsarbeider	1.274	59	1.078
Barnearbeider	2.511	99	1.823
Annet pastoralt arbeid	467	69	177
PASTORALT ARBEID TOTAL	8.516	68	7.155
Kirkebøker, administrasjon & kontorarbeid	2.437	87	2.191
Kirkegårdsvedlikehold	4.329	66	1.633
Annet knyttet til kirkelige tilbud	3.929	70	2.915
Annet	368	33	257
TOTAL	19.579	69	14.151

Den Evangelisk-lutherske kirken i Finland er i internasjonal sammenheng unik i sin stabsstruktur. Menighetsstabene er usedvanlig mangfoldige. Kirkestatistikken viser at det er til sammen over 900 forskjellige stillingsbetegnelser i bruk i kirken. Menighetsprester utgjør cirka en tiendedel av kirkens ansatte, og det kommer cirka 2.300 menighetslemmer på hver prest. Tabellen nedenfor viser antallet kirkelig ansatte for hver stillingstype. Fordi ikke alle er ansatt på heltid eller hele året, viser tabellen også antall årsverk.

Selv om den lutherske kirken har ansatte medarbeidere for mange oppgaver som i andre kirker blir løst med frivillig arbeid, har vår kirke likevel ikke lite eget frivillig arbeid. Tradisjonelt har frivillige fungert som gruppeledere i barne- og ungdomsarbeid og for eksempel i lokale misjonsforeninger. For tiden er cirka 30.000 frivillige aktive i kirkelig barnearbeid (inkludert speiderledere i menigheten) og nærmest 8.000 i voksenarbeid.

MENIGHETENES BARNE- OG UNGDOMSARBEID

Dåpsopplæring er grunnlaget for kirkens arbeid med barn. Menighetenes opplæringstilbud støtter og viderefører oppdragelsen i hjemmet. Å støtte foreldrene i sitt ansvar er et annet viktig aspekt i menighetens arbeid med barn. I tillegg samarbeider nesten alle menigheter på regulær basis med kommunen rundt barne- og ungdomsskoler, eldreomsorg, skolefritidsordning, ungdomsarbeid og arbeid med mennesker med spesielle behov. Når vi også tar med prosjektbasert samarbeid, gjelder dette for ni av ti menigheter. Ofte deler kommunen

og menighet fasiliteter. Men, som sagt når menighetstilbudet selv omtrent hele befolkningen i bestemte aldersgrupper:

Menighetens barneklubber møtes som oftest to ganger i uken. Aktivitetstilbudet omfatter enkle formingsaktiviteter, leker og andre sosialt stimulerende aktiviteter. Samtidig lærer barn grunnleggende ting om kristendommen, om høytidene i kirkeåret. 45% av alle 4-6-åringer deltok i menighetenes barneklubber i året 2000. Profesjonelle barnearbeidere leder klubbene.

Søndagsskole er en tradisjonell form for kristen undervisning i menigheten. I det siste har den blitt mer og mer forbundet med gudstjenestelivet: Det er en barnegudstjeneste som understreker barns behov for egne former for gudstjenesteliv. I 2000 besøkte 14% av alle 5-11-åringer i Finland søndagsskolen. Søndagsskolelærerne er hovedsakelig frivillige.

Cirka 60 familieklubber per menighet møttes i 2000. Aktivitetene i familieklubben er for både voksne og barn. Hjemmевærende mødre, for eksempel, tar ofte barna deres med seg til slike klubber. Klubbene hadde i 2000 gjennomsnittlig 30 deltakere; mer enn en tredjedel av dem var voksne. Som regel leder diakoni- og barnearbeidere disse grupper.

Antallet ettermiddagsklubber for skolebarn og antallet deltakende barn har økt markant i slutten av 1990-årene. Menighetenes klubber etter skoletid retter seg mot barn i 7-8-års alderen. De fleste av disse klubber møtes daglig på hverdager, med noen unntak som

møtes to ganger i uka. Ettermiddagsklubbene har komponenter av både opplæring barnepass. De organiseres på forskjellige måter: enten kun av menigheten, eller i et nettverkssamarbeid med det offentlige eller forskjellige organisasjoner.

Antallet tradisjonelle klubber for ungdom har gått ned, men samtidig har spesialiserte klubber blitt mer og mer populær, spesielt idrettsklubber. 16% av barn i alderen 7-14 år i Finland deltar i menighetenes klubbtilbud. I tillegg kommer 9% av samme aldersgruppen som deltar i menighetenes spideraktivitet.

Konfirmasjons undervisningens popularitet støtter seg ikke bare på deltakernes erfaringer, men også på foreldrenes tillit til konfirmasjonsundervisning som en viktig milepæl i ungdommens liv. Konfirmasjon har også utviklet seg til en viktig familiebegivenhet. I de siste år har cirka 90% av alle femtenåringer deltatt i konfirmasjonsundervisning.

25 % av de konfirmerte deltar i konfirmantledertrening for konfirmantleirene. Denne trening har utviklet seg til en viktig side ved menighetenes ungdomsarbeid etter konfirmasjonsalderen. Menighetenes regulære ungdomstilbud samler ca. en tiendedel av finnene i alderen mellom 15 og 18 år. Men menighetenes regulære samarbeid med skolene sikrer at kontakten til ca 90% av aldersgruppen blir opprettholdt (med lokale variasjoner).

Jeg vil nå gi en mer detaljert beskrivelse av barnas dagsklubber og konfirmasjonsundervisningen som de to tiltak som når flest barn og unge i sine respektive aldersgrupper.

BARNEKLUBBER I DEN FINSKE KIRKE

Etter andre verdenskrig oppsto en ny form for utadrettet barnearbeid ved siden av den tradisjonelle søndagsskolen – dagsklubbene. I etterkrigs-samfunnet deltok flere og flere mødre i arbeidslivet utenfor hjemmet. For mange barn fantes det ingen tilbud for barnepass. Et visst antall barn under skolealderen ble derfor spesielt i byene overlatt til å tilbringe ukedagene alene eller med venner, uten omsorg eller tilsyn. Tidlig på sektstiltallet bestemte menighetene og kirken som helhet seg for å påta seg det nye utadrettede arbeidet. Målene som ble bestemt for dagsklubbene anslo at de ville bli utviklet som del av kirkens dåpsundervisning. Det betyr at det taes hensyn til barnets personlighetsutvikling og aktivitere blir lagt opp til å svare til barns behov.

I dag eksisterer barneklubbarbeid i nesten alle menigheter i den Evangelisk-lutherske kirken i Finland (dvs. i mer enn 600 menigheter). Tall fra 1997 tilsier at mer enn 100.000 barn deltar i dem. Men deltakelsen er på vei ned, fordi offentlig barnepass blir tilgjengelig i økende grad. Møtefrekvensen med to ganger i uken begrenser dessuten funksjonen som barnepass.

Dagsklubbarbeid er bestemt av interaksjon mellom aktivitetslederen og barnet for flere timer om gangen, og må derfor i all arbeid ta hensyn til barnets behov. Det kristne budskapet burde sette sitt preg på hele tiltaket i alle dens forskjellige former. Dagsklubbenes målsettinger er spesifisert i henhold til de forskjellige sider i barneoppdragelsen:

Fysisk utvikling: Dagsklubbene gir barn anledning til å utføre små oppgaver for å øve seg på forskjellige ferdigheter. Finmotorisk utvikling har alltid vært en del av dagsklubbenes fysiske opplæringsvirksomhet. På den måten støtter klubben barns uavhengighet og selvstendighet, men utvikler også deres evne til å hjelpe andre.

Sosial utvikling: Opplæringen skal styrke barnets følelse av tilhørighet til viktige sosiale enheter som familie og menighet. Barn lærer å fungere som del av en gruppe og å ta hensyn til de øvrige i gruppen. Felles måltider tjener ikke bare til å innøve god bordskikk; de gir også en anledning til å ta hensyn til andre. Bordvers er en selvfølgelig del av måltidet.

Emosjonell utvikling: Finske barn er ofte svært beskjedne med å vise følelser. Barnas emosjonelle utblåsing på den andre siden kan være ukontrollert og til og med aggressive. Barnas emosjonelle utvikling blir fremmed gjennom lek og aktiviteter som hjelper barnet til å erfare glede, trygghet og ros. Samtidig blir barnet utfordret til å være åpen, positiv og til å ha respekt for andre - inkludert dem som er annerledes på mange måter.

Religøs utvikling: For kirkens dåpsopplæring er dette sentralt. Dagsklubbene legger vekt på at kristen barneoppdragelse ikke bare handler om akademisk undervisning, men først og fremst skjer gjennom erfaring og følelser og det å søke opplevelser. Følgende grunnprinsipper legges alltid til grunn: Kristen barneoppdragelse betyr å skape et trygt miljø for barnet. Med dette menes at en skaper en følelse av nærhet, der en lytter til barnet, og svarer på hennes eller hans spørsmål. Kristen barneoppdragelse

omfatter også undervisning i grunnleggende bibelkunnskap. I dagsklubbene lærer barn å gjenkjenne de grunnleggende bibelhistorier, samt skikk og bruk rundt de kristne høytider. En annen side av undervisningen er å bli kjent med de som jobber i menigheten og det å lære om menigheten i sin helhet.

Foreldre og familier: Barneklubbene har til hensikt å støtte foreldre i deres ansvar for barnas oppbringning. Det arrangeres regelmessige samlinger for foreldrene. Samtalen dreier seg om spørsmål og problemer knyttet til oppdragelse, til barnas helse og stell, barnelitteratur, tv, eller fritidsaktiviteter og andre spørsmål rundt familiens liv. Dagsklubbene har åpnet helt nye muligheter for kontakt med unge foreldre i kirken og har på den måten utvidet kirkens arbeid med voksne betraktelig.

Menighetenes dagsklubbarbeid i Den finske kirken er unik i sin bredde og form. Kirken høster mange positive effekter fra sin høye investering i barnearbeidet: menigheter har kommet nærmere barn og deres foreldre. Det henger sikkert delvis sammen med det omfattende barnearbeidet at oppslutningen om konfirmasjonsundervisning er fortsatt veldig høy i Finland. Dagsklubbene danner et solid grunnlag for kirkens øvrige undervisningsarbeid.

FINSK KONFIRMASJONSUNDERVISNING: EN UNIK NASJONAL SKIKK

Ien undersøkelse om kirkenes ungdomstilbud ved Det lutherske verdensforbund inntar Den finske kirkens konfirmasjonsundervisning en spesiell plass. Den skiller seg ut fra kon-

firnasjonsundervisningen til de andre kirkene på en særlig avgjørende kriterium: Den har høyest oppslutning i alle lutherske land.

Finsk konfirmasjonsopplæring har sine røtter på 1700-tallet og var opprinnelig knyttet til skriftemålet. Derfor fikk konfirmasjonsopplæringen navnet rippikoulu, dvs. "skrifteskole". Stort sett faller konfirmasjonsundervisningen til det året konfirmanden fyller 15 år. I 2000 deltok 90,4% av Finlands femtenåringer i konfirmasjonsundervisningen. Vel å merke er samtidig 85% av innbyggerne kirkemedlemmer. Omtrent 3% av landets femtenåringer melder seg hvert år inn i kirken gjennom konfirmasjonsundervisningen.

NOEN GRUNNLEGGENDE SIDER VED FINSK KONFIRMASJONSOPPLÆRING

Rent praktisk er målet for finsk konfirmandundervisning å lede unge mennesker mot menighetens fellesskap å hjelpe dem til kristen vekst. I time-tall er omfanget fastlagt til 80 timer.

Et sentralt tema i konfirmasjonsundervisningens teologiske og pedagogiske paradigme er kristen livsforståelse. I undervisningen diskuteres unge menneskers spørsmål om livet i den kristne tros referanseramme. Sentrale undervisningsinnhold er: 1) unge menneskers egne livsspørsmål. 2) den kristne tro i sin helhet. 3) kristent ansvar. 4) spiritualitet. 5) menighetens gudstjeneste og musikkliv. 6) å bli kjent med menigheten.

De fleste menigheter tilbyr leirbasert konfirmandundervisning. Andre former

er kveldsundervisning gjennom undervisningsåret eller dagsundervisning om sommeren. Konfirmantleir spiller en sentral rolle. Leirene varer fra fem til tolv dager. Gjennomsnittlig er det 25 konfirmanter i hver gruppe. Før selve undervisningen tar til, må ungdommene gjøre seg kjent med hvordan menigheten fungerer - særlig ved å delta på et visst antall gudstjenester og ungdomsarrangementer.

En viktig praktisk side ved utviklingen av Finlands leirbaserte konfirmandarbeid: På 70- og 80-tallet innså man betydningen av kirkens undervisningsarbeid. Fordi dette falt sammen med en periode av økonomisk vekst, kunne menighetene bygge og utvide sitt nettverk av leir- og konferansesteder. På den måten ble det mulig å arrangere leirbasert konfirmandundervisning i kirkens egne fasiliteter.

Den nye plan for konfirmasjonsundervisning fra 2001 understreker betydningen av tiden før og etter leiren. Man forsøker å integrere konfirmandundervisningen i menighetens vanlige aktiviteter og dens ungdomsarbeid, der undervisningen fortsetter etter konfirmasjonen gjennom deltakelse i kirkens ungdomstilbud. Men deltagerprosenten er mye lavere der.

En viktig side ved konfirmandundervisningen er gruppelederens arbeid. Ledertrening for konfirmantleir har faktisk blitt til kjernen i mange menigheters ungdomsarbeid. Ni av ti menigheter involverer gruppeledere i sin konfirmandundervisning. Lederne er vanligvis rundt seksten og sytten år gamle. Deres gjennomsnittsalder har gått ned i de siste femten år. Vanligvis har en gruppeleder fem til sju lederaspiranter under opplæring, og det er fem til sju ledere på et leir.

Statistikken gir anledning til å hevde at finsk konfirmantundervisning har lykkes med å opprettholde sin betydning for de unges religiøse praksis. Dens innhold synes også å bli tatt godt imot i ungdommens sosiale erfaringsverden. Konfirmantundervisningen har sin styrke i leirsystemet og i gruppeledernes rolle i dette. En annen viktig side er konfirmantundervisningens betydning som en del av finsk ungdomskultur. I de unges øyne blir konfirmantundervisningen ikke sett på som noe som skiller en ut som en religiøs person - tvert imot blir det sett på som en selvfølgelig del av tenåringsperioden.

Forskning har vist at de viktigste positive kjennetegn som forbindes med konfirmantundervisning knyttes til dens sosiale mål - med andre ord, til de sider som understreker betydningen av samvær (Vermasvouri & Nurmi 1992). Dette bør forstås i en kontekst der den pedagogiske tilnærmingen grunnes på de gode opplevelses prinsipp. Konfirmantleiren fremstår som den beste form av konfirmantundervisning.

Særlig leirarbeidet er egnet for å nå fellesskapsorienterte mål. Ofte gir leiren ungdommene den første anledningen å leve sammen i en gruppe av jevnaldrede over tid, og gir dem anledning til å utvikle sine sosiale evner og relasjoner. Først og fremst forventer ungdommen at konfirmasjonsundervisning gir dem nye og dypere vennskapsrelasjoner og disse forventninger blir som regel innfridd.

En annen styrke ved konfirmantundervisningen er at den involverer alle typer ansatte i en menighet: prester, ungdomsarbeidere, kirkemusikere og diakoner. Dette er viktig for de unges kontakter med staben i en menighet. Samtidig viser det

hvordan den lutherske kirken i Finland fungerer som folkekirke.

Konfirmantundervisning har noen viktige aspekter som bidrar til religiøs oppdragselse. Forskningen viser at konfirmantundervisningen ikke alltid hjelper med å gi den kristne tro en plass i et ungt menneskets liv. De unge har fortsatt vansker med å forplikte seg videre fra konfirmantundervisningen til andre former for menighetens liv. Dette er en aktuell utfordring for innhold og metode i arbeidet med fornying av planen for konfirmasjonstiden og for tidlig skoloring av kommende menighetsansatte i de kommende år.

Etter konfirmasjonen blir terskelen i ungdomsarbeidet høyere og deltakelsen synes å kreve en høyere forpliktelsesgrad. Et unntak her er kursingen av leirledere for etterfølgende konfirmantleir: inntil halvparten av de som konfirmeres, fortsetter inn i dette arbeidet. At konfirmantundervisningen skaper sin egen subkultur med leir og lederutdanning uten naturlig forbindelse med den øvrige menigheten, er derfor en reell fare.

ARBEID MED UNGDOM I RANDSONEN

Som følge av Finlands økonomiske nedgang tidlig på 90-tallet, har sosialt arbeid med ungdom økt sin betydning som et supplement til det tradisjonelle arbeid med ungdom og unge voksne. Både kirken og skolen har sett barnas og ungdommens problemer fra nært hold, og har jobbet med å forene ressurser for å kunne tilby den hjelpen som trengs. Målet for sosialt ungdomsarbeid er å hjelpe de ungdommer som er truet av sosial utestenging.

I spesiell ungdomsarbeid samarbeides det med en rekke forskjellige partnere. Et eksempel er "boot"-prosjektet som bygger på en kooperasjon mellom ungdomsarbeidere, kommunale ungdomsledere, politi og andre instanser, med målet om å trene ungdommer til å hjelpe jevnaldrede som har problemer med alkohol og narkotika. Ungdomsarbeidere og trente frivillige tilbyr disse ungdommer hjelp i helgene om natta og ved større arrangementer. Menighetene har også laget nattkafeer for ungdom, sammen med andre sentre for forskjellige fritidsaktiviteter.

Sækulariseringsgraden i Nord-Finland er ikke den samme som i de mer folkerike sørlige deler av Finland. Sterke og bevarende religiøse bevegelser har videreført den kristne tradisjonen i generasjoner. Samtidig har disse bevegelser skapt grenser innenfor kristendommen. Grensen mellom "kristne" og "ikke-kristne" på det sosiale planet er ofte klar og uttrykkes i noen familier gjennom synlige vaner. Sosial og religiøs utfrysning av individer og familier som på en eller annen måte viser feil atferd er i mange områder i distriktet en realitet.

Særlig blant tenåringer og unge voksne skaper dette problemer, når disse søker etter egne grenser og egen livsstil i et samfunn i forandring. Hovedpoenget er om deres opprør kan forstås som en nødvendig fase i deres oppvekst eller om vi utestenger dem fra menighetene og fra kristendommen. At sosial atferd anses som en indikator for tro kan føre til mange vanskelige og til og med tragiske situasjoner i de små samfunn i nord. Spesielt i ungdomsarbeidet arbeider menighetens ungdomsarbeidere sammen med sosialarbeidere for å hjelpe ungdom når deres adferd overskrider lokalsamfunnets sosiale grenser.

Når man måler kirkens evne til å svare på utfordringene i Nord-Finland, viser det seg at synkende befolkningstall og en stigende andel eldre medfører nedsatte ressurser i mindre menigheter. Menighetene har færre ansatte og må konsentrere seg om grunnleggende funksjoner som gudstjeneste og hellige riter. I en slik situasjon blir dagsklubber og ungdomsarbeid mest skadelidende. Spesielt ungdomsarbeidet er nærmest umulig i fattige distriktsområder. Muligheter til diakoni er også begrenset. Dette henger sammen med et større problem: Hvordan skal en skape økonomiske, sosiale, mentale og religiøse betingelser i distriktet som oppmuntrer unge voksne å bli der eller å komme tilbake til sine hjemsteder? Spørsmålet er også: hvilke mål vil gi dem håp og tillit til en fremtid ute i distriktene? I Finland har vi ganske velfungerende strukturer i barne- og ungdomsarbeid. Men for å opprettholde disse strukturer under slike betingelser er samarbeid mellom menighet og kommune avgjørende.

I den finske kirken baserer en seg hovedsakelig på betalte ansatte. Derfor er det både en mulighet og en utfordring å satse på frivillig arbeid i en situasjon med avtagende ressurser. Både ansatte og menighetslemmer må lære seg å tenke nytt om dette. I grunnen står vi overfor de samme utfordringer som i de andre nordiske land. Ikke alt kan gjøres av ansatte. Vi trenger mer samarbeid med frivillige og organisasjoner. Særlig i Finland, hvor de ansatte i menigheten tradisjonelt har tatt seg av størsteparten av arbeidet, er dette viktig. Som en oppsummering kan vi si om det finske konfirmasjonsarbeidet:

-Ungdom synes det sosiale er viktigst med konfirmasjon og konfirmasjonsskolen er

den beste form for undervisning.

-Ungdom ser på konfirmasjonsskolen som en viktig gruppeerfaring med jevnaldrede og som en mulighet til å styrke vennskapsbånd.

-Konfirmantoppfølging involverer hele den kirkelige stab og skaper en bred kontaktflate mellom stab og ungdom.

Den viser hvordan Den finske kirke fungerer som folkekirke.

-Mens konfirmantlederarbeidet har det samme folkekirkelige preget, er terskelen for kirkelig ungdomsarbeid ellers (etter konfirmasjon) høyere.

DIAKONALT ARBEID BLANT UNGDOM

S iden 1990-tallets økonomiske nedgangstider har kirke og skole gått sammen om et tilbud for ungdom i randsonen. Arbeid for utsatt ungdom er et samarbeid mellom kirkens ungdomsarbeidere, kommunale myndigheter, politi og andre, som omfatter ungdomskaféer og oppsøkende arbeid i helgene og ved større arrangementer.

Det kirkelige ungdomsarbeid i Nord-Finland har spesielle utfordringer. Landsdelen er mindre sekularisert enn det øvrige Finland, og skillet mellom kristne og

ikke-kristne er synlig. Sosial og religiøs utfrysning er en realitet. Dette medfører problemer for mange tenåringer og unge voksne som søker egne veier i en verden i forandring. Skal de ekskluderes eller skal deres opprør forstås som en fase i oppveksten? Kirkelig arbeid med utsatt ungdom retter seg mot ungdom hvis atferd ofte går over grensene satt av lokalsamfunnet.

Fraflytting og befolkningens økende alder i Nord-Finland fører til mindre ressurser i menighetene. Ofte rekker de ansatte ikke mer enn å utføre de grunnleggende funksjoner som gudstjenester og de faste kirkelige handlinger. Barne- og ungdomsarbeid, kirkelig ungdomsdiakoni og diakoni er skadelidende.

Her står kirken også foran den samme utfordringen som samfunnet ellers: Hvordan skaper man økonomiske, sosiale, mentale og religiøse betingelser som oppmuntrer unge voksne til å bli på /returnere til sitt hjemsted? Barne- og ungdomsarbeidet i Finland er bra, men for å opprettholde strukturene under fraflyttingens betingelser kreves det samarbeid mellom menigheter og mellom kommuner. Også en annen utfordring i de nordiske land gjenspeiler seg i kirkens arbeid: Hvor går grensen mellom finansierte tiltak og frivillig arbeid? Ikke alt kan gjøres av ansatte.

LITTERATUR

Vermasvuori, Juha

& Nurmi, Kari E (1992):

"Nuoret ja rippikoulu

- Uskonnonpedagogiikan julkaisuja B17"

Helsinki University/

Faculty of practical theology

Vi møtes på HAMARØYNATTA!

*”Den lange, lange Sti
over Myrene og ind i
Skogene, hvem trak-
ket op den? Manden,
Mennesket, den første
som var her. Det var
ingen Sti før ham [...]
et Menneske midt denne uhyre ensomhet”*
(fra Knut Hamsun, Markens grøde).

*”En hemmelighetsfull stilhed lagde seg
over menneskene, de grubled og tied,
deres øjne ventede vinteren. Intet råp lød
lenger fra tørrepladsen, og havnen lå
rolig, alt gikk den evige nordlysnat i møte,
når solen sov i havet”*
(fra Knut Hamsun, Pan).

*”Alt det du veit om,
e vinteren som tappa dæ tom,
og natta som vet den har vunne.
Du har tv'n og tankan, dæ sjøl og et rom
Og liv som har levd og forsvunne.
Du vet det e været som hold dæ førr narr,
men du kjenn ingen ansikta i januar,
og du lengta mot lyset
fra mørket om morran
og fra frosten som frys fast i såran.*

*Jo da du vet du
har venna, at du har det bra,
men tengan e tonger å bær på.
Du e ensom og hjelpelaus nordaførr da,*

- et kirkelig storarrangement i distriktet

Heidi Strand Mathisen,
Kateket i Hamarøy menighet

*det e langt inn tel
hjerta med klær på.
Du kunn ha gådd
ut, men korhen
sku du gå? Så håpa
du heller at nå'n
banka på. Jo, det*

*vet å bit fra sæ det landet vi lev i,
Han e lang, vinter'n, men ikke evig.”*
(“Nordaførr Vårvisa” av H. Sivertsen.)

Hamarøynatta kjæm som en varm og lys virvelvind, i slutten av januar, innimellom vinterstorman. Den kjæm med folk og liv, lys og lyd medt inn i vinterstillheita. Den e nåkka å se fram tel i mørketida, den røske oss ut av vinterdvalen og sette oss i bevegelse!

Geografi og nøkkeltall:
Hamarøy kommune har 1872 innbyggere (01.01.2004). Kommunen strekker seg fra Vestfjorden til Svenskegrensen. Kommunen ligger lengst nord i Salten, lengst sør i Ofoten, mellom byene Svolvær, Narvik og Bodø. Hamarøy befinner seg i utkanten. Det er lang vei til både sykehus, flyplass og andre service-tilbud. Med et areal på 1037 km² har vi da 1,9 km² hver å boltre oss på. 24% av innbyggerne bor i tettbygd strøk (landsgjennom-snittet er 76%). Fire av tettstedene har skole og barnehage. Alderssammen-

setningen er skjev, med stor overvekt av eldre. Folketallet synker jevnt og trutt. I tillegg er det stor "gjennomtrekk", dvs. folk flytter til og fra.

Konseptet:
Her i kommunesenteret Oppeid har Hamarøy menighet i samarbeid med Bodø krets av KFUK/KFUM invitert ungdom til ei natt med idrett, konserter, spill, gudstjeneste og sosialt samvær.

Stedet er en idrettshall, tidspunktet er fra 19:00 - 07:00 fra fredag til lørdag i slutten av januar. Det første arrangementet for 7 år sida samla 200 ungdommer, i år fylte vi hallen til randen, 650 ungdommer og 100 voksne.

Idéen med arrangementet har helt siden starten vært å skape en møteplass for årets og for årets konfirmanter, og det organiserte ungdomsarbeidet i Bodø krets av Norges kfuk- kfum. Ten Sing gruppene har vært en sentral del av sceneprogrammet, i tillegg til de lokale gruppene har vi flere år hatt Ten Sing Norway konserten som et av nattas høydepunkt. Idrett har vært en annen bærebjelke i arrangementet. Vi har prøvd både landhockey,

fotball og volleyball. Volleyballen har vist seg mest vellykket, og de siste årene har vi bare hatt volleyball. Det er selvsagt ikke alle ungdommer som er interessert i idrett, vi har derfor utvidet aktivitetstilbudet år for år. Nå kan de velge blant sumobryting, play-station-turnering, luftgeværskyting, bordtennis, fotballspill, gulvsjakk, biljard, internett, boccia, eller kanskje bli med i Hamarøynattas egen "idol"?

Praktiske utfordringer:
Å stå som arrangør av en så vidt stor "happening" i ei lita bygd byr selvsagt på praktiske utfordringer. Siden vi begynte litt i det små har vi bygd og utbedret arrangementet i takt med at det har vokst. Alle de tilreisende gruppene har med voksne som kjenner ungdommene, vi i Hamarøy tar oss av det praktiske mht. rigging i hallen, matservering/kiosk, sikkerhet, dvs. brannberedskap og helse-tilbud. . Kirkestaben i Hamarøy er lokal "arrangementkomité".

Vi hadde ca. 60 frivillige med i år. Disse er i hovedsak foreldre til konfirmanter og ten sing ungdommer. Vi har et godt samarbeid med Knut Hamsun videregående skole. De stiller med datautstyr, luftgeværskyting og storsjakk. Noen av lærerne har vært med som frivillige. Bodø krets KFUK/M har tatt ansvar for idrettsturneringene. Ten Sing korene har alle bidratt med scene program

KONTEKSTEN

Hamarøy prestegjeld er sammenfallende med kommunen med samme navn. Lokalisert til Nord-Salten, en liten region, tre timer nord for Bodø og tre timer sør for Narvik og

Harstad, er Hamarøy, og nabokommunene Steigen og Tysfjord, kommet i det som best kan beskrives som ei utviklingsklemme. Til tross for betydelige ressurser innenfor primærnæringene, særlig fiskeri og havbruk, skog og bergverk, viser det seg svært vanskelig å få til nyinvesteringer. I altfor liten grad har utkantkommunene i Nord-Salten maktet å svare på dagens krav om markedsnærhet og kostnads-effektivitet. Resultatet er at det eksisterende næringslivet går på nødbluss, mens nyetableringene uteblir. Slik har fraværet av en positiv utvikling ført til at svært mange har valgt å flytte fra regionen. Blant de tre

kommunene i regionen er Hamarøy den som har opplevd sterkest fraflytting de siste 10 årene. Det sier seg selv at en vedvarende negativ utvikling også gjør noe med de av oss som blir igjen. Negativt merkes det bl.a. på kvaliteten på de kommunale tjenestetilbudene, som år for år svekkes i forhold til det som har vært. Parallelt har det, særlig i nabokommunen Tysfjord, vært en viss positiv utvikling å spore blant den lulesamiske befolkningen, som gjennom generasjoner har vært en marginalisert minoritet i vår region. Bl.a. gjennom etableringen av det lulesamiske kultur- og kompetansesenteret Arran, finansiert

av staten, aner vi i dag en viss framtidsoptimisme. Det er også en god del optimistisk trass å spore i den krevende situasjonen vår region befinner seg i. I Hamarøy er det mange som ser muligheter i en nisjepreget satsning innenfor natur- og kulturbasert turisme, bl.a. bygget på forfatteren Knut Hamsuns tilknytning til kommunen.

Bosetting:
Hamarøy er en langstrakt kommune med spredt bosetting. Kommunesenteret Oppeid utgjør et viktig knutepunkt. I kommunesenteret ligger blant mye annet kommunens rådhus, sentralskole, videregående skole, butikker, helsesenter, idrettshall, sykehjem og prestegjeldets hovedkirke, i tillegg til preste- og menighetskontorene. Skoler finnes det

også i tre av de øvrige sentrene. To av disse er fådelte barneskoler. Den tredje har også fullt utbygget ungdomsskole.

Politisk har det gjennom alle år vært stor enighet om et mest mulig desentralisert tjenestetilbud for kommunens innbyggere. Men i takt med den stadig svakere kommuneøkonomien og den økte fraflyttingen røyner det nå mer og mer på.

Periferierfaringer:
Til tross for at Hamarøy kommune må regnes som to-kulturell, med en liten samisk minoritet og en betydelig større norsk majoritet, så fremstår befolkningen som ganske homogen. Noe av det som sterkest knytter befolkningen sammen, er det vi vil kalle de felles perife-

rierfaringene. Forenklet kan vi si at Hamarøy er stedet som folk reiser i fra, for så å vende tilbake til i helger, høytider og ferier. Hamarøy er på alle måter kommet i periferien. I tillegg til å være få, bor vi i utkanten, og vi har for lengst skjont det. Overalt blir vi påminnet om det. Hamarøy er de fraflyttede småbrukenes sted. Samtidig er det entusiastenes sted, de som nekter å gi opp, og som gleder seg over å kunne vise det, bl.a. gjennom kulturfestivalen Hamsundagene som arrangeres i bygda annet hvert år.

Å være få, å måtte kjempe for egen framtid og eget livs utkomme er selvsagt slitsomt i lengden. Det setter spor. Relasjonene oppleves som viktigere enn ellers. Samtidig blir de sårbare. Brutte relasjoner og ulike former for tap skaper om mulig enda mer sorg her enn ellers. For mange gir sårbarheten også næring til drømmen om et annet liv, et bedre liv, i byen. I Hamarøy er det slik at de aller fleste unge forlater kommunen etter endt videregående skole, de fleste for godt.

SENTRUM

*Jorda e rund, det veit vel alle.
Men kor e sentrum, det lura vi på.
Hamarøy ligg som ei perle mot Vestfjorndn.
Oslo e langt unna fjell som vi ser.*

*Likavel e det uendelig lenger ,
fra Oslo tel oss, e det knapt nån som fer.
Dem sett på kontora og prata på møta
Om korsen vi har det og ka vi bør gjør.*

*Det her e vi lei av, vi vil ikkje ha det.
Vi veit da vel best korsen tengan e her!
Men når vi sei det, da får vi høre :
At fågfolk og forskera dem veit nok best.*

O rganisasjonenes manglende tilstedeværelse:

En reise gjennom Hamarøy er også en reise inn i et kirkelandskap som over relativt få år har opplevd store forandringer. Bare i løpet av de siste ti årene er hele 5 av de 6 bedehusene i kommunen blitt nedlagt. Fordi folk har sluttet å tro? Selvsagt ikke. Til tross for bedehusene som ble bygget i etterkant av de store nasjonale vekkelsene like før og etter siste krig, fikk organisasjonskristendommen aldri skikkelig fotfeste i bygda. Trofast, og gjennom mange tunge år, kjempet ildsjelene for å bevare husene som bedehus. Etter hvert måtte de likevel gi tapt. Delvis fordi det ikke lenger bor nok mennesker i de grenene der bedehusene i sin tid hadde sin funksjon, delvis fordi de som representerte kjernen i denne kulturen også tok med seg organisasjonskristendommen da de selv flyttet eller døde. I Hamarøy er det i dag kun én misjonsforening igjen etter det som engang var over 30.

K irken:

Tilbake står kirken. En hovedkirke og to kapell. Og, en liten kjernemenighet og en betydelig større folkekirkemenighet. Et særtrekk ved folkekirkemenigheten er at den i stor grad lar

seg motivere til å slutte opp om gudstjenestene, også utenom høytidene, forutsatt at det på forhånd er skapt forventninger til det som skal skje. Også oppslutningen om de kirkelige handlingene og de ulike nye møtepunktene, for eksempel i forbindelse med dåpsopplæringsplanen, er svært god. Et annet særtrekk ved de kirkelige forholdene i Hamarøy er at nesten samtlige av de kirkelige ansatte er oppvokst i bygda. Det gjelder kirkevergen, kontorfullmektigen, begge kirketjernerne, kateketen og presten. I tillegg til denne særegne lokale kompetansen, nyter staben godt av svært gode arbeidsforhold med moderne kontorer i nybygg like ved hovedkirken, som for øvrig er en arbeidskirke fra 1974. Også de gode samarbeidsrelasjonene innad i staben, mellom staben og menighetsrådene og mellom kirken og kommunen, anses som en stor ressurs. Det nevnes også at av kommunens befolkning er fortsatt over 90 % medlemmer av kirken. Oppslutningen om dåp og konfirmasjon er stabilt høy, bortimot 100%.

Siden 1996 har menighetene i Hamarøy satt den lokale konteksten øverst på dagsordenen. Med støtte fra Kirkerådet ble det

igangsatt arbeid for å utvikle en kontekstuell teologi knyttet til dåpsopplæringsarbeidet. Hensikten var å forsøke å forstå og identifisere hvilke eksistensielle behov mennesker i vårt lokalmiljø har, for så å applisere og adressere evangelieforkynnelsen direkte mot dette. I tillegg til en del nye tiltak på dåpsopplæringsplanen, skapte dette arbeidet en ny bevissthet og forståelse for at det er konteksten, ikke teologien som skal stå i sentrum. Konteksten gir retning for teologien, mens teologien gir relevante svar på spørsmål som er reist.

Det var først i denne prosessen vi ble skikkelig oppmerksomme på hvor avgjørende relasjonene er, innad i familiene, mellom enkeltmennesker, mellom venner og naboer, og mellom grendene. Tidlig skjønnte vi at det å styrke relasjonene og fellesskapet, ved å skape møteplasser og ved å hjelpe mennesker å snakke sant om livene sine, ville bli en hovedoppgave for menighetene i Hamarøy.

Samtidig ble det åpenbart at søndagens høymesse har sine begrensninger. Først og fremst ved det at svært mange av de vi ønsker å få i tale ikke så lett finner veien dit. I stedet for å beklage oss over dette valgte vi å heve blikket, og aktivt bidra til å utvikle andre møtesteder, og ikke minst gode samarbeidsrelasjoner, for eksempel til helse- og sosialtjenesten, skolene, barnehagene, lag og foreninger. I stedet for konkurranse og isolering av egen virksomhet valgte vi å anerkjenne andres virksomhet, ved å gi støtte til og aktivt ta del i andres virksomhet, og etter hvert også ved å invitere andre aktører inn i vår virksomhet, som reelle samarbeidspartnere. Etter hvert opplevde vi at disse nye relasjonene også fikk betydning for gudstjenestene. I dag er gudstjenestene atskillig mindre statiske

enn før. Det er større rom for deltakelse og for livserfaringen sammenliknet med før. Et spesielt uttrykk for dette så vi høsten 1997 da kirken og lokalutvalgene i kommunen gikk sammen om en "Lys i mørke"-gudstjeneste, en klage- og takkegudstjeneste, for å bearbeide det mange oppfattet som en kollektiv depresjon som følge av trusselen om fraflytting, og den da overhengende rovdyrtrussel mot sauene i kommunen. Ved å forholde seg aktivt til menneskers hverdagsproblemer, også på det individuelle planet, har kirken i Hamarøy etter hvert blitt en aktiv og livsnær medspiller for folk flest.

Denne kontekstuelle tilnærmingen har vi vært så heldige å få utdype nærmere gjennom våre innspill til metodeheftet til Konfirmantbibelen, utgitt av Bibelselskapet vinteren 2002. Etter vår oppfatning er nøkkelen i ungdomsarbeidet den samme som i konfirmantarbeidet, den er

diakonal. Det handler om å skape et rom preget av omsorg, åpenhet og ærlighet. I dette rommet gjelder det å ha som mål at levdt liv og Bibelens budskap skal møtes. Og alltid i den rekkefølgen.

Ungdomsarbeidet:
I Hamarøy er konfirmantarbeidet kjernen i det kirkelige ungdomsarbeidet. I konfirmantarbeidet møter vi et tilnærmet helt årskull ad gangen, gjennom et helt år. Det er vår overbevisning at det vi ikke får utrettet eller formidlet gjennom konfirmantarbeidet, kan vi heller ikke forvente å få utrettet innenfor noen annen ramme. Konfirmanttida er for oss kirkens kvalitetstid sammen med de unge. Vårt ønske er å komme konfirmantene så nær som mulig. Det gjelder å se den enkelte og bekrefte den enkeltes livserfaringer. Mer enn kunnskapsformidling ønsker vi å formidle tros- og livs fortellinger, bl.a. gjennom møter med gjester, men-

nesker fra menigheten som har opplevd sider ved livet og troen som det er verd å dele med andre. Ved å appellere til følelsene, og knytte an til livet, åpnes det for forkynnelsen. Slik blir Ordet relevant og livsnært. Og ikke minst blir det tydelig at veien til Gud og kristen tro kan være svært ulik fra menneske til menneske. Denne erfaringsbaserte formidlingen legger også stor vekt på konfirmanternes egne erfaringer, deres trosopplevelser gjennom konfirmanntida og all annen deltakelse i konfirmantopplegget. Her som i mye annet av det vi gjør er det et mål for oss å etablere og styrke relasjonene, slik at troen over tid får utvikle seg mest mulig fritt og naturlig.

Ten Sing:
Helt siden vi startet opp med Ten Sing høsten 1997 har det vært en nær sammenheng mellom konfirmentarbeidet og Ten Sing. For oss var det naturlig å velge KFUK/KFUM som samarbeidspartner. Delvis fordi dette var organisasjonen som skapte møteplassene den gangen vi selv var unge, og delvis fordi organisasjonens ideologiske profil, så tydelig legger vekt på ”det hele mennesket”. Vi opplever at denne ideologien hjelper oss å holde det samme fokuset på bredden som i konfirmentarbeidet, samtidig som det gis stort rom for den enkelte.

I den følgende beskrivelsen av Ten Sing arbeidet i Hamarøy velger vi å bringe inn to andre stemmer, i tillegg til våre egne. De to er Silje Reiten Nordnes og Ida Thorp Steffensen, begge 19 år, med fartstid i Hamarøy Ten Sing siden 13-14 årsalderen og med sentrale lederfunksjoner de siste årene. Siden høsten 2003 har de i tillegg hatt lønnede lederoppgaver i Ten Sing.

Hvordan vil dere beskrive Ten Sing-miljøet i Hamarøy, sammenliknet med andre steder?

-Det mest spesielle med Hamarøy Ten Sing er selve stedet. Hamarøy er et lite sted med få andre tilbud og muligheter. "Alle" - enten de regner seg som kristne eller ikke, er derfor med. Ten Sing-miljøet hos oss er ikke et utpreget "kristent" miljø. Vi har lagt merke til at en del andre Ten Sing-grupper vektlegger troen mer enn oss. I stedet for å utfordre offensivt til tro, vektlegger vi hos oss å skape det vi vil kalle gode "minner" knyttet til tro.

Hamarøy Ten Sing er først og fremst et samlingssted der mange forskjellige møtes. Øvelsene foregår på Oppeid/Presteid, som er det mest sentrale stedet i kommunen. Det er like mye et treffsted for ungdommene på Skutvik, Ulvsvåg og Tranøy, som for de som bor her.

Hadde dere ønsket at Ten Sing var noe annet?

-Ikke nødvendigvis. Det at det er rom for så mange med forskjellige motiver, skaper selvsagt en del utfordringer for oss som ledere. Når ikke alle er like motiverte til å være med på de organiserte aktivitetene, er det lett at noen finner på tull og tøys i stedet. Vi har erfart at når vi, som er unge voksne, snakker til de som melder seg ut eller gjør andre ting, når vi tør å si ifra,

så hører de etter. Da tar de seg sammen. Dette har lært oss at tålmodighet er viktig. Det samme er gjensidig respekt. Ikke kjeft. Dessuten er det viktig for de fleste å få muligheten til å gjøre opp for seg når noe går galt, uten at foreldrene involveres. For oss er det viktig at alle som vil være med i Ten Sing kan finne noe der som passer for dem. Dessuten er det viktig for oss å tenke at alle kan bidra med noe, om ikke annet så bidrar alle, bare ved å være der, til at noen flere kommer.

Vår kommentar:

I et lite bygdemiljø som vårt, der mange deler erfaringen av å være få, (for noen betyr det også å være mye alene) er det et stort gode å ha gode møtesteder. Steder som knytter enkeltmennesker og grender sammen i et større fellesskap. Hamarøy Ten Sing er et slikt sted, der ungdom jevnlig får møte hverandre, over en lav terskel og på likefot. I Ten Sing er det lov å være seg selv, det er lov å prøve og feile mens man skaper noe sammen. I den kreative prosessen, i sangen, musikken, dansen og i dramaøvelsene utfordres ofte utryggheten. Vi ser at mange av våre unge vokser som mennesker ved å delta i Ten Sing. Noen vokser også gjennom ansvarsoppgavene de

påtar seg. Gjennom alle de årene Ten Sing har vært i gang hos oss har de unge selv måttet ta størstedelen av ansvaret. Ikke minst for musikken, korledelsen og dansen, som ingen av oss voksne har hatt kompetanse på. Med andre ord har KFUK/M's slagord 'Ungt ansvar, voksent nærvær!', vært lett for oss å komme til rette med, selv om også vi fra tid til annen har opplevd at det kan være vanskelig å motivere unge til å bli stående i sine lederoppgaver over tid.

VI TREFFES PÅ HAMARØYNATTA

Målguppa for arrangementet var i utgangspunktet konfirmanter, både de som ble konfirbert sist vår og de som skal konfirteres kommende vår i utkantkommunene Hamarøy, Tysfjord, Steigen, Sørfold og Lødingen. Inkludert i målgruppa ble også KFUK/M grupper fra Bodø og Mosjøen krets. Etter hvert som arrangementet har vokst har vi nå med konfirmanter fra hele Ofoten prosti samt deler av Salten.

Hamarøynatta har blitt et sted å møtes. Hva betyr så Hamarøynatta for det lokale Ten Sing-miljøet? Vi lar Silje og Ida sette ord på noe av det.

-Hamarøynatta betyr utrolig mye. Det er den som holder Hamarøy Ten Sing oppe. Utover vinteren, etter Hamarøynatta, dabber det gjerne litt av, selv om også vårkonserten ligger og venter på oss et sted der framme.

Egentlig er alt med Hamarøynatta viktig. Det å være der. Det å opptre. Det å være del av noe så stort, sammen med så mange andre.

Dessuten, alle vi som bor i Hamarøy har et forhold til hallen. Det at hallen, der vi til vanlig spiller fotball, plutselig blir samlingssted for så mange andre ungdommer fra Bodø, Mo, ja til og med Oslo, er stort. Lille Hamarøy oppleves betydningsfull, og vi kjenner oss stolte. Kanskje vil mange av våre ungdommer ikke tenke på det nå, men senere vil de tenke på hva det betydde for dem å ha vært med i Ten Sing og på Hamarøynatta. Vanligvis når så mange ungdommer samles vil det være en del drikkepress. På Hamarøynatta finnes det overhode ikke drikkepress. Alle aksepterer at det er slik. Likevel blir det feil å snakke om at Hamarøynatta er et rusfritt arrangement. Det er et arrangement der man ikke engang tenker på det. Dette er noe alle opplever som absolutt positivt. Senere vil mange tenke over også det.

Det samme gjelder det negative synet som mange har på kirka. Senere vil mange tenke tilbake på det de opplevde, at alle ble mottatt med åpne armer. Og de vil legge merke til at noen av fordommene forsvant, for her er det ikke bare halleluja, men også idrett, konserter, dans, spill og flørting. Ja, flørting er også en viktig del av Hamarøynatta.

Våre kommentarer:

På et sted som Hamarøy, der perifererfaringene sitter så djupt, er det opplagt at det kjennes godt en gang i blant å befinne seg i sentrum for begivenhetenes gang. Det er godt å få bekreftelsene fra de tilreisende ungdommene, at det var flott å være her, at arrangementet var bra, at Hamarøy Ten Sings åpningsshow var vellykket. Det er også spennende, motiverende og bekreftende at Avis Nordland i Bodø gjennom alle år har viet arrange-

mentet så stor oppmerksomhet som de har, med forhåndstaler og fyldige reportasjer i ettertid.

Hamarøyntatta styrker selvfølelsen og identiteten både hos våre unge, foreldrene deres, menigheten og bygda som helhet. Den gir oss noe å være stolte av. Den sveiser folk sammen, og styrker evnen og viljen til samarbeid. Forhåpentligvis styrker den også manges opplevelse av å høre til i menighetsfellesskapet.

FORKYNNELSEN

Det diakonale sikte: Hamarøyntatta er et sted der kirka møter ungdom først og fremst gjennom alle de voksne kirkelige ansatte og frivillige. Prester og kateketer er synlige representanter for kirka. Den viktigste forkynnelsen på Hamarøyntatta blir den måten hver og en av oss møter ungdommene på. Vi har som arrangører bedt alle konfirmantgruppene som kommer om å ha med flere voksne ledere som kjenner ungdommene. Vi kommuniser masse ved at vi gidder å være sammen med dem ei hel natt, at ingen ruser seg og at vi voksne snakker med dem. Visjonen er å ha den enkelte i fokus, ikke bare med ordene vi bruker, men også med de holdningene vi møter dem med. Vi har valgt å ta utgangspunkt i det vi tror våre unge trenger aller mest - et sted som samler "alle". Vi har erkjent at en forkynnelsen som ensidig vektlegger utfordringen til tro ikke behøver å være bare av det gode. For de som tidlig kommer fram til en avklart tro vil troen selvsagt være et gode. For de andre, de som ikke på samme måte berøres, men kjenner på behovet for å holde på avstanden, kan den tidlige negative avgrensningen, få skjebnesvangre konsekvenser for lang, lang tid. Gjennom

våre møter med mennesker i vår egen menighet er vi mer og mer blitt trygge på at Gud har en personlig vei til frelse for hver enkelt av oss. En vei som det ikke alltid er like lett å overskue, og som heller ikke kan forseres fram. Vår erfaring er at den i stedet, og med fordel, må bygges og utvikles over tid, for noen til og med over et helt livsløp. For oss som menighetsarbeidere har denne oppdagelsen og måten å tenke på vært svært frigjørende.

Vi kan senke skuldrene, og i stedet for å måtte vinne ungdommene nå, samtidig som vi står i skade for å støte noen fra oss, så kan vi konsentrere oss om samsamarbeidet, og bygge fellesskapet, der også samtalen om tro og mange andre livs tema får folde seg ut, like naturlig som å synge og danse.

Hellig nærvær: Vi har også stor tro bruk av symboler. Vi etablerer et hellig sted midt i mylderet. Et stort kors, mange levende lys og vakre blomster er symboler vi kjenner fra kirkerommet, dem tar vi med. Ved scenen, sentralt plassert i hallen, står korset pyntet med levende blomster. Ved siden av har vi murt et stort kors av leca-stein på gulvet, midt i står et stort kristuslys og ved siden ligger te-lys som deltagerne selv kan tenne. Bak lyskorset står klagemuren, også den i leca, her ligger pinner og lapper. Ungdommene utfordres til å skrive bønner og feste på det store trekorset eller klager som kan stikkes inn i muren. Symbolhandlinger viser seg å kommunisere godt, disse mulighetene blir flittig brukt. Ved et par av arrangementene har vi delt ut en rose til hver av deltagerne. I det de gikk helt til slutt har alle fått en takk for at de kom, et ord, et blick og en blomst.

En ganske ualminnelig gudstjeneste: I arbeidet med gudstjenesten har visjonen vært: gudstjenesten skal være en like naturlig del av Hamarøynatta som idrett, konserter og flørtning! Dermed var det selvsagt at gudstjenesten skulle foregå i hallen. I arbeidet med liturgien for denne gudstjenesten har vi beveget oss ganske mye på disse årene. Vi har lett etter ryggraden i gudstjenesten, dramaet. Balansen mellom bruk av uttrykk fra ungdomskulturen og gjenkjennelse av det hele som en gudstjeneste utfordrer til stadig nytenkning. Vi har lett etter budskapet i ungdommenes egen musikk, og blitt positivt overrasket. Her fins tekster som snakker sant om livet, her fins lengselen etter å bli tatt imot.

Dette har vi brukt sammen med bibelordet som skal gi oss livshjelp, nattverd som skal gi oss liv og til sist velsignelsen.

Etter hvert har vi blitt modigere til å bruke det helproffe lys og lydanlegget som er innleid. Det gir muligheter for sterke uttrykk som utfordrer. Det skaper forventninger til gudstjenesten og dermed også åpenhet.

OPPSUMMERING

Hamarøynatta er blitt et sted der kirka møter ungdom. Biskop Øystein Larsen har ved to anledninger vært tilstede og gjort dette ekstra tydelig. Hamarøynatta er ungdommenes arena, som vi får være sammen med dem på. Her er det rom for hele livet. Arrangementet gir håp i ei lita utkantbygd og tro på at vi som kirke har noe å tilby unge i dag! Hamarøynatta har lært oss å tenke nytt om gudstjenesten. Klisjeen 'kirka ut til folket' har fått mening i denne sammenhengen.

